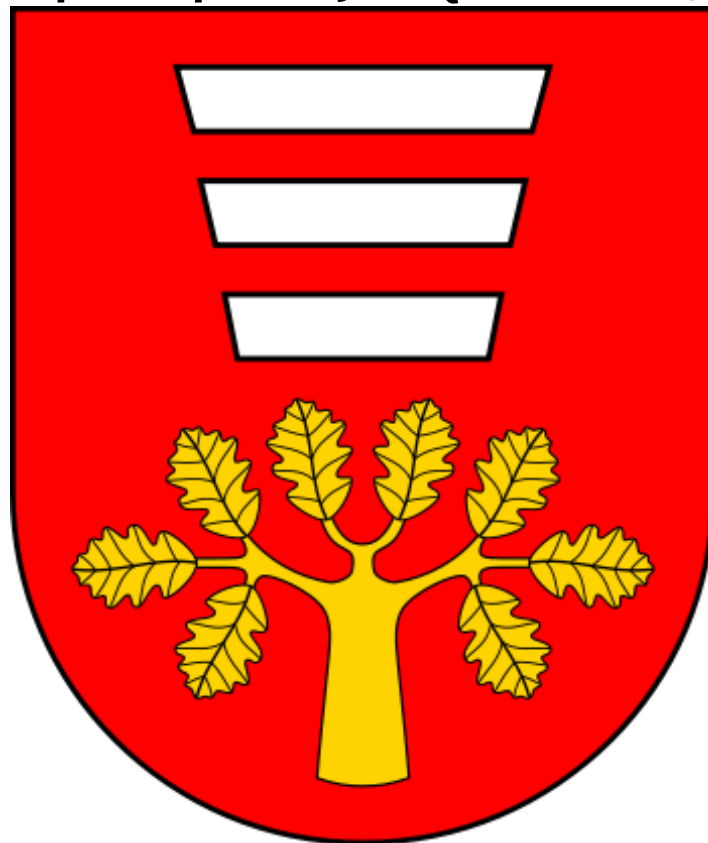

STRATEGIA ROZWOJU GMINY HAŃSK

2015-2020

(z perspektywą do 2023)

Wrzesień 2015

Spis treści

Wstęp	5
I. WPROWADZENIE DO STRATEGII ROZWOJU GMINY HAŃSK NA LATA 2015 – 2020	7
1.1. Założenia wstępne	7
1.2. Proces aktualizacji	8
1.2.1. Analiza strategiczna	8
1.2.2. Dostosowanie zapisów w aktualizacji Strategii do nowych uwarunkowań.....	8
1.2.3. Udział w procesie aktualizacyjnym.....	8
1.3. Organizacja i metodyka prac nad strategią	9
1.4. Stopień realizacji Strategii z 2007r.	9
II. DIAGNOZA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA GMINY HAŃSK	11
2.1. Przestrzeń i środowisko	11
2.1.1. Charakterystyka położenia geograficznego gminy	11
2.1.2. Podział administracyjny gminy	12
2.1.3. Struktura terenu	14
2.1.4. Środowisko przyrodnicze	15
2.1.4.1. Klimat.....	18
2.1.4.2. Gleby	18
2.1.4.3. Wody	18
2.1.4.4. Surowce mineralne	19
2.2. Sfera społeczna	19
2.2.1. Demografia.....	19
2.2.1.1. Struktura ludności	22
2.2.2. Rynek pracy.....	24
2.2.3. Bezrobocie.....	26
2.2.4. Bezpieczeństwo publiczne	29
2.3. Sfera gospodarcza	30
2.3.1. Rolnictwo	30
2.3.1.1. Wykorzystanie rolnicze powierzchni gruntów gminy, struktura agrarna	30
2.3.1.2. Produkcja roślinna.....	32
2.3.1.3. Produkcja zwierzęca.....	33
2.3.1.4. Jakość gleb użytkowanych rolniczo	33
2.3.2. Pozarolnicza działalność gospodarcza	34
2.3.3. Zasoby mienia komunalnego	35
2.3.3.1. Zasoby mieszkaniowe	38
2.4. Infrastruktura techniczna	38
2.4.1. Komunikacja i transport	38
2.4.1.1. Układ podstawowy – drogi wojewódzkie i powiatowe	38
2.4.1.2. Powiązania wewnątrzgminne – drogi gminne	41
2.4.1.3. Obsługa komunikacyjna gminy.....	41
2.4.2. Gospodarka wodno-ściekowa.....	42
2.4.2.1. Zaopatrzenie w wodę	42
2.4.2.2. Odprowadzanie i unieszkodliwianie ścieków	43
2.4.3. Gospodarka odpadami.....	44

2.4.4. Zaopatrzenie w ciepło	44
2.4.5. Energetyka.....	45
2.4.6. Telekomunikacja	45
2.4.7. Gazyfikacja.....	46
2.4.8. Odnawialne źródła energii	46
2.5. Infrastruktura społeczna	48
2.5.1 Szkolnictwo i oświata.....	48
2.5.1.1. Zespół Szkoły Podstawowej i Przedszkola	49
2.5.1.2. Przedszkole.....	49
2.5.1.4. Gimnazjum	52
2.5.2. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna.....	57
2.5.3. Kultura.....	58
2.5.4. Zabytki	60
2.5.5. Turystyka i sport.....	60
2.6. System zarządzania Gminą	62
2.6.1. Administracja	62
2.6.2. Analiza finansów Gminy Hańsk	63
2.6.2.1. Struktura dochodów i wydatków.....	63
III. ANALIZA SWOT.....	65
3.1. Założenia metodologiczne analizy.....	65
3.2. Analiza SWOT Gminy Hańsk.....	66
IV. KONCEPCJA ROZWOJU STRATEGICZNEGO GMINY	68
4.1. Analiza strategiczna rozwoju gminy Hańsk	68
4.2. Cel główny strategii rozwoju gminy Hańsk na lata 2015-2020	69
4.3. Cele strategiczne rozwoju gminy	70
4.4. Cele operacyjne	72
V. WYKAZ KLUCZOWYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ I PROJEKTÓW DO OSIĄGNIĘCIA CELÓW STRATEGII ROZWOJU GMINY HAŃSK.	84
VI. POWIĄZANIA Z INNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PROGRAMAMI	91
VII. SYSTEM WDRAŻANIA I MONITOROWANIA.....	96
7.1. Podstawowe warunki wdrażania i realizacji Strategii.....	97
7.2. Podstawowe zasady monitoringu	97
VIII. PODSUMOWANIE I WNIOSKI.....	99
IX. ZAŁĄCZNIKI.....	103
9.1. Lista przedsięwzięć wykonanych w latach 2007-2015	103
9.2. Dochody gminy na lata 2015-2020	107
9.3. Struktura wydatków gminy na lata 2015-2020.....	108
9.4. Wykaz dróg lokalnych - gminnych	109

T a b e l e

Tabela 1. Szczegółowy wykaz miejscowości z liczbą ludności (31.12.2014)	13
Tabela 2. Powierzchnia ,udział gruntów ornych i lasów	15
Tabela 3. Dynamika zmian liczby ludności	20
Tabela 4. Przyrost naturalny.....	21
Tabela 5. Migracja ludności	21
Tabela 6. Struktura wiekowa ludności w latach 2007 - 2015	22
Tabela 7. Prognoza demograficzna do 2020 roku	23
Tabela 9. Struktura bezrobocia w Gminie Hańsk na przestrzeni lat 2009 – 2014	27
Tabela 10. Struktura wiekowa osób bezrobotnych w latach 2009 – 2014.....	27
Tabela 11. Struktura bezrobocia wg wykształcenia w latach 2009 – 2014	28
Tabela 12. Bezrobotni wg czasu oczekiwania na pracę w latach 2009 – 2014	28
Tabela 13. Struktura użytkowania gruntów	30
Tabela 14. Struktura użytków rolnych.....	31
Tabela 15. Struktura powierzchniowa gospodarstw indywidualnych.....	31
Tabela 16. Powierzchnia zasiewów wybranych roślin.....	32
Tabela 17. Plony podstawowych ziemiopłodów w gospodarstwach indywidualnych /dt/ha/ ..	32
Tabela 19. Bonitacja użytków rolnych gminy Hańsk.	34
Tabela 22. Budynki i budowle znajdujące się w zasobach mienia komunalnego	36
Tabela 23. Mienie gminne wg stanu z 31.12.2014 z rozbiciem na wioski	37
Tabela 24. Wykaz ujęć wodociągowych	42
Tabela 25. Zatrudnienie w Szkole Podstawowej i Przedszkolu w Hańsku w latach 2007-2015	50
Tabela 26. Zatrudnienie nauczycieli w latach 2009-2015	50
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Szkoły Podstawowej w Hańsku	50
Tabela 28. Liczba dzieci w przedszkolu w latach 2007-2015	51
Tabela 29. Zatrudnienie nauczycieli w latach 2009-2015	54
Tabela 30. Liczba uczniów w latach 2007-2015	54
Tabela 31. Dowiezienie dzieci do szkół (rok szkolny 2015/2016).....	56
Tabela 32. Liczba rodzin i osób korzystających z pomocy w latach 2007 – 2014.....	58
Tabela 33. Dochody i wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2015-2020	64

W y k r e s y

Wykres 1. Struktura terenu Gminy Hańsk.....	14
Wykres 2. Struktura użytków rolnych (ha)	14
Wykres 3. Liczba mieszkańców w Gminie Hańsk w latach 2007-2015.....	20
Wykres 4. Struktura wiekowa ludności w latach 2007-2015	23
Wykres 5. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon w 2014 r.....	24
Wykres 6. Dynamika liczby podmiotów gospodarczych w gminie Hańsk w latach 2002-2013	35
Wykres 7. Liczba uczniów w szkołach z terenu gminy Hańsk na przełomie 2007-2015r	56

Wstęp

Strategia Rozwoju Gminy Hańsk na lata 2015-2020 (z perspektywą do 2023 r.) stanowiąca aktualizację Strategii Rozwoju Gminy Hańsk na lata 2008-2015 jest dokumentem strategicznym wyznaczającym cele i kierunki rozwoju gminy do roku 2023. Przyjęty horyzont czasowy aktualizowanej strategii oraz jej główne założenia nawiązują bezpośrednio do zasad polityki regionalnej państwa i polityki strukturalnej Unii Europejskiej i obejmuje okres programowania na lata 2014 - 2020.

Strategia Rozwoju Gminy Hańsk na lata 2015-2020 (z perspektywą do 2023 r.) jest kluczowym elementem planowania rozwoju lokalnego stanowiącym narzędzie do właściwego wyboru długofalowych celów, ustalania programów do realizacji zadań, ale w głównej mierze narzędzie służące pobudzaniu rozwoju gminy. Konieczność aktualizacji Strategii Rozwoju Gminy wynika z ustawicznie zmieniających się warunków wewnętrznych i zewnętrznych, które wymagają wprowadzenia nowego spojrzenia na zasoby gminy oraz gospodarowania nimi w taki sposób, aby gmina mogła się rozwijać. Strategia Rozwoju Gminy Hańsk na lata 2015-2020 (z perspektywą do 2023 r.) kładzie nacisk na zrównoważony rozwój gminy, opierający się na konsolidacji polityki środowiskowej, gospodarczej, przestrzennej i społeczno-kulturowej.

W systemie zarządzania polityką rozwoju na poziomie gminy, Strategia pełni kluczową rolę – jako generalny plan postępowania władz samorządu gminnego, ale również jako narzędzie współpracy z innymi partnerami samorządowymi, prywatnymi i pozarządowymi. Tworzenie partnerstw na etapie realizacji poszczególnych kierunków interwencji niniejszej Strategii będzie miało kluczowe znaczenie dla pozyskiwania zewnętrznych zasobów finansowych.

Integralnym elementem każdej strategii przemian strukturalnych musi być aktywna polityka regionalna. Wynika to z tego, iż każdy region charakteryzuje się odrębnymi typami problemów rozwojowych, w związku z czym wymaga się, aby programy regionalne miały charakter zindywidualizowany, dostosowany do indywidualnych warunków i potrzeb. W Unii Europejskiej takie programy są opracowywane w wyniku inicjatyw terenowych i lokalnych. Stanowią podstawę wypłacania stałych dodatków konsumpcyjnych na terenach o gorszych warunkach naturalnych, dopłat wyrównawczych, oraz finansowaniu inwestycji restrukturyzacyjnych, i udzielaniu dogodnych preferencyjnych kredytów.

Zintegrowany rozwój obszarów wiejskich nie jest możliwy bez umiejętnego kreowania i wspierania ze strony samorządów terytorialnych oraz innych instytucji

i organizacji odpowiedzialnych za rozwój regionów. Wynika to z tego, że wprowadzenie mechanizmów rynkowych spowodowało drastyczny spadek dochodów, co jeszcze bardziej pogorszyło sytuację ludności rolniczej wobec innych grup społecznych oraz ograniczyło zdolności akumulacyjne gospodarstw, a wielu przypadkach doprowadziło do dekapitalizacji majątku produkcyjnego. Hamulcem reorientacji wsi i rolnictwa są także przestarzałe struktury i niesprawny system instytucji społeczno-gospodarczych funkcjonujących na wsi. W warunkach gospodarki rynkowej i rosnącej konkurencji, wiele zależy od aktywności samorządów i władz lokalnych.

Podstawowym założeniem koncepcji rozwoju gminy Hańsk jest przyjęcie takiego sposobu gospodarowania, który opierał się będzie na następujących zasadach:

- możliwie pełnym wykorzystaniu szans tkwiących w istniejących warunkach naturalnych i strukturze demograficzno-zawodowej,
- wielofunkcyjnym rozwoju obszarów, a zwłaszcza małych i średnich podmiotów gospodarczych nie związanych bezpośrednio z rolnictwem, a umożliwiających zagospodarowanie nadwyżek zasobów pracy,
- tworzenie silnego otoczenia rolnictwa, a zwłaszcza efektywnym zagospodarowaniu istniejącego potencjału przetwórczego,
- wykorzystanie do rozwoju unikalnego środowiska naturalnego w szczególności PPN oraz jego okolicy,
- wyprzedzającym bądź równoległym w stosunku do infrastruktury produkcyjnej rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej wsi,
- lokalizacji przedsięwzięć gospodarczych uwzględniających warunki naturalne i względy ochrony środowiska.

Realizacja wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich napotyka na szereg trudności i problemów. Do najistotniejszych z nich należy zaliczyć:

- brak wystarczających środków finansowych do uruchomienia samodzielnej działalności gospodarczej,
- brak jednoznacznych i wyczerpujących informacji o możliwościach dostępu do środków finansowych,
- stosunkowo wysokie oprocentowanie kredytów bankowych,
- wzajemna nieufność współuczestników potencjalnej gry rynkowej wynikająca z ryzyka podejmowania działalności gospodarczej,
- niski poziom edukacji ekonomicznej, dezintegracja społeczna, marazm, apatia, itp.,

- średnio rozwinięta infrastruktura techniczna.

Powyższe czynniki stanowią skuteczny hamulec rozwoju inicjatyw gospodarczych, a w konsekwencji całego obszaru gminy. Celem niniejszej pracy jest pomoc w utworzeniu instytucji w gminie Hańsk, które ułatwiłyby funkcjonowanie już działających podmiotów gospodarczych i pobudziły mieszkańców do inicjatyw gospodarczych. Praca ta powstała również w celu określenia przyszłego stanu gminy, do którego należy dążyć, poprzez realizację celów, realizację potrzeb i interesów obywateli, przedsiębiorstw działających w gminie oraz użytkowników (odwiedzających gminę i w niej pracujących).

Można więc wnosić że w dzisiejszych warunkach realizacja wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich, uwarunkowana będzie utworzeniem silnej sieci struktur różnego typu instytucji i organizacji, które stymulowałyby rozwój gminy, pobudzały mieszkańców do inicjatyw społecznych, usprawniały i ułatwiały funkcjonowanie podmiotów gospodarczych oraz kreowały przedsiębiorczość.

I. WPROWADZENIE DO STRATEGII ROZWOJU GMINY HAŃSK NA LATA 2015 – 2020.

1.1. Założenia wstępne

Prezentowany dokument - Strategia Rozwoju Gminy Hańsk na lata 2015-2020 (z perspektywą do 2023 r.) - w sposób kompleksowy aktualizuje Strategię Rozwoju Gminy Hańsk zatwierdzoną przez Radę Gminy w Hańsku w grudniu 2007 roku. Zachowane zostały jej podstawowe idee i założenia dotyczące przyszłości Gminy Hańsk w sferze: zrównoważonego ekonomicznego, społecznego i kulturalnego rozwoju gminy. Strategia ujmuje główne cele i uwarunkowania rozwoju na przestrzeni 9 lat. W najbardziej ogólnym ujęciu oznacza sposób osiągania wyznaczonych celów przez sterowanie rozwojem gminy. Najkrócej można ją zdefiniować jako zarządzanie przyszłością gminy. Okres realizacji Strategii został przyjęty na lata 2015-2023 z uwagi na kwalifikowalność wydatków oraz zasadę n+3, wpisującą planowane przedsięwzięcia strategiczne na okres programowania UE na lata 2014-2020, które będą mogły być realizowane do 2023 roku.

1.2. Proces aktualizacji

Podstawą procesu aktualizacji Strategii są zmiany jakie zaszły w ciągu ostatnich lat w gminie od jej uchwalenia. Należało również wziąć pod uwagę proces programowania i koncepcji polityki rozwoju regionalnego w perspektywie okresu programowania 2015-2020 wydłużone zgodnie z przedstawioną zasadą n+3 do końca roku 2023. Proces aktualizacji oparty został na następujących założeniach:

1.2.1. Analiza strategiczna

- analiza dokumentów rozwojowych gminy Hańsk,
- weryfikacja uwarunkowań rozwojowych (analiza SWOT),
- utrzymanie ciągłości planowania strategicznego rozwoju gminy Hańsk,
- zgodność propozycji projektowych z kierunkami i celami długofalowego rozwoju określonymi w Strategii,
- stworzenie Wieloletniego Planu Inwestycyjnego w kontekście wytypowanych projektów kluczowych dla rozwoju Gminy Hańsk w okresie programowania 2015 – 2020.

1.2.2. Dostosowanie zapisów w aktualizacji Strategii do nowych uwarunkowań

- Strategia „Europa 2020”
- Strategia Rozwoju Kraju 2020,
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie,
- Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020,
- Program Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Lubelskiego
- Programy Operacyjne na lata 2014-2020, Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich,

1.2.3. Udział w procesie aktualizacyjnym

Strategia Rozwoju Gminy Hańsk na lata 2015-2020 zaktualizowana została przy udziale środowisk lokalnych, lokalnej społeczności, sołtysów, radnych gminy, organizacji pozarządowej (Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Hańskiej) i przedstawicieli instytucji. Spełniony został tym samym wymóg uspołecznienia procesu planowania strategicznego rozwoju, konsultacji społecznych. Jest to wyraz realizacji zasady partnerstwa w procesie

rozwoju lokalnego wyrażany w regulacjach i postulatach UE. Opinie środowisk zostały wyrażone w postaci specjalnych wniosków a ich zawartości poddane zostały analizie i uwzględnione w aktualizacji „Strategii Rozwoju Gminy na lata 2015-2010.

1.3. Organizacja i metodyka prac nad strategią

Koordynatorem prac aktualizacyjnych Strategii Rozwoju Gminy był samorząd gminy Hańsk. W procesie aktualizacji, zaangażowane były władze samorządowe, radni i sołtysi gminy Hańsk i Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Hańskiej. Proces aktualizacji obejmował prace samorządu z instytucjami z terenu gminy oraz przedstawicielami środowisk społecznych. Współpraca instytucjonalna oznaczała udział przedstawicieli instytucji samorządowych (szkoły, biblioteka, Gminny Ośrodek Kultury, Gminny Zespół Ekonomiczno-Administracyjny Szkół oraz Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej). Pierwszą fazą pracy było robocze opracowanie aktualizacji dokumentu Strategii. Następnie gotowy dokument poddano procesowi pierwszej konsultacji pod obrady komisji Rady Gminy w trakcie której przedstawiono spostrzeżenia i wnioski co do zapisów w dokumencie. W procesie uspołecznienia zorganizowano również konsultacje społeczne z mieszkańcami gminy. Zainteresowani mieli możliwość uczestniczenia w aktualizacji dokumentu poprzez wypełnienie anonimowej ankiety dostępnej na stronie internetowej Gminy. Opinie wyrażone w odpowiedziach na zawarte pytania, przekazane uwagi i sugestie stanowią odzwierciedlenie faktycznych potrzeb i oczekiwań mieszkańców jako członków wspólnoty samorządowej.

Po przeprowadzeniu konsultacji społecznych dokument został przedłożony w formie załącznika do uchwały Rady Gminy. Dokument uwzględnia wnioski biorących udział w konsultacjach.

W trakcie konsultacji dokonano weryfikacji głównych czynników i uwarunkowań rozwojowych w formie analizy SWOT oraz głównych kierunków rozwojowych Gminy Hańsk.

1.4. Stopień realizacji Strategii z 2007r.

Analiza wykonania Strategii do 2015 nie pozwala na jednoznaczne określenie stopnia jej realizacji. Biorąc tylko pod uwagę planowany budżet przedsięwzięć oraz kwoty zrealizowanych inwestycji na koniec okresu obejmującego przedmiotowy dokument stwierdzić można, iż Strategia została zrealizowana niemalże w całości. Jednak byłoby to duże uproszczenie, albowiem część planowanych inwestycji z różnych przyczyn nie została zrealizowana lub zmieniła się koncepcja ich realizacji. Ponieważ Plan Inwestycyjny nie był katalogiem zamkniętym, a priorytetowo traktowane są inwestycje które generują największe korzyści dla mieszkańców i ich warunków zamieszkania, obsługi i wypoczynku, a także te które dają realne podstawy do ubiegania się o środki pomocowe z UE oraz preferencyjne kredyty bankowe, a także dotacje z budżetu państwa do realizacji przyjęto kilka nowych przedsięwzięć. Między innymi zmieniła się koncepcja realizacji zadania rozbudowy oczyszczalni ścieków w Hańsku oraz budowa kolektora sanitarnego – w zamian wybudowano oczyszczalnię ścieków w Dubecznie. Podobnie wygląda sytuacja w przypadku planowanej budowy kanalizacji w miejscowościach Osowa, Rudka Łowiecka i Konstantynówka gdzie w zamian wybudowano przydomowe oczyszczalnie ścieków. Niektóre zaplanowane inwestycje zostały zrealizowane częściowo – m.in. budowa drogi gminnej Hańsk - Dubeczno 104364L. Część inwestycji została odłożona w czasie z powodu braku środków w dotychczasowej perspektywie finansowej - są to głównie przedsięwzięcia z zakresu infrastruktury społecznej (edukacja, kultura, turystyka i sport). Doszła też znaczna ilość nowych nie planowanych wcześniej inwestycji, które w znacznym stopni przyczyniają się do podniesienia komfortu życia mieszkańców. Są to między innymi aktualnie realizowane projekty w ramach których wybudowane zostaną instalacje solarne oraz prosumenckie dla mieszkańców gminy. Dzięki wykorzystaniu pojawiającej się szansy zewnętrznego dofinansowania zrealizowano również poniższe inwestycje:

- zmodernizowano wiele lokalnych dróg i chodników,
- wybudowano sieci wodociągowe oraz kanalizacyjne,
- wybudowano przydomowe oczyszczalnie ścieków,
- wyremontowano większość świetlic wiejskich na terenie gminy,
- urządzono place zabaw w Hańsku Pierwszym i Dubecznie,
- wybudowano kompleks sportowy „Orlik 2012”,
- wybudowano infrastrukturę turystyczną (m.in. wiaty, wieże widokowe).

Szczegółowy wykaz zrealizowanych inwestycji przedstawia Załącznik 9.1.

Kontynuowane i zdynamizowane muszą być natomiast działania dotyczące wspierania rolników (tworzenie grup producenckich) jak również małych i średnich przedsiębiorców.

Nadal bardzo ważnym aspektem realizacji Strategii Rozwoju Gminy jest aktywizacja społeczna i współpraca z organizacjami społecznymi, instytucjami kultury, edukacji - szczególnie w zakresie promocji inicjatyw kulturalnych, sportowych imprez rekreacyjnych.

Umiejętne zaplanowanie przedsięwzięć i wpisanie ich w priorytety polityki rozwoju, stwarza nowy wymiar planowaniu strategicznemu do realizacji celów społeczno-gospodarczych przy wykorzystaniu funduszy strukturalnych UE.

Podstawowym źródłem finansowania Strategii były w analizowanym okresie środki z PROW, RPO, Narodowy Program Przebudowy Dróg Lokalnych, Dotacje Celowe Wojewody Lubelskiego, Ministerstwo Sportu i Turystyki. W źródłach finansowania Strategii należy uwzględnić w szerszym zakresie możliwość wykorzystania środków zewnętrznych z UE w związku z okresem programowania na lata 2014-2020. Zaktualizowana strategia będzie wytyczną określającą przedsięwzięcia do realizacji. Wszelkie zaplanowane inwestycje będą miały odzwierciedlenie w przygotowanym Wieloletnim Planie Inwestycyjnym na lata 2015-2020 który pozwoli na odpowiednie przygotowanie i ukierunkowanie rezerwy niezbędnego wkładu własnego do możliwości absorpcyjnych gminy Hańsk.

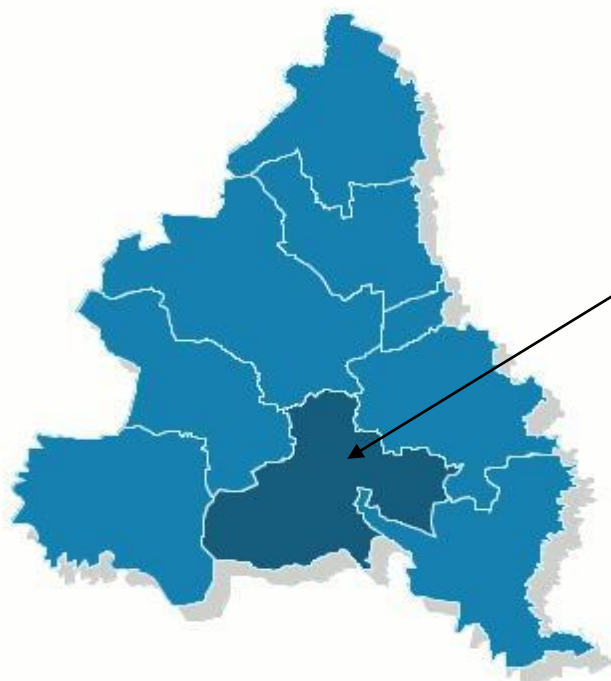
II. DIAGNOZA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA GMINY HAŃSK

2.1. Przestrzeń i środowisko

2.1.1. Charakterystyka położenia geograficznego gminy

Gmina Hańsk położona jest w środkowowschodniej części województwa lubelskiego. Od strony północnej graniczy z gminą Włodawa i Wiryki, od strony zachodniej z gminą Stary Brus i Urszulin, od południowej z gminą Wierzbica i Sawin i od strony wschodniej z gminą Wola Uhruska.

MAPA POWIATU WŁODAWASKIEGO

Gmina Hańsk

szerokość geograficzna

- ok. 51°

długość geograficzna

- ok. 23°

Fizyko – geograficzna regionalizacja obszaru Gminy Hańsk

obszar	- Europa Wschodnia,
provincja	- Niż Zachodniorosyjski,
podprovincja	- Polesie,
makroregion	- Polesie Lubelskie,
mezoregion	- Pojezierze Łęczyńsko – Włodawskie.

Gmina Hańsk charakteryzuje się krajobrazem typowym dla Polesia Lubelskiego. Jest to obszar nizinny, bardzo słabo urozmaicony pod względem konfiguracji terenu, położony na wysokościach bezwzględnych poniżej 200 m n.p.m. W konkretnym przypadku wysokości te oscylują między 160 – 175 m.

2.1.2. Podział administracyjny gminy

Na terenie gminy znajduje się 17 miejscowości, które tworzą 16 sołectw. Obszar gminy zamieszkuje 3.907 mieszkańców. Gęstość zaludnienia - 22,2 osoby/km². Główne ośrodki sieci osadniczej rozlokowane są wzdłuż dróg lokalnych. Są to miejscowości: Hańsk Pierwszy, Kulczyn, Dubeczno, Rudka Łowiecka, Konstantinówka, Macoszyn Mały, Osowa. Pozostałe miejscowości charakteryzują się rozproszoną, kolonijną zabudową. Siedziba gminy – miejscowość Hańsk Pierwszy – osada z XV w. (centrum dóbr rodziny Hańskich). Osada

miała dawniej charakter przemysłowy (posiadała m.in. gorzelnię i fabrykę terpentyny). Obecnie Hańsk to siedziba kilku instytucji bez zakładów przemysłowych. Z dawnego rozdzielania dóbr pozostał do dzisiaj podział na Hańsk Pierwszy, Kulczyn Kol. Ujazdów, Hańsk Kol., Hańsk Drugi, Bukowski Las, Szcześniki, Żdżarka i Stary Majdan.

Tabela 1. Szczegółowy wykaz miejscowości z liczbą ludności (31.12.2014)

Lp.	NAZWA MIEJSCOWOŚCI	LUDNOŚĆ	SOŁECTWO
1.	Bukowski Las	83	Bukowski Las
2.	Dubeczno	1042	Dubeczno
3.	Hańsk Pierwszy	955	Hańsk Pierwszy
4.	Hańsk Kol.	185	Hańsk Kol.
5.	Hańsk Drugi	76	Hańsk Drugi
6.	Konstantynówka	97	Konstantynówka
7.	Krychów	52	Hańsk Kol.
8.	Kulczyn	283	Kulczyn
9.	Kulczyn Kol.	233	Kulczyn Kol.
10.	Macoszyn Mały	128	Macoszyn Mały
11.	Osowa	262	Osowa
12.	Rudka Łowiecka	91	Rudka Łowiecka
13.	Stary Majdan	58	Stary Majdan
14.	Szcześniki	89	Szcześniki
15.	Ujazdów	183	Ujazdów
16.	Wojciechów	42	Wojciechów
17.	Żdżarka	57	Żdżarka
		Razem: 3916	

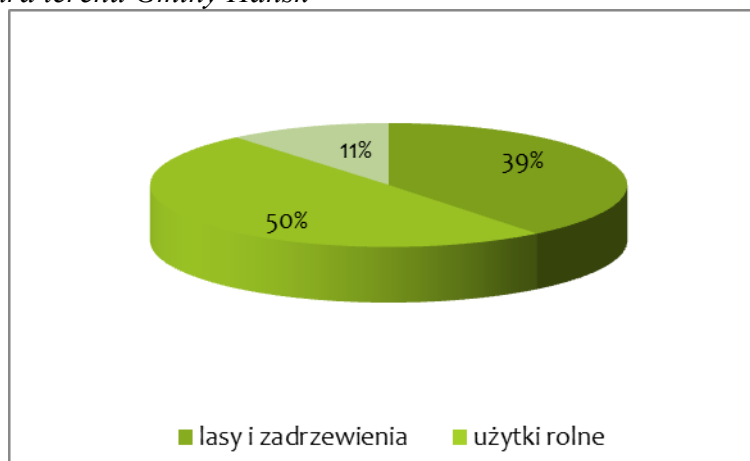
Źródło: dane UG Hańsk

2.1.3. Struktura terenu

Powierzchnia łączna gminy wynosi **176, km²** [17.627 ha] z czego:

- lasy i zadrzewienia stanowią - 6 936 ha tj. 39,35 % pow. gminy
 - użytki rolne stanowią - 8 742 ha tj. 49,59 % pow. gminy
- w tym:
- grunty orne - 3 907 ha tj. 44,69 % UR
 - łąki - 3 280 ha tj. 37,52 % UR
 - pastwiska - 1 080 ha tj. 12,35 % UR
 - sady - 25 ha tj. 0,40 % UR
 - pozostałe - 1 821 ha tj. 10,10 % pow. gminy.

Wykres 1. Struktura terenu Gminy Hańsk

Wykres 2. Struktura użytków rolnych (ha)

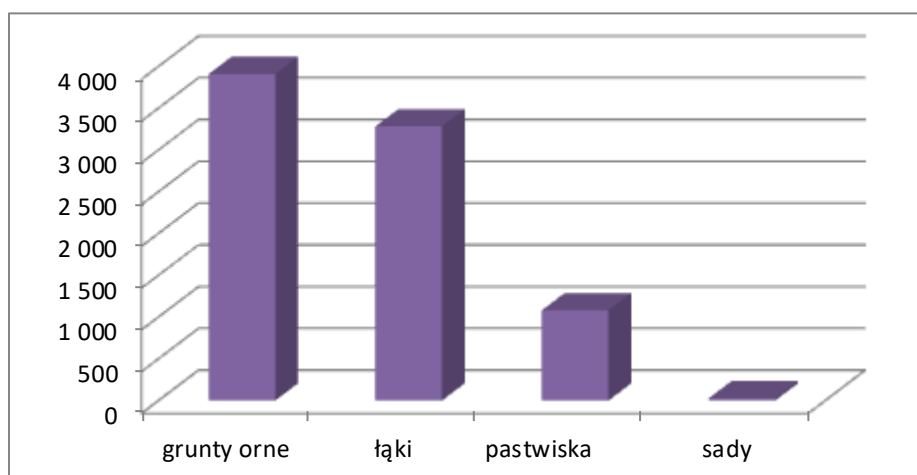

Tabela 2. Powierzchnia ,udział gruntów ornych i lasów

L.p	OKREŚLENIE	GMINA HAŃSK	POWIAT WŁODAWSKI	WOJ. LUBELSKIE	POLSKA
1.	Powierzchnia (w tys. km ²)	0,18	1,26	25,12	312,7
2.	Udział (w %) gruntów ornych	21,7	26	52,4	44,2
3.	Udział (w %) lasów	38,5	40,1	23,2	29,9
4.	Liczba ludności (w tys.)	4	39	2 148	38 479
5.	Gęstość zaludnienia (osób/km ²)	21	31	85	123
6.	Wsie (ilość)	15	126	4 045	52 545
7.	Sołectwa (ilość)	16	115	3 719	40 617

Źródło: GUS, wyliczenia UG

2.1.4. Środowisko przyrodnicze

Olbrzymim walorem przyrodniczym gminy Hańsk jest środowisko naturalne. Wspaniała fauna i flora a także walory krajobrazowe, rzadkie gatunki zwierząt, niespotykany charakter Bagna Bubnów. Niewątpliwym atutem są również lasy stanowiące 38,5% powierzchni całej gminy. Lasy w połączeniu z łąkami i wodami, dużymi polanami łąk tworzą niepowtarzalny urok tych terenów.

Obszar gminy Hańsk charakteryzuje się wysokimi walorami biotycznymi, które są związane głównie z ekosystemami wodno torfowiskowymi o dużym nagromadzeniu gatunków chronionych i rzadkich flory torfowiskowej. Pomimo niekorzystnych zmian w środowisku przyrodniczym powodującym zubożenie składu gatunkowego świata roślin i zwierząt, gmina Hańsk należy do bardzo interesujących przyrodniczo. Zachowały się tu cenne zbiorowiska roślinne, rzadkie i zagrożone gatunki roślin i zwierząt. Są wśród nich takie gatunki (motyle, żółw, rosiczka) dla których stanowiska w gminie Hańsk należą do najważniejszych w skali kraju. W celu ochrony tych stanowisk na terenie gminy Hańsk występują następujące obszary i obiekty chronione:

Poleski Park Narodowy - część północna Bagna Bubnów i Bagna Staw utworzony Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 1990r. w sprawie utworzenia

Poleskiego Parku Narodowego (Dz. U. Nr 27, poz. 155). Ochroną objęto tu jedno z najlepiej zachowanych na terenie Lubelszczyzny torfowisk niskich.

Rezerwat przyrody - „Żółwiowe Błota” część o powierzchni 142,7 ha utworzony Zarządzeniem Ministra Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych z dnia 17 listopada 1988r. (Monitor Polski 32, poz. 293). Obejmuje kompleks śródleśnych jezior i stawów, a także torfowiska i lasy.

Sobiborski Park Krajobrazowy Rozporządzenie Nr 33 Wojewody Lubelskiego z dnia 10 czerwca 2003r. w sprawie Sobiborskiego Parku Krajobrazowego: (Dz. Urzędowy Województwa Lubelskiego Nr 86, poz. 2260). Utworzono go w celu ochrony ekosystemów wodno-torfowiskowych oraz leśnych z rzadkimi gatunkami roślin i zwierząt.

Obszary Chronionego Krajobrazu:

Poleski Obszar Chronionego Krajobrazu utworzony Rozporządzeniem Nr 53 Wojewody Chełmskiego z dnia 26 czerwca 1998 r. (Dz. Urz. Woj. Chełmskiego Nr 10, poz. 89).

Chełmski Obszar Chronionego Krajobrazu utworzony Rozporządzeniem Nr 50 Wojewody Chełmskiego z dnia 26 czerwca 1998 r. (Dz. Urz. Woj. Chełmskiego Nr 10, poz. 86)

Użytki ekologiczne

a) „*Torfowisko Dubeczyńskie*” (pow. 359 ha) Uchwała Rady Gminy Hańsk Nr XXVI/124/97.

b) „*Bagno Ostrowskie*” (pow. 25,77 ha) Rozporządzenie Wojewody Lubelskiego z dnia 16 lipca 2002r. w sprawie uznania obszarów za użytki ekologiczne na terenie woj. lubelskiego (Dz. Urzęd. Woj. Lub. Nr 80, poz. 1695)

c) „*Żdżarka*” (pow. 21,28 ha) Rozporządzenie Wojewody Lubelskiego Nr 156 z dnia 16 lipca 2002r w sprawie uznania obszarów za użytki ekologiczne na terenie woj. lubelskiego (Dz. Urzęd. Woj. Lub. Nr 80, poz. 1713)

d) „*Dolina rzeki Tarasienki*” (pow. całkowita 57,27 ha) Rozporządzenie Wojewody Lubelskiego Nr 156 z dnia 16 lipca 2002r. w sprawie uznania obszarów za użytki ekologiczne na terenie woj. Lubelskiego (Dz. Urzęd. Woj. Lub. Nr 80, poz. 1713). Obiekt tylko w części położony na terenie gminy Hańsk.

e) „*Dolina rzeki Krzewianki*” – użytek znajduje się na terenie gmin Hańsk, Włodawa i Wola Uhruska

Rezerwat Biosfery „Polesie Zachodnie” - w kwietniu 2002r. UNESCO nadało Polesiu status o znaczeniu międzynarodowym uznając go za rezerwat biosfery pn. „Polesie Zachodnie”. Prawie cała gmina znajduje się w granicach tego obszaru.

Pomniki Przyrody

Rada Gminy Hańsk Uchwałą Nr XXI/138/05 z dnia 22 kwietnia 2005 roku ustanowiła pomnikami przyrody n/w drzewa:

- 1) Świerk położony na terenie Leśnictwa Żdżarka w oddziale Nr 102,
- 2) Dęby szt. 6 położone na terenie Leśnictwa Żdżarka w oddziale Nr 80,
- 3) Lipa w miejscowości Stary Majdan przy drodze gminnej obok posesji nr 10,
- 4) Lipa w miejscowości Osowa – „Osowa Podlaski” przy posesji nr 89.

Parki wiejskie

Kulczyn

Jest to obiekt dworski, obecnie silnie zniszczony (powierzchnia około 1,2 ha). Resztki drzewostanu mają zatarty układ przestrzenny, brak jest elementów kompozycyjnych. Występują tu lipa drobnolistna *Tilia cordata* (ok. 100 szt), jesion *Fraxinus excelsior* (ok. 50 szt), klon zwyczajny *Acer platanoides* (ok. 50 szt), olsza szara *Alnus glutinosa* (ok. 20 szt), brzoza brodawkowata *Betula pendula*, wierzby krucha i biała *Salix fragilis*, *S. alba* - po kilkanaście sztuk. W warstwie krzewów rosną leszczyna *Corylus avellana*, dereń świdwa *Cornus sanguinea*, ligustr pospolity *Ligustrum vulgare*.

Hańsk

Park podworski (pow. 5 ha) silnie zniszczony, a układ przestrzenno-kompozycyjny zatarty. Obecnie pozostały jedynie szeregi drzew ograniczających dawny ośrodek dworski. Zachowało się kilkadziesiąt drzew - głównie lip drobnolistnych *Tilia cordata*, jesionów *Fraxinus excelsior* i wierzb białych *Salix alba*.

Lasy ochronne

Powierzchnia lasów w gminie Hańsk wynosi 7499 ha, z czego lasy administrowane przez Nadleśnictwo Sobibór mają powierzchnię 5964,5 ha. W skład Nadleśnictwa wchodzi dwa obręby: Dubeczno i Sobibór.

Większość lasów państwowych w granicach gminy Hańsk położona jest w obrębie Dubeczno - 5792,6 ha, natomiast w obrębie Sobibór znajduje się tylko 171,9 ha lasów. Lesistość gminy jest bardzo wysoka, znacznie wyższa niż średnia dla województwa i dla kraju i wynosi prawie 42 %.

Lasy Nadleśnictwa Sobibór podzielone zostały na trzy grupy: rezerwaty, lasy ochronne (glebochronne, wodochronne) i lasy gospodarcze. Według danych z Planu Urządzenia Lasu Nadleśnictwa Sobibór na lata 1997-2006 wynika, że w gminie Hańsk powierzchnia lasów ochronnych wynosi 1876 ha, a lasów gospodarczych - 3461,7 ha. Powierzchnia lasów rezerwatowych wynosi zaledwie 63,8 ha, Pozostałe 113,74 ha to grunty związane z gospodarką leśną.

2.1.4.1. Klimat

Warunki klimatyczne na terenie gminy Hańsk kształtują różne masy powietrza. Najczęściej nad obszar gminy napływają masy polarno-morskie, natomiast znacznie rzadziej pojawiają się polarno-kontynentalne i arktyczne. Przeciętna liczba dni pogodnych w roku jest jedną z wyższych w kraju.

- Średnia suma opadów rocznych wynosi ok. 550 mm.

- Średnia roczna temperatura powietrza wynosi 7,3 °C.

Na obszarze gminy jak i województwa przeważają wiatry z kierunku zachodniego.

2.1.4.2. Gleby

Gmina Hańsk oznacza się dużym zróżnicowaniem gleb. Z poszczególnych typów gleb największą powierzchnię stanowią gleby bielcowe oraz gleby torfowe i mułowo – bagienne. Znacznie mniejsze powierzchnie zajmują gleby bielcowe i brunatne wytworzone z lessów i bardzo małe powierzchnie gleby bielcowe i brunatne wykształcone z glin i innych utworów morenowych.

2.1.4.3. Wody

Wody podziemne

Gmina Hańsk należy do średnich pod względem zasobów wód podziemnych. Główny poziom wodonośny związany jest z spękanymi szczelinowatymi utworami węglanowymi należącymi do kredy górnej.

Wody powierzchniowe

Wody powierzchniowe gminy Hańsk – jeziora, rzeki, stawy i rowy melioracyjne zajmują ok. 130 ha co stanowi 0,72 % obszaru gminy.

Na terenie gminy są trzy jeziora:

- **J. Laskie** (22 ha powierzchni),
- **J. Dubeczyńskie** (15 ha powierzchni),
- **J. Hańskie** (4 ha powierzchni)

Ponadto przez teren gminy przepływają trzy niewielkie rzeki:

- **Tarasienka,**
- **Krzemianka,**
- **Krzewianka.**

2.1.4.4. Surowce mineralne

Najważniejszym surowcem mineralnym występującym na badanym terenie jest węgiel kamienny, zalegający w kompleksie skał karbońskich. Innym bardzo pospolitym surowcem energetycznym o dużym rozpowszechnieniu są torfy. Największe torfowisko to Krowie Bagno i Torfowisko Dubeczno. Torfy były wydobywane na dużą skalę do lat 50tych w celach opałowych, jako materiał izolacyjny i do celów ogrodniczych. Obecnie złoża eksploatowane są jedynie dla potrzeb lokalnych. Ponadto na obszarze gminy występują piaski eoliczne i wodnolodowcowe żwiry.

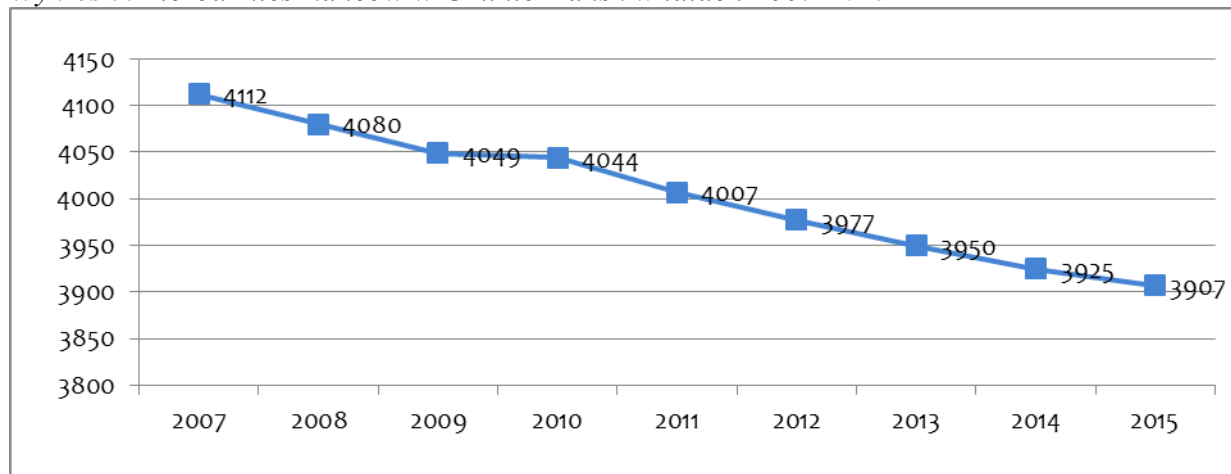
2.2. Sfera społeczna

2.2.1. Demografia

Na terenie gminy Hańsk wg stanu na dzień 31 grudnia 2014 roku zamieszkiwało w 16 sołectwach 3925 osób. Przeciętna liczba mieszkańców na 1 km² wynosiła 22,16 – gmina należy do słabiej zaludnionych w województwie lubelskim. Dla porównania gęstość zaludnienia na obszarze województwa lubelskiego wynosi 85 osób/km², natomiast w powiecie przypada średnio 38 osób/ km².

Na przestrzeni lat 2007 – 2015 wystąpił stały spadek liczby mieszkańców. Tendencje demograficzne obrazują poniższe wykresy i tabele.

Wykres 3. Liczba mieszkańców w Gminie Hańsk w latach 2007-2015

Źródło: dane UG Hańsk

Tabela 3. Dynamika zmian liczby ludności

Lata	Ogółem	%
2014/2015	- 18	99,5
2013/2014	- 25	99,4
2012/2013	- 27	99,3
2011/2012	- 30	99,3
2010/2011	- 37	99,1
2009/2010	- 5	99,9
2008/2009	- 31	99,2
2007/2008	- 32	99,2

Źródło: dane UG Hańsk

Zmiany w liczbie ludności spowodowane były głównie niskim przyrostem naturalnym oraz ujemnym ruchem migracyjnym. Tendencja odpływowa ludności wiejskiej jest typowa dla tego regionu i ciągle się utrzymuje. Są to migracje wewnętrzne występujące najczęściej w związku z trudnościami na rynku pracy, warunkami mieszkaniowymi oraz sprawami rodzinnymi /zawarcie związku małżeńskiego/.

Przyrost naturalny i migrację ludności w ciągu ostatnich 9 lat przedstawiają poniższe tabele:

Tabela 4. Przyrost naturalny

Rok	Urodzenia	Zgony	Przyrost naturalny
2007	49	42	+ 7
2008	49	49	0
2009	51	48	+ 3
2010	49	33	+ 16
2011	43	40	+ 3
2012	38	35	+ 3
2013	44	49	- 5
2014	40	38	+ 2
2015	15	16	- 1

Źródło: dane UG Hańsk

Tabela 5. Migracja ludności

Rok	Zameldowania	Wymeldowania	Saldo migracji
2007	17	69	- 52
2008	27	61	- 34
2009	33	62	- 29
2010	27	55	- 28
2011	17	59	- 42
2012	24	62	- 38
2013	48	67	- 19
2014	17	40	- 23
2015	15	32	- 17

Źródło: dane UG Hańsk

Cechą charakterystyczną naszej gminy jest utrzymanie się dodatniego wskaźnika przyrostu naturalnego, co jest odróżnieniem od tendencji dla dużej części obszaru województwa lubelskiego oraz powiatu włodawskiego. Oznacza to przewagę urodzeń nad zgonami. Występują także lata z przyrostem ujemnym (2013). Gminę charakteryzuje w ostatnich latach ujemny wskaźnik migracji, co oznacza większą liczbę osób wymeldowanych, niż zameldowanych na jej terenie w ciągu jednego roku. Obecną sytuację należy tłumaczyć takimi czynnikami jak: słaba infrastruktura gospodarcza i brak rynku pracy. Jednocześnie należy mieć świadomość, iż nie da się w znacznym stopniu ograniczyć migracji zarobkowej mieszkańców gminy do większych miast i za granicę.

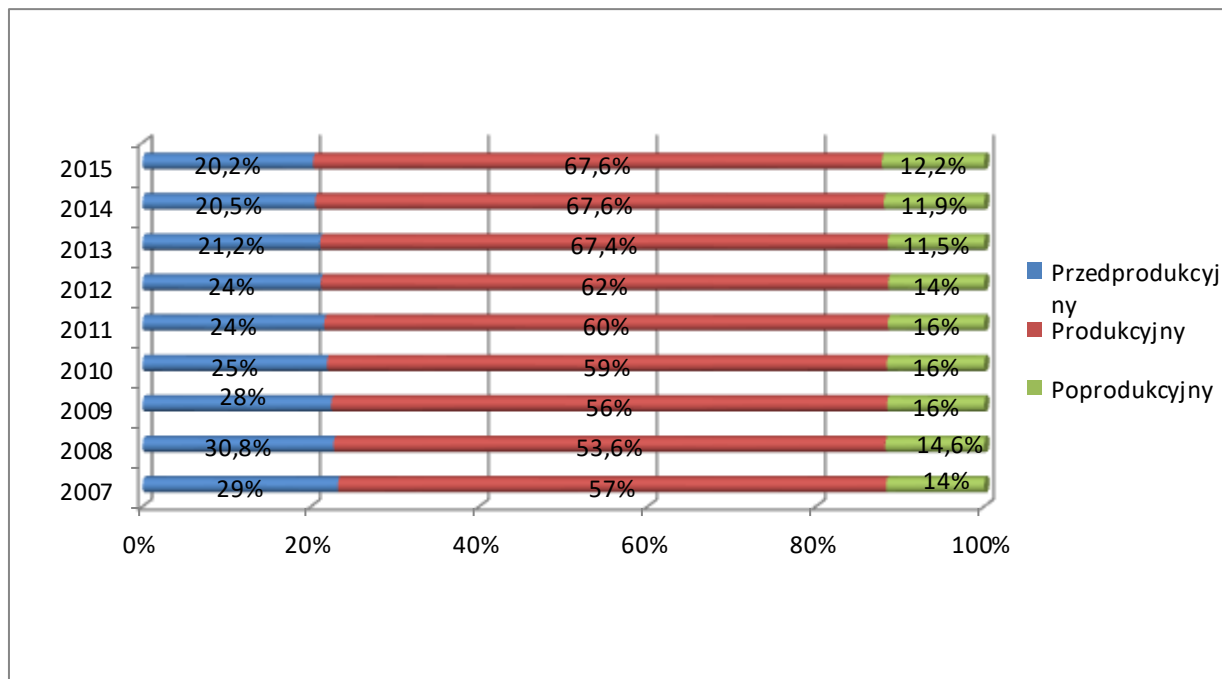
2.2.1.1. Struktura ludności

Strukturę ludności według płci charakteryzuje procentowy udział liczby mężczyzn i kobiet w ogólnej liczbie mieszkańców. W 2014 roku liczba mężczyzn wynosiła 1983, a kobiet 1942, co stanowi odpowiednio 50,5 % i 49,5% ogółu ludności. Wskaźnik feminizacji wynosił 97,9. Jego wartość zmienia się w zależności od grupy wiekowej. Dla wieku przedprodukcyjnego /389 kobiet, 416 mężczyzn/ wskaźnik feminizacji wynosił 93,5 produkcyjnego /1244 kobiet, 1408 mężczyzn/ 88,4, poprodukcyjnego /309 kobiet, 159 mężczyzn/ 194,3. Struktura ludności według wieku jest jedną z najbardziej istotnych charakterystyk populacji. Warunkuje ona intensywność procesów demograficznych, a w konsekwencji tempo rozwoju ludności. Tabela 6 przedstawia liczbę ludności w poszczególnych przedziałach wiekowych, natomiast Wykres 4 procentowy udział grup w ogólnej liczbie. W społeczeństwie dominują osoby w wieku produkcyjnym – 67,6 %, zaś wśród grup nieprodukcyjnych przeważają osoby w wieku przedprodukcyjnym – 20,5%, /wiek poprodukcyjny – 11,9 %/. Lokalna gospodarka nie generuje wystarczającej liczby miejsc pracy, aby spożytkować zwiększony udział liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym.

Tabela 6. Struktura wiekowa ludności w latach 2007 - 2015

Rok	Wiek przedprodukcyjny		Wiek produkcyjny		Wiek poprodukcyjny	
	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni
2007	456	498	1280	1399	300	179
2008	450	476	1273	1402	308	171
2009	442	465	1264	1411	304	163
2010	431	455	1271	1419	309	159
2011	407	458	1273	1411	304	154
2012	402	440	1266	1415	301	153
2013	398	436	1258	1405	303	150
2014	389	416	1244	1408	309	159
2015	386	405	1242	1399	308	167

Wykres 4. Struktura wiekowa ludności w latach 2007-2015

Źródło: dane UG Hańsk

Analizując przyczyny ubytku liczby ludności niewątpliwie można stwierdzić, że jej systematyczne zmniejszanie się jest nie tylko wynikiem ujemnego salda migracji lecz także spadkiem liczby zawieranych związków małżeńskich, co pociąga za sobą niski przyrost naturalny.

Dla porównania w latach 2010-2014 w związki małżeńskie wstąpiło 147 pary, gdy w 2007-2010 184 pary. Powyższe zjawisko spowodowane jest m.in. trudną sytuacją mieszkaniową oraz brakiem zatrudnienia .

W najbliższych latach będzie następować spadek liczby urodzeń, gdyż w wiek rozrodczości wejdą mało liczebne roczniki. Mogą wystąpić także migracje, co jeszcze bardziej przyczyni się do zwiększenia ujemnego salda. /Od kilku lat daje się zauważyć tymczasowy zagraniczny ruch migracyjny w celu polepszenia sytuacji ekonomicznej/.

Reasumując powyższe należy przypuszczać, że na terenie tut. gminy w ciągu następnych lat będzie występował ubytek ludności.

Tabela 7. Prognoza demograficzna do 2020 roku

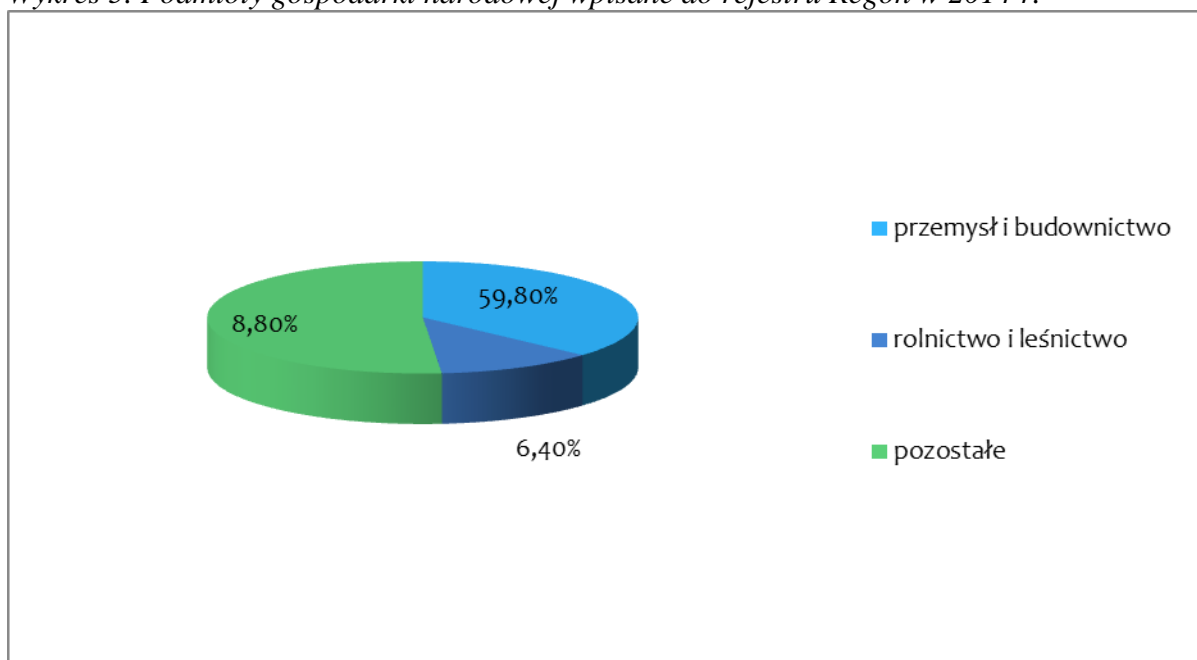
Rok	2016	2017	2018	2019	2020
X	3884	3861	3838	3815	3792

Źródło: wyliczenia UG Hańsk

2.2.2. Rynek pracy

Dokonanie właściwej analizy rynku pracy i struktury zatrudnienia w gminie Hańsk jest bardzo trudne. Przyczynę takiego stanu rzeczy stanowi brak rzetelnych i przede wszystkim aktualnych danych na temat osób pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych oraz w mikroprzedsiębiorstwach. Analizując dane Głównego Urzędu Statystycznego można stwierdzić, iż w 2014 roku liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON dla gminy wyniosła ogółem: 177, w tym w sektorze rolniczym: 21, przemysłowym i budowlanym: 65 oraz pozostała działalność: 91. Jeśli pod uwagę weźmiemy trend udziału pracujących w ogóle osób w wieku produkcyjnym w ostatnich trzech latach widać wyraźny wzrost w porównaniu z latami wcześniejszymi. Należy jednakże pamiętać, że dane te nie obejmują pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych.

Wykres 5. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon w 2014 r.

Do początku lat 90-tych na terenie gminy Hańsk istniało kilka zakładów pracy zatrudniających ok. 600 osób (m.in. Huta Szkła w Dubecznie, Zakład Rolny w Kulczynie, Gminna Spółdzielnia „SCh”, Spółdzielnia Kółek Rolniczych, kilka leśnictw, Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna i inne)

W wyniku oddziaływania i presji stworzonego systemu wolnego rynku część wspomnianych zakładów upadła lub przekształciła się w różne formy organizacyjne a także została skomunalizowana.

Na dzień dzisiejszy największym zakładem pracy pozostaje kupiona przez przedsiębiorcę Tadeusza Wrześniaka Huta Szkła Gospodarczego w Dubecznie, która zwiększyła zatrudnienie w chwili przejęcia (180 osób) do blisko 410 osób. Aktualnie zakład dzięki zagranicznym rynkom zbytu zgłosił chęć przyjęcia kolejnych 50 pracowników.

Majątek GS „SCh” systematycznie w drodze sprzedaży trafia w prywatne ręce a nabywcy po modernizacjach przeznaczają go na usługi handlowe różnego rodzaju lub stanowi on zaplecze magazynowe i wytwórcze (elementy betonowe) wcześniej istniejących firm. Jeden z większych obiektów w postaci wiaty nawozowej przejęła gmina. Obiekty po RSP Petryłów położone w Rudce Łowieckiej po wcześniejszej komunalizacji przejął prywatny inwestor, rozbudowując obiekt pod kątem chowu indyków.

Majątek po upadłej SKR przejęła gmina, tworząc Przedsiębiorstwo Usługowo - Produkcyjne Spółka z o.o., która przejęła usługi komunalne (gospodarka wodno-ściekowa, śmieci itp.).

W odróżnieniu od tego typu obiektów w Polsce, szczególnie, choć z różnego rodzaju perturbacjami, potoczyło się przekształcenie byłych Państwowych Gospodarstw Rolnych. Gospodarstwo Rolne w Kulczynie jest we władaniu spółek Agromarina i Agrofarm specjalizujących się w hodowli bydła mlecznego. Gospodarstwo zajmuje II miejsce w produkcji mleka w woj. lubelskim, rocznie produkuje 4,5 litrów mleka. W byłym zakładzie rolnym w Macoszynie Dużym po kilku latach nieużytkowania został utworzony dobrze prosperujący na bazie Zakładu Usług Leśnych prywatny tartak. Fermę w Hańsku zakupił właściciel prywatny, który przekształcił typowe obory na kurniki, które w ograniczonej formie funkcjonują do dzisiaj.

Zakład Rolny w Krychowie został kupiony przez spółki, które specjalizują się obecnie produkcją roślinną, chowem i hodowlą krów mięsnych w ilości ok. 195 sztuk.

Najpóźniej, bo dopiero w 2000 roku, w ręce spółki Eurodom powiązanej z Meblotapem trafił obiekt byłej suszarni traw i zbóż w Krychowie. Na dzień dzisiejszy spółki te organizują tam duży tartak, zatrudniając ok. 36 osób, wyposażając go w nowoczesne maszyny do obróbki drewna.

Bez działalności pozostają tereny byłego Zakładu Torfowego w Dubecznie. Większość tych gruntów przejęła gmina w procesie komunalizacji.

Znacząca część gruntów po byłych PGR przejęły wspomniane spółki, kilkaset hektarów wykorzystano na powiększenie gospodarstw indywidualnych, część została zakupiona przez osoby nie zamieszkujące na terenie gminy.

Po 1990 roku upadł rynek pracy w Chełmie, Włodawie i Bogdance, gdzie znaczna część mieszkańców znajdowała pracę (garbarnia, kopalnia, zakłady obuwnicze). W dużej mierze z tego rynku korzystali chłopo-robotnicy ze względu na korzystną pracę zmianową.

Znaczącym rynkiem pracy pozostają gospodarstwa rolników indywidualnych, których na terenie jest 930.

2.2.3. Bezrobocie

Bezrobocie to zjawisko gospodarcze polegające na tym, że pewna część ludzi zdolnych do pracy i poszukujących jej nie znajduje zatrudnienia. Jego miarą jest stopa bezrobocia, będąca relacją zarejestrowanych bezrobotnych do siły roboczej lub do liczby ludności w wieku produkcyjnym.

Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy we Włodawie z terenu Gminy Hańsk na dzień 31 grudnia 2014 roku wynosiła 316 osób co stanowi 8,98 % ogółem zarejestrowanych 3.518 osób bezrobotnych. Wśród ludności w wieku produkcyjnym najwięcej osób aktywnych zawodowo to osoby w wieku produkcyjnym i osoby młode szczególnie do 24 roku życia. Osoby w tym przedziale wieku charakteryzują się też najwyższymi współczynnikami aktywności zawodowej.

Główną przyczyną dużego bezrobocia na terenie naszej gminy jak i całego powiatu włodawskiego jest typowo rolniczy charakter oraz przygraniczne położenie przy jednoczesnym braku w pobliżu jakiegokolwiek przejścia granicznego. Dodatkowo poza hutą szkła brak zakładów zatrudniających dużą liczbę osób. Niska gęstość zaludnienia jest kolejnym czynnikiem wpływającym na wysoki wskaźnik bezrobocia.

Ponadto przyczynami dużego bezrobocia na terenie naszej gminy były następujące zjawiska:

- zwolnienia grupowe z dużych zakładów pracy w pobliskich miastach,
- kurczenie się dotychczasowych możliwości zatrudnienia (likwidacja Państwowych Gospodarstw Rolnych, Spółdzielni Kółek Rolniczych),
- brak perspektyw pracy w mieście.

Stopa bezrobocia wg stanu na dzień 31.12.2014 roku wynosiła :

1. Kraj	11,5 %
2. Województwo lubelskie	12,7 %
3. Powiat Włodawski	23,2 %

Tabela 9. Struktura bezrobocia w Gminie Hańsk na przestrzeni lat 2009 – 2014

L.p.	Lata	Liczba osób bezrobotnych		Osoby z prawem do zasiłku	
		Ogółem	Kobiety	Ogółem	Kobiety
1.	2009	325	148	43	14
2.	2010	342	163	51	21
3.	2011	327	167	43	21
4.	2012	350	195	58	35
5.	2013	341	180	43	16
6.	2014	316	152	31	14

Źródło: dane PUP Włodawa

Z powyższych danych wynika, że wśród zarejestrowanych bezrobotnych z terenu naszej gminy (164) większość stanowią mężczyźni (51,90 % wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych). Mniej kobiet posiada prawo do zasiłku dla bezrobotnych oraz dłużej oczekują na zatrudnienie, chociaż ich poziom wykształcenia jest wyższy niż u mężczyzn.

Tabela 10. Struktura wiekowa osób bezrobotnych w latach 2009 – 2014

L.p.	Lata	liczba bezrobotnych	18- 24	25- 34	35 -44	45- 54	55 – 59	60lat i powyżej
1.	2009	325	84	94	54	66	23	4
2.	2010	342	91	82	65	76	21	7
3.	2011	327	86	85	58	64	25	9
4.	2012	350	85	98	58	72	31	6
5.	2013	341	71	100	65	72	26	7
6.	2014	316	70	84	55	62	32	12

Źródło: PUP Włodawa

Analizując strukturę wiekową bezrobotnych widać, że najliczniejszą grupę bezrobotnych stanowią osoby młode w przedziale wiekowym 18 – 24 lat jak również w wieku od 25 – 34 lat. Niepokojącym zjawiskiem jest również duża grupa osób bezrobotnych w wieku 45 – 54 lat.

Tabela 11. Struktura bezrobocia wg wykształcenia w latach 2009 – 2014

W y k s z t a ł c e n i e	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Wyższe	23	23	34	29	27	19
Policealne i średnie zawodowe	65	72	61	56	58	57
Ogólnokształcące	47	42	44	55	44	40
Zasadnicze zawodowe	79	82	71	89	95	76
Podstawowe i niepełne podstawowe	111	123	117	121	117	124
R A Z E M :	325	342	327	350	341	316

Źródło: PUP Włodawa

Najliczniejszą grupę stanowią bezrobotni z wykształceniem podstawowym około 39,2 % oraz zasadniczym zawodowym – 24,1%. Dużą grupę stanowią również osoby bezrobotne z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym (18 %). Stanowi to łącznie 81,3 % ogółu zarejestrowanych bezrobotnych w Powiatowym Urzędzie Pracy. Jak wynika z przedstawionej tabeli na terenie naszej gminy osoby z wykształceniem podstawowym i zasadniczym stanowią najliczniejszą grupę osób bezrobotnych. Osoby o najniższych kwalifikacjach mają największe trudności w pozyskaniu pracy. Są to osoby, które w pierwszej kolejności zostały zwolnione z pracy w związku z likwidacją (Państwowych Gospodarstw Rolnych, pracujący poza miejscem zamieszkania).

Tabela 12. Bezrobotni wg czasu oczekiwania na pracę w latach 2009 – 2014

Czas o c z e k i w a n i a	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Do 1 miesiąca	40	41	33	444	36	27
Od 1 miesiąca do 3 miesięcy	87	88	48	67	46	44
Od 3 miesięcy do 6 miesięcy	48	41	42	42	42	38
Od 6 miesięcy do 12 miesięcy	51	56	47	49	52	42
Od 12 miesięcy do 24 miesięcy	50	57	78	51	64	58
Powyżej 24 miesięcy	49	59	79	97	101	107
O g ó ł e m :	325	342	327	350	341	316

Źródło: PUP Włodawa

Z danych zawartych w tabeli wynika, że duża liczba osób z terenu gminy pozostaje bez pracy powyżej 24 miesięcy. Jest to typowa oznaka występowania na terenie gminy długotrwałego bezrobocia, które dotyka co drugiego bezrobotnego. Są to zazwyczaj osoby z małymi szansami na znalezienie zatrudnienia na obecnym rynku pracy, bez odpowiedniego wykształcenia oraz bez kwalifikacji. Osoby takie mają najmniejszą szansę na znalezienie pracy.

2.2.4. Bezpieczeństwo publiczne

Jednym z czynników, mający wpływ na jakość życia mieszkańców gminy jest zapewnienie bezpieczeństwa i ochrony ludności przed zagrożeniami. Do zagrożeń mogących powstać na terenie gminy Hańsk należy szczególnie zaliczyć zagrożenia pożarowe oraz zagrożenie przestępczością. Pożarami zagrożone są szczególnie tereny leśne oraz torfowiska. Na terenie gminy najwięcej jest przestępstw pospolitych (takich jak kradzieże i napady) i przestępstw drogowych. Poziom bezpieczeństwa na terenie gminy określa się jako dobry w odniesieniu do zagrożeń i skuteczności ich likwidacji w zakresie spraw zabezpieczenia ładu i porządku, ochrony przeciwpożarowej i ochrony zdrowia.

Ochrona przeciwpożarowa na terenie gminy zapewniona jest natomiast przez trzy jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej. Są to jednostki w miejscowościach: Hańsk, Ujazdów i Osowa. OSP w Hańsku należy do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Główną rolę w przypadku prowadzenia działań ratowniczo – gaśniczych na większą skalę odgrywa Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza Państwowej Straży Pożarnej we Włodawie, która wykorzystuje w swoich działaniach znajdujące się w wyposażeniu jednostki samochody gaśnicze oraz specjalistyczny sprzęt do prowadzenia działań ratowniczych. Sprzęt, w który wyposażona jest jednostka umożliwia sprawne i szybkie przeprowadzania akcji ratunkowych.

Kolejną formą zapewnienia bezpieczeństwa w sytuacjach kryzysowych jest Gminny Zespół Zarządzania Kryzysowego powołany Zarządzeniem Nr 42/07 Wójta Gminy Hańsk z dnia 12 września 2007r. Poprzez Gminne Centrum Zarządzania Kryzysowego wójt zapewnia na obszarze gminy realizację następujących zadań: nadzór nad systemem wykrywania i alarmowania oraz systemem wczesnego ostrzegania ludności; współdziałanie z centrami zarządzania kryzysowego organów administracji publicznej; współpracę z podmiotami realizującymi monitoring środowiska; współdziałanie z podmiotami prowadzącymi akcje ratownicze, poszukiwawcze i humanitarne.

2.3. Sfera gospodarcza

2.3.1. Rolnictwo

2.3.1.1. Wykorzystanie rolnicze powierzchni gruntów gminy, struktura agrarna

Charakterystyczną cechą wykorzystania gruntów w gminie Hańsk jest fakt, że występuje niewielki odsetek gruntów ornych 22,2% gruntów gminy oraz 24,7% użytków zielonych.

Jedną z podstawowych przyczyn niskiego wykorzystania terenu gminy do upraw polowych jest słaba jakość gleb. Charakteryzują się one niską zasobnością w składniki pokarmowe, małą zawartością próchnicy i stosunkowo wysoką kwasowością. Znaczną powierzchnię zajmują tereny bagienne i torfowe oraz duże obszary leśne /42% gruntów gminy/ w tym prywatnych 24,9%. Głównymi gatunkami występującymi w drzewostanie są: sosna, olcha, brzoza, dąb. Zalesiane grunty, to grunty słabych klas bonitacyjnych, usytuowane w granicach polno-leśnych.

Tabela 13. Struktura użytkowania gruntów

Wyszczególnienie	Powierzchnia w ha	%
Użytki rolne	8742	49,6
Lasy i zadrzewienia	6936	39,4
Pozostałe grunty i nieużytki	1949	11
Razem	17627	100

Źródło: dane UG Hańsk

Znaczny jest także udział użytków zielonych. Występują one głównie w formie 1 lub 2 natomiast rzadko 3 kośnych łąk. Część użytków zielonych wykorzystywana jest w formie pastwisk. Są one uznane za bardzo przeciętne. Należą bowiem do klas IV – VI o podłożu torfowym. Oznacza to utrudnioną ich właściwą agrotechnikę i pielęgnację a tym samym niskie ilościowo i jakościowo plony jakie się z nich uzyskuje /średni plon z I pokosu 24,4 dt/ha, z II pokosu 5,3 dt/ha/.

Tabela 14. Struktura użytków rolnych

Wyszczególnienie	2011	%	2012	%	2013	%	2014	%	2015	%
	Grunty orne	385	51,7	374	50,5	373	50,3	373	50,3	374
Łąki	5	7	3	8	0	9	1	5	2	3
Pastwiska	269	36,2	268	36,3	238	32,2	239	32,2	242	32,6
Sady	8	3	7	1	5	2	0	5	1	3
	868	11,6	945	12,7	126	17,0	126	17,0	123	16,6
	25	6	25	7	2	5	4	6	2	0
		0,34		0,34	25	0,34	25	0,34	25	0,34
Razem UR	744	100	740	100	740	100	741	100	742	100
	6		0		2		0		0	

Źródło: dane UG Hańsk

Użytki rolne zajmują w gminie Hańsk powierzchnię 8607 ha z tego gospodarstwa indywidualne 7778 ha /90,4% ogólnej powierzchni UR/. Pozostałe grunty są we władaniu sektora publicznego i komunalnego, osób prawnych, Agencji Własności Skarbu Państwa.

Na terenie gminy Hańsk dominują gospodarstwa małe. Najwięcej gospodarstw mieści się w przedziale o pow. 2-5 ha użytków rolnych /łącznie 29,8%/, drugą pod względem liczby jednostek grupę stanowią gospodarstwa o pow. 5-10 ha UR /22,7%/ Średnia powierzchnia gospodarstwa na terenie gminy Hańsk wynosi 9,25 ha UR.

Tabela 15. Struktura powierzchniowa gospodarstw indywidualnych

Powierzchnia ha	Gospodarstwa									
	2011		2012		2013		2014		2015	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
1 – 2	172	19,54	184	20,77	175	19,08	181	19,55	182	19,57
2 – 5	264	30	271	30,59	273	29,77	273	29,48	277	29,78
5 -10	206	23,41	208	23,48	215	23,45	217	23,43	211	22,69
10-15	101	11,48	99	11,16	105	11,45	107	11,56	110	11,83
pow. 15	137	15,57	124	14,00	149	16,25	148	15,98	150	16,13
Razem	880	100	886	100	917	100	926	100	930	100

Źródło: dane UG Hańsk

2.3.1.2. Produkcja roślinna

Produkcja roślinna jest wiodącym kierunkiem działalności rolniczej. Z uwagi na bardzo niską przydatność rolniczą gleb w uprawach dominują zboża o niskich wymaganiach /żyto, mieszanki/. Brak stabilności i opłacalności produkcji przy ograniczonym rynku zbytu, spowodował zmniejszenie efektów produkcyjnych rolnictwa. Przyczyny tego zjawiska należy szukać w niedoskonałości funkcjonowania wolnego rynku, szczególnie dla gospodarstw małych i średnich. W tych gospodarstwach zaczyna dominować produkcja głównie na potrzeby własne.

Tabela 16. Powierzchnia zasiewów wybranych roślin

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Zboża ogółem	1786	1792	1822	1753	1743	1694	1776	1767	1759
Pszenica ozima	190	190	190	185	180	157	180	180	180
Pszenica jara	26	26	27	23	20	27	30	30	30
Żyto	520	520	520	500	500	470	480	478	475
Owies	250	250	250	235	234	240	240	240	238
Jęczmień jary	170	170	170	170	169	175	175	175	175
Pszennyto ozime	150	150	155	150	150	121	150	150	150
Mieszanki zbożowe	480	486	490	490	490	500	500	498	495
Ziemniaki	160	170	170	170	160	163	160	150	152
Buraki cukrowe	26	20	22	18	20	20	22	21,5	22

Źródło: dane UG Hańsk

Wysokość plonów w gospodarstwach indywidualnych w gminie Hańsk przedstawia poniższa tabela. Z jej analizy wynika, że przeciętny plon czterech podstawowych zbóż z mieszankami wynosi 27,7 dt/ha.

Tabela 17. Plony podstawowych ziemiopłodów w gospodarstwach indywidualnych /dt/ha/

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
4 zboża z mieszankami	22	25,1	24,9	21,7	20,7	24,7	26,4	26,2	27,7
Pszenica	23,5	31	28,2	26,8	23,4	26,9	30	32	31
Jęczmień	22	25,9	26	24,1	20,6	27	26,9	27	27
Ziemniaki	190	180	105	95	110	140	160	210	180
Buraki cukrowe	340	395	380	405	360	400	405	400	380

Źródło: dane UG Hańsk

2.3.1.3. Produkcja zwierzęca

Chów i hodowla bydła w większości prowadzona jest w wyspecjalizowanych gospodarstwach rolnych, mleczarskich i mięsnych. Tradycyjny chów zanika, pojedyncze krowy w gospodarstwach są utrzymywane dla hobby i z tradycji, głównie przez starszych mieszkańców. SM Chełm zanotowała 67 dostawców mleka od których mleko jest odbierane wprost z gospodarstw.

2.3.1.4. Jakość gleb użytkowanych rolniczo

W ocenie bonitacyjnej gmina należy do obszaru województwa najmniej nadającego się do produkcji rolnej. Zestawione w tabeli wyniki jednoznacznie potwierdzają, że gleby Gminy Hańsk są bardzo słabe. Jak wynika z tabeli gminie brak jest gleb dobrych. Większość rolników gospodaruje na glebach wadliwych.

Wymagane przez rynek ekonomiczne uzasadnienie produkcji, dotyczy praktycznie jedynie gleb znajdujących się w klasach do IVb. Gleby natomiast klas niższych powinny być wyeliminowane z produkcji rolniczej jako, że nakłady ponoszone na ich rolnicze wykorzystanie bardzo często nie zwracają się w uzyskanym plonie.

Wynika więc z tego, że ekonomicznie uzasadniona produkcja może odbywać się praktycznie jedynie na 42% obecnie uprawianych glebach.

Grunty stanowiące enklawy śródleśne, nieużytki oraz grunty niskich klas bonitacyjnych, których użytkowanie rolnicze jest w zasadzie niekorzystne, przeznaczone są głównie do zalesienia. W gruntach ornych większość stanowią gleby lekkie i łatwe do uprawy mechanicznej. Na terenie gminy występują również gleby ciężkie i bardzo ciężkie do uprawy mechanicznej. Nie ma gleb zagrożonych erozją. Jak wynika z tabeli użytki zielone zajmują ponad 50% użytków rolnych.

Znaczną powierzchnię zajmują tu tereny bagienne i torfowe, głównie tereny Krowiego Bagna. W związku z tym, że analiza bonitacyjna gleb nie jest dobrym narzędziem określania ich przydatności na cele produkcji rolniczej do takiej oceny zaczyna się wykorzystywać kompleksy przydatności rolniczej. Kompleks jako jednostka łączy w sobie gleby różnej genezy, ich zaś wspólną cechą jest stwarzanie podobnych warunków dla wzrostu i plonowaniu roślin.

Podstawowymi kompleksami, zajmującymi największe obszary w gminie są: IV – żytńi bardzo dobry, V – żytńi dobry, VI – żytńi słaby oraz VII – pastewny mocny. Praktycznie wszystkie wydzielone kompleksy wskazują na ograniczone możliwości uprawy roślin.

Główna przyczyna tych ograniczeń tkwi w lekkim składzie granulometrycznym gleb a tym samym braku możliwości magazynowania składników pokarmowych oraz ograniczonego zapasu wody potrzebnym roślinom.

Tabela 19. Bonitacja użytków rolnych gminy Hańsk.

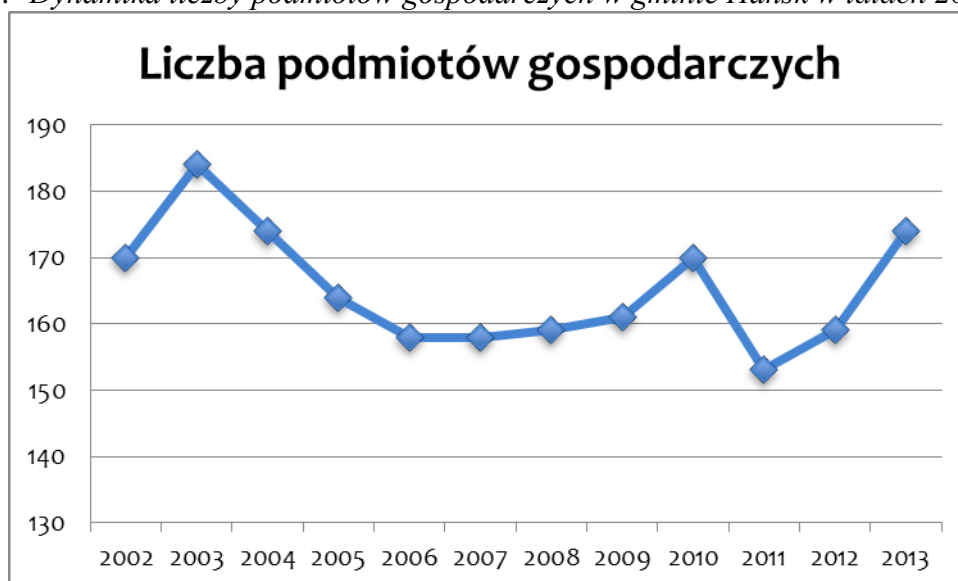
Pow.	Klasa bonitacyjna gruntów rolnych								
	I	II	IIIa	IIIb	IV a	IV b	V	VI	VI z
%	0,0	0,0	0,0	0,3	12,7	16,7	36,5	29,6	4,2
ha	0,0	0,0	0,0	14	578	756	1658	1342	192
Użytki zielone									
	I	II	III	IV	V	VI	VI z		
%	0,0	0,0	0,2	28,3	39,3	31,4	0,8		
ha	0,0	0,0	8,0	1399	1940	1552	40		

Źródło: dane UG Hańsk

2.3.2. Pozarolnicza działalność gospodarcza

Według danych GUS na koniec 2013 r., na terenie gminy funkcjonowało 174 podmioty gospodarcze, z czego w sektorze prywatnym – 164 podmioty. Największą grupę stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – 138 podmiotów.

Wykres 6. Dynamika liczby podmiotów gospodarczych w gminie Hańsk w latach 2002-2013

Źródło: opracowanie własne na podst. danych GUS

Analiza poszczególnych sekcji PKD pozwala stwierdzić, że dominują przedsiębiorstwa prowadzące działalność w zakresie budownictwa, handlu hurtowego i detalicznego oraz naprawy pojazdów samochodowych, działalność w zakresie rolnictwa/leśnictwa/łowiectwa oraz przetwórstwa przemysłowego.

2.3.3. Zasoby mienia komunalnego

W skład mienia komunalnego wchodzi budynki, budowle oraz grunty. Po przejęciu przez samorząd obiektów i nieruchomości po Spółdzielni Usług Rolniczych powstało na jego bazie Przedsiębiorstwo Usługowo-Produkcyjne sp. z o.o.

Grunty komunalne obejmują powierzchnię 452 ha. Są to głównie grunty rekreacyjne (24,7%), rolne (13,7%), tereny budowlane (10,4%) oraz pozostałe (50,8%).

Budynki komunalne to głównie szkoły, świetlice wiejskie, których stan techniczny jest dobry, wymagają tylko bieżących remontów i ewentualnych inwestycji uzupełniających. Znaczącą pozycję w ilości gruntów komunalnych stanowi teren byłego Zakładu Torfowego w Dubecznie.

Tabela 21. Grunty znajdujące się w zasobach mienia komunalnego

Lp.	Wyszczególnienie	Stan na 31.12.2010 (ha)	Stan na 31.12.2011 (ha)	Stan na 31.12.2012 (ha)	Stan na 31.12.2013 (ha)	Stan na 31.12.2014 (ha)	Stan na 31.12.2015 (ha)
1	Grunty ogółem	448,4027	449,5417	487,6680	487,2358	452,6734	452,0578
	W tym:						
	- rolne	63,2618	63,0888	62,6688	62,6585	62,6585	62,1285
	- działki budowlane	52,4319	49,9824	48,1712	47,7433	47,4555	46,9234
	- tereny rekreacyjne	105,7014	105,7014	145,9589	145,9589	111,6843	111,6843
	- pozostałe	225,0559	228,8174	228,9174	228,9234	228,9234	229,3699
2	Lasy	1,5617	1,5617	1,5617	1,5617	1,5617	1,5617
3	Parki	0,39	0,39	0,39	0,39	0,39	0,39

Źródło: Rejestr ewidencji gruntów

Tabela 22. Budynki i budowle znajdujące się w zasobach mienia komunalnego

Lp.	Wyszczególnienie	Stan na 31.12.2003	Stan na 31.12.2004	Stan na 31.12.2005	Stan na 31.12.2006	Stan na 31.12.2015
	Budynki liczba ogółem	20	35	34	34	45
	- obiekty mieszkalne	8	6	6	6	5
	- obiekty szkolne	4	3	3	3	13
	- obiekty kulturalne	2	2	2	2	1
	- obiekty służby zdrowia	1	1	1	1	2
	- pozostałe obiekty użyteczności publicznej	5	23	22	22	24

Źródło: dane UG Hańsk

Tabela 23. Mienie gminne wg stanu z 31.12.2014 z rozbiciem na wioski

L.p.	Wieś	Grunty (ha)	Budynki
1	Bukowski Las	18,35	światlica
2	Dubeczno	167,5228	Dom Kultury, szkoła i budynki do niej przynależne, Dom Nauczyciela, budynek gospodarczy na stadionie, budynki nabyte od LHS
3	Hańsk Pierwszy	9,81	-
4	Kol. Hańsk	11,3584	-
5	Hańsk Drugi	49,055	Urząd Gminy seg. A-B-C, Lecznica Zwierząt, Ośrodek Zdrowia, budynek po byłym Posterunku Policji, Szkoła, Przedszkole, hala sportowa, remizo-światlica, 1 lokal w bloku 18-rodzinnym, garaże, budynek przeznaczony na muzeum, budynek gospodarczy
6	Konstantynówka	5,53	-
7	Kulczyn	46,9042	światlica, szkoła
8	Kol. Kulczyn	23,6257	światlica
9	Macoszyn Mały	13,0539	światlica
10	Rudka Łowiecka	25,7803	remizo-światlica
11	Osowa	6,14	światlica
12	Stary Majdan	9,5948	światlica
13	Szcześniki	20,3624	-
14	Ujazdów	12,3338	remizo-światlica
15	Wojciechów	6,48	-
16	Żdżarka	16,2	światlica, budynki gospodarcze, strażnica OSP
17	Krychów PGR	4,2713	lokal socjalny
18	Kosyń	0,64	budynek mieszkalny
Suma		427,0126	

Źródło: dane UG Hańsk

2.3.3.1. Zasoby mieszkaniowe

Na terenie gminy Hańsk a szczególnie w Hańsku i Dubecznie znajdują się duże zasoby mieszkaniowe budownictwa wielorodzinnego. Powstanie ich było związane z hutą szkła oraz powstającymi Państwowymi Gospodarstwami Rolnymi. Zasoby te łącznie z blokami w Kulczynie i Krychowie wynoszą przeszło 300 mieszkań. W mieszkaniowym zasobie komunalnym znajduje się 16 mieszkań, w tym jeden lokal socjalny.

Gmina Hańsk posiada dużo dobrych gruntów pod budownictwo jednorodzinne częściowo uzbrojonych lub znajdujących się w bezpośredniej bliskości mediów komunalnych.

Obserwuje się korzystne zjawisko budowy przez mieszkańców bloków, domków jednorodzinnych i ich zasiedlanie. Sprzedaż mieszkań będących w zasobie komunalnym jak też w rękach prywatnych ożywiła rynek budownictwa mieszkań.

Przeszło połowa zasobu mieszkaniowego jest administrowana na bardzo dobrym poziomie przez Spółdzielnie Mieszkaniowe w Hańsku i Dubecznie.

2.4. Infrastruktura techniczna

2.4.1. Komunikacja i transport

Układ dróg gminy Hańsk, leżącej w środkowowschodniej części województwa lubelskiego oraz południowej powiatu włodawskiego jest wynikiem przemyślanego łączenia komunikacyjnego pomiędzy miastami i sąsiednimi ośrodkami gminnymi. Istniejąca sieć dróg wojewódzkich i powiatowych na naszym terenie współlistnieje z drogami gminnymi i rolniczymi stwarzając dobre warunki komunikacyjne pomiędzy sąsiadującymi miejscowościami gminy Hańsk a także ważnymi ośrodkami miejskimi o znaczeniu lokalnym tj.: Lublin, Chełm, Włodawa.

2.4.1.1. Układ podstawowy – drogi wojewódzkie i powiatowe

Trasy i numeracje dróg układu podstawowego:

- dla dróg wojewódzkich i powiatowych – Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 28 lutego 2000 r. w sprawie numeracji i ewidencji dróg oraz obiektów mostowych /Dz. U. Nr 32 poz. 393/.

Bieżącym utrzymaniem dróg wojewódzkich zajmuje się Rejon Dróg Wojewódzkich we Włodawie podlegający Zarządowi Dróg Wojewódzkich w Lublinie. Bieżącym utrzymaniem dróg powiatowych zajmuje się Zarząd Dróg Powiatowych podległy Staroście powiatu włodawskiego.

Drogi wojewódzkie

Numer i nazwa drogi	Długość	Stan techniczny
819 Parczew – Wola Uhruska	12,5	Dostateczny / klasa techniczna Z, brak utwardzonych poboczy/ częściowo brak chodników w miejscowościach o zwartej zabudowie (Konstantynówka, Rudka Łowiecka)
812 Chełm – Włodawa	7,0	Średni /klasa techniczna GP, brak utwardzonych poboczy

Przez teren gminy Hańsk przebiega dwa odcinki dróg wojewódzkich:

- Nr 819 Parczew – Wola Uhruska o długości 12.5 km na terenie gminy Hańsk
- Nr 812 Krasnystaw – Biała Podlaska o długości 7.0 km na terenie gminy Hańsk

Stan techniczny drogi wojewódzkiej nr 812 ogólnie można uznać za średni /klasa techniczna GP, brak utwardzonych poboczy/.

Stan techniczny drogi wojewódzkiej nr 819 ogólnie można uznać za dostateczny, a na krótkich jej odcinkach za zły /klasa techniczna Z, brak utwardzonych poboczy/ częściowo brak chodników w miejscowościach o zwartej zabudowie (Konstantynówka, Rudka Łowiecka)

Podstawowe parametry techniczno – urbanistyczne dróg wojewódzkich:

- szerokość w liniach rozgraniczających 19 – 25 m
- szerokość jezdni 5 – 6 m,
- odległość od linii zabudowy od krawędzi jezdni 40 m,

Łączna długość dróg wojewódzkich 19.5 km. Utwardzonych 19.5km.

Drogi wojewódzkie przebiegające przez teren gminy Hańsk są drogami typowo szlakowymi, tylko droga 819 w miejscowościach Hańsk, Konstantynówka i Rudka Łowiecka przechodzi ze szlakowego w półuliczny lecz nie w całym ciągu miejscowości.

Drogi powiatowe

Na terenie gminy Hańsk zlokalizowanych jest 11 odcinków dróg powiatowych, w tym 2 odcinki całkowicie położone są na terenie gminy. Są to drogi:

Numer i nazwa drogi	Długość	Stan techniczny
1711 L <u>Korolówka Żdzarka</u>	4,1	Droga gruntowa ?
1728 L dr woj. 812 – Osowa	4,3	Dostateczny, miejscami zły, brak utwardzonych poboczy (kwalifikuje się do natychmiastowej przebudowy)
1624 L Sosnowica – Hańsk – dr woj. 819	9,6	Dostateczny, miejscami zły, brak utwardzonych poboczy (kwalifikuje się do natychmiastowej przebudowy)
1712 L dr woj. 819 – Żdzarka – Luta	8,2	Dostateczny, miejscami zły, brak utwardzonych poboczy (kwalifikuje się do natychmiastowej przebudowy)
1721 L dr woj. 819 – dr woj. 812	8,6	Dostateczny, miejscami zły, brak utwardzonych poboczy (kwalifikuje się do natychmiastowej przebudowy)
1722 L Hańsk Pierwszy – Macoszyn - Stulno	7,5	Dostateczny, miejscami zły, brak utwardzonych poboczy (kwalifikuje się do natychmiastowej przebudowy), częściowo droga gruntowa
1719 L dr pow. 1624 L – Wólka Tarnowska	3,5	Dostateczny, miejscami zły, brak utwardzonych poboczy (kwalifikuje się do natychmiastowej przebudowy)
1730 L Od dr woj. 819 – Petryłów	0,3	Dostateczny
1720 L Wojciechów – Chutcze	2,4	Droga gruntowa
1729 L Macoszyn Mały – Piaski – Bukowa Mała	0,8	Średni, posiada jednostronny chodnik
Ogółem:	49,4	
- drogi gruntowe:	11,1	
- drogi utwardzone:	38,3	

Długość wszystkich odcinków dróg powiatowych wynosi 49,4 km.

Część dróg powiatowych nie posiada nawierzchni utwardzonej, łącznie są to odcinki dróg o długości 11,1 km, pozostałe drogi o długości 38,3 km są utwardzone. Wszystkie drogi powiatowe wymagają bieżących remontów oraz podwyższenia klas technicznych. Łącznie na terenie gminy Hańsk drogi wojewódzkie i powiatowe mają długość 68,9 km.

Jakość tych dróg należy uznać za dostateczną. Dostępność komunikacyjna 16 sołectw położonych na terenie gminy jest dobra. Pokonanie odległości ze wsi do drogi utwardzonej nie wymaga od pieszego więcej niż 0,5 godziny.

2.4.1.2. Powiązania wewnątrzgminne – drogi gminne

Znaczącą rolę w połączeniach wewnętrznych odgrywa sieć dróg gminnych, która umożliwia wywóz płodów rolnych z pól uprawnych sprzętem rolniczym a także dojazd środkami lokomocji do miejsca zamieszkania. Kilka wsi takich jak Bukowski Las, Hańsk Drugi, Dubeczno, Szcześniki posiadają częściowo zabudowę rozproszoną i w takiej sytuacji ich odległość do drogi utwardzonej sięga w niektórych przypadkach ok. 2 km. Układ dróg gminnych w powiązaniu z drogami powiatowymi, wojewódzkimi i rolniczymi zapewnia dogodne połączenie zabudowy wiejskiej i kolonijnej na terenie gminy. Długość dróg gminnych kształtuje się dla gminy Hańsk w sposób następujący:

- łączna długość dróg gminnych - 77,5 km
- w tym: - utwardzonych 22,2 km
- nieutwardzonych 55,3 km.

Drogi gminne i ich parametry przedstawia **załącznik 9.4.**

2.4.1.3. Obsługa komunikacyjna gminy

Przez teren gminy przebiegają dwie drogi łączące Włodawę – Chełm i Parczew-Wola Uhruska. Rozwinięta sieć dróg powiatowych pozwala na łączność z Lublinem. Z miastem wojewódzkim gmina nie ma bezpośredniego połączenia komunikacyjnego. Dostępne są trzy połączenia w ciągu dnia z Włodawą oraz dwa połączenia z Chełmem. Należy poprawić stan techniczny urządzeń służących do obsługi ruchu pasażerskiego tj. przystanków, zatok, oznakowania. W znacznej odległości do przystanku autobusowego znajdują się następujące miejscowości : Wojciechów, Stary Majdan, Bukowski Las, Hańsk II. W/w wsie są poza zasięgiem działania obsługi PKS, gdyż przez te wsie nie przechodzą odcinki dróg układu podstawowego. Obszar gminy z siecią dróg obsługuje PKS w Chełmie i Włodawie oraz przewoźnicy prywatni. Gmina Hańsk położona jest w obszarze działania Zarządu Dróg Powiatowych we Włodawie oraz Zarządu Dróg Wojewódzkich z siedzibą w Lublinie.

Do obsługi komunikacyjnej gminy zaliczyć można funkcjonujący od kilkunastu lat sprawny dowóz dzieci do szkół podstawowych. Wprowadzono trzy trasy kursu dowożąc

dzieci do Szkoły podstawowej w Hańsku i Gimnazjum w Dubecznie. Dowozem dzieci zajmuje się dwóch kierowców, w tym jeden kierowca gminny obsługujący szkolny autobus stanowiący własność gminy.

Ogółem do szkół na terenie gminy dowożonych jest 302 dzieci. Autobusy w ciągu dnia pokonują 402 km.

2.4.2. Gospodarka wodno–ściekowa

2.4.2.1. Zaopatrzenie w wodę

Podstawowymi źródłami zaopatrzenia zbiorowego w wodę są ujęcia wodociągowe z sieciami. Największe ujęcia zaopatrujące ludność w wodę posiadają: SM w Hańsku, HSG w Dubecznie, Gmina Hańsk i Agrofarm Sp. z o.o. w Kulczynie. Inne mniejsze ujęcia, które znajdują się przy szkołach w Dubecznie i Kulczynie są już nieużytkowane.

Parametry techniczne największych ujęć wodnych przedstawiają się następująco:

Tabela 24. Wykaz ujęć wodociągowych

Lp	Lokalizacja ujęcia	Ilość studni	Głęb.	Q max m ³ /d	Q śr/d	Q godz	Zbior. wyr.	Odziel.
1.	SM Hańsk	2	50	287	223,8	23	200 m ³	Tak
2.	HSG Dubeczno	2	70	221		15		
3	Agrofarm w Kulcz.	1	101	84	65	21	100 m ³	Tak
4	Dubeczno	2	70	720	150	30	150 m ³	Tak

Źródło: dane UG Hańsk

Do rozprowadzania wody z ujęć w Hańsku i Dubecznie służą dwa wodociągi grupowe, zaopatrujący w wodę miejscowości: Hańsk, Hańsk Kol., Szcześniki, Konstantinówkę, Rudkę Łowiecką, Ujazdów, Kulczyn i Kulczyn Kol. oraz Dubeczno, Macoszyn Mały i Osowę. Długość tych wodociągów wynosi 75,03 km i podłączonych jest do niego 910 gospodarstw indywidualnych. Pozostali odbiorcy to mieszkańcy osiedli w Hańsku, Dubecznie i w Kulczynie. Według danych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi stopień zwodociągowania gminy na koniec 2010 wynosi 73,85% (2841 mieszkańców korzysta z sieci wodociągowej).

Z ujęć Agrofarmu w Kulczynie i HSG w Dubecznie woda wykorzystywana jest tylko na potrzeby technologiczno-produkcyjne zakładów.

Podstawowymi źródłami zaopatrzenia w wodę na terenach wiejskich nie objętych wodociągami zbiorowymi są studnie kopane i wiercone. Szacuje się, że 15 % gospodarstw korzystających z własnych ujęć posiada własne instalacje wodociągowe, wykonane na bazie hydroforów. Jakość wody pitnej w tych gospodarstwach przeważnie jest zła.

Istnieje konieczność budowy wodociągów w Starym Majdanie, Wojciechowie, Bukowskim Lesie, Żdźarce, Szcześnikach i Hańsku Drugim. Na terenach gdzie budowa wodociągu jest ekonomicznie nieuzasadniona gmina Hańsk przyznaje dotacje ze środków budżetu gminy na budowę indywidualnych ujęć wody.

2.4.2.2. Odprowadzanie i unieszkodliwianie ścieków

Oczyszczanie ścieków w miejscowościach Hańsk, Dubeczno odbywa się przy pomocy oczyszczalni ścieków.

Jedną z największych oczyszczalni i obsługujących najwięcej gospodarstw domowych jest mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia typu BIOBLOK MU-200 o przepustowości 200 m³/d, w Hańsku. Stanowi ona własność SM w Hańsku. Oczyszczone ścieki odprowadzane są poprzez rów melioracyjny do rzeki Krzemianki i dalej, do rzeki Włodawki. Dzienny zrzut ścieków wynosi 130 m³/d, co pozwala określić stopień wykorzystania obiektu na 65 %.

Ścieki do oczyszczalni doprowadzane są z osiedla mieszkaniowego spółdzielni i z wiejskich gospodarstw domowych, kolektorami sanitarnymi. Długość kolektorów sanitarnych odbierających ścieki z 263 indywidualnych gospodarstw domowych, wynosi 15,3 km. Na osiedlu długość kolektora wynosi ok. 1,5 km. Podłączone do tej oczyszczalni są osiedla po PGR w Kulczynie i Krychowie. Oczyszczalnia ta jest nowoczesna i energooszczędna.

Drugą pod względem wielkości, jest oczyszczalnia ścieków w Dubecznie. Jest to mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia o nazwie BLOKON, o przepustowości 120 m³/d. Aktualny zrzut ścieków wynosi 65 m³/d, co wskazuje na stopień jej wykorzystania na poziomie 54%. Oczyszczone ścieki z oczyszczalni odprowadzane są systemem rowów melioracyjnych do Krzemianki i Włodawki.

Doprowadzanie ścieków odbywa się kolektorami sanitarnymi tłocznymi, za pośrednictwem trzech przepompowni. Kolektor sanitarny odbierający ścieki ze 221 indywidualnych gospodarstw domowych posiada długość 1,6 km.

Ponadto na terenie gminy zostało wybudowanych 324 szt. zagrodowych oczyszczalni ścieków.

2.4.3. Gospodarka odpadami

Gospodarka odpadami prowadzona jest w ramach Regionu Centralno–Wschodniego. Gmina należy do Międzygminnego Związku Celowego z siedzibą we Włodawie, który zarządza zlokalizowanym tam Zakładem Zagospodarowania Odpadów. Wytworzone w gminie odpady wywożone są do Zakładu Zagospodarowania Odpadów we Włodawie, który wyposażony jest w podstawowe urządzenia techniczne niezbędne do zapewnienia bezpieczeństwa ekologicznego. Na terenie gminy funkcjonuje zorganizowany system zbiórki, transportu i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, który prowadzi Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. we Włodawie. W gminie prowadzi się selektywną zbiórkę odpadów. W roku 2014 zebrano z terenu gminy 225,25 Mg zmieszanych odpadów komunalnych, 166,75 Mg segregowanych oraz 2,69 Mg odpadów w Punkcie Selekcyjnej Zbiórki Odpadów Komunalnych.

Na terenie gminy znajduje się 2 020 tys. kg wyrobów zawierających azbest z reguły jako pokrycia dachowe (dane na koniec 2014 r., Baza Azbestowa). Są one sukcesywnie demontowane i przekazywane do unieszkodliwiania.

2.4.4. Zaopatrzenie w ciepło

Podstawowymi źródłami energii cieplnej dla lokali mieszkalnych są kotłownie węglowe. Największe z nich to kotłownie: Spółdzielni Mieszkaniowej w Hańsku, Spółdzielni Mieszkaniowej w Dubecznie, Agrofarmu w Kulczynie, Agronomówce oraz w szkołach w Kulczynie i w Dubecznie.

Kotłownie te najczęściej wyposażone są w piece UKS i opalane są miałem węglowym, z wyjątkiem kotłowni w szkole w Kulczynie.

Moc i typy kotłów poszczególnych kotłowni przedstawia się następująco:

- SM w Hańsku – 3 kotły UKS o mocy 1,35 MW
- 1 kocioł 500KPM o mocy 0,50 MW,
- SM w Dubecznie - 2 kotły UKS o mocy 0,32 MW,
- szkoła w Dubecznie - 2 kotły UKS o mocy 0,32 MW,
- szkoła w Kulczynie - 1 kocioł olejowy o mocy 0,16 MW,
- Agronomówka w Hańsku - 1 kocioł UKS o mocy 0,08 MW.

Łącznie wszystkie kotłownie dostarczają ciepło do 233 mieszkań, w tym: SM Hańsk – 123, SM Dubeczno – 51, agronomówka – 8, Agrofarm – 24, szkoła Dubeczno – 6 i szkoła Kulczyn – 3.

Wszystkie pozostałe prywatne budynki ogrzewane są poprzez indywidualne instalacje grzewcze.

Należy wspomnieć, że wszystkie kotłownie opalane węglem emitują do atmosfery znaczne ilości zanieczyszczeń, które ujemnie wpływają na środowisko.

2.4.5. Energetyka

Energetykę gminy stanowią urządzenia zaopatrujące w energię elektryczną odbiorców indywidualnych, jak i zakłady pracy.

Na terenie gminy znajdują się następujące rodzaje i ilości urządzeń energetycznych:

1. Linie WN 110 kV- 7,13 km,
2. Linie SN 15 kV- 105,78 km,
3. Linie nap. nn z przył. - 117,37 km,
4. Stacje transformatorowe SN/nn- 54 szt,

Do w/w. urządzeń podłączonych jest 1197 odbiorców energii elektrycznej, w tym 636 posiadających instalacje 1-fazowe i 561 posiadających instalacje 3-fazowe.

Z powyższej ilości urządzeń 1 stacja transformatorowa nie zapewnia wymaganej mocy oraz około 1,5 km linii nn wymaga modernizacji i przebudowy.

Dla zabezpieczenia potrzeb polegających na uzbrojeniu terenów wyznaczonych pod zabudowę w opracowywanych planach zagospodarowania przestrzennego wymagane będzie wybudowanie 4 nowych stacji transformatorowych, ok. 10 km linii nn oraz ok. 2 km linii kablowych SN (przebudowa linii napowietrznych).

2.4.6. Telekomunikacja

Łączność na terenie gminy oparta jest na centralach automatycznych. Głównym operatorem jest Orange Polska S.A. Teren gminy objęty jest zasięgiem telefonii komórkowej wszystkich operatorów dostępnych na rynku polskim. Znajdują się tu pięć nadajników telefonii komórkowej w miejscowościach Hańsk Pierwszy i Osowa. Gmina w celu stworzenia i rozbudowy bezprzewodowego, szerokopasmowego dostępu do Internetu wzięła udział w projekcie: "Wirtualne powiaty. Budowa Społeczeństwa Informacyjnego na Lubelszczyźnie.

Etap III". Utworzona w ramach projektu Regionalna Sieć Szerokopasmowa zapewni mieszkańcom, firmom i instytucjom możliwość korzystania z szerokiego zakresu usług publicznych dostępnych drogą elektroniczną. Będzie możliwe świadczenie szybkich usług internetowych na terenach obszarów wiejskich, co do tej pory było niemożliwe. Pozwoli to również obniżyć koszt dostawy Internetu. Efektem realizacji będzie zwiększenie konkurencyjności prowadzenia działalności gospodarczej co pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionu dla inwestorów zewnętrznych. W chwili obecnej w ramach projektu stworzono 2 hotspoty (UG i GOK) oraz punkty publicznego dostępu do Internetu we wszystkich świetlicach na terenie gminy. W planach jest wyłonienie dostawców usług dla odbiorców indywidualnych.

2.4.7. Gazyfikacja

Na teren gminy doprowadzony został gazociąg z miejscowości Kamień k. Chełma, którego zarządcą jest Polska Spółka Gazownictwa sp. z o.o. Oddział w Tarnowie. Instalacja o przepustowości 700-1000 m³/h została doprowadzona do Dubeczna w związku z zapotrzebowaniem Huty Szkła. Właściciel zakładu na chwilę obecną nie zdecydował się na przyłączenie do sieci z powodu korzystniejszej polityki cenowej dotychczasowego dostawcy gazu propan-butan, jak również stabilniejszych parametrów tego gazu.

Aktualnie trwają starania o przyłączenie mieszkańców Dubeczna do instalacji oraz doprowadzenie gazociągu do Hańska. Z chwilą doprowadzenia gazu należy zmienić paliwo z węglowego na gazowe. Wiąże się to również z koniecznością termoizolacji budynków.

2.4.8. Odnawialne źródła energii

Rozwój Odnawialnych Źródeł Energii (OZE) jest jednym z ważniejszych celów strategii inteligentnego, zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju regionów Unii Europejskiej. Pakiet energetyczno-klimatyczny zakłada zwiększenie do 20% udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w całkowitym zużyciu w roku 2020. Zgodnie z ustawą Prawo energetyczne odnawialnym źródłem energii jest źródło wykorzystujące w procesie przetwarzania energię wiatru, promieniowania słonecznego, geotermalną, fal, prądów i pływów morskich, spadku rzek oraz energię pozyskiwaną z biomasy, biogazu wysypiskowego, a także biogazu powstałego w procesach odprowadzenia lub oczyszczania ścieków albo rozkładu składowanych szczątków roślinnych i zwierzęcych.

W związku z tym, województwo lubelskie zamierza przyczynić się do zmiany bilansu ogólnego poprzez zwiększenie wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii. Założenia priorytetu są spójne ze *Strategicznym Planem Adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020, z perspektywą do roku 2030 (SPA 2020)* w zakresie dotyczącym zapewnienia zrównoważonego rozwoju oraz efektywnego funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa w warunkach zmian klimatu oraz zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego i dobrego stanu środowiska.

Obszar prawie całego województwa lubelskiego, jak i gminy Hańsk poprzez stosunkowo niewielkie różnicowanie przestrzenne znajduje się w strefie z dużym potencjałem energii słonecznej (roczne sumy promieniowania słonecznego kształtują się w przedziale 1050 - 1150 kWh/m²). W celu wykorzystania tego potencjału Gmina Hańsk dąży do umieszczania instalacji solarnych oraz fotowoltaicznych na budynkach użyteczności publicznej, dachach domów mieszkalnych nachylonych w kierunku południowym, terenach w pobliżu instalacji oświetlenia dróg publicznych (zasilanie autonomiczne energooszczędne oświetlenia dróg), terenach marginalnych np. zamkniętych wysypiskach śmieci. Starania w tym kierunku zaowocowały podpisaniem umowy z Marszałkiem Województwa o dofinansowanie projektu „Słońce dla Hańska - montaż instalacji solarnych” w ramach RPO Woj. Lubelskiego. W ramach projektu sfinansuje się zaprojektowanie i wykonanie 292 instalacji solarnych w tym: 289 instalacji solarnych w budynkach prywatnych i 3 instalacji na budynkach użyteczności publicznej.

Gmina Hańsk przystąpiła również do realizacji projektu współfinansowanego z PROW 2007 - 2013 z 90 % dofinansowaniem pod tytułem: „Budowa instalacji prosumenckich w Gminie Hańsk” Projekt obejmuje budowę instalacji fotowoltaicznych 27 instalacji fotowoltaicznych w tym: 25 instalacji w budynkach prywatnych i 2 instalacji w budynkach użyteczności publicznej.

Według „Programu Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Lubelskiego” (2013) z uwagi na ograniczenie negatywnego wpływu wielkopowierzchniowych instalacji paneli fotowoltaicznych na krajobraz, ich budowa może być jednym z kierunków przeznaczenia i zagospodarowania zrehabilitowanych terenów wyrobisk poeksploatacyjnych surowców mineralnych i terenów składowiska odpadów komunalnych.

Biomasa jest jednym z najbardziej obiecujących, łatwo dostępnych i często najtańszym źródłem energii odnawialnej. Do głównych źródeł pozyskiwania biomasy należy: leśnictwo,

rolnictwo (produkcja roślinna i zwierzęca) oraz gospodarka komunalna (składowiska odpadów i oczyszczalnie ścieków).

Biomasa może być wykorzystana bezpośrednio do spalania lub też służyć jako surowiec do produkcji paliw płynnych i gazowych.

Według „Programu Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla województwa lubelskiego” (2013) obszar gminy Hańsk jest wskazany do rozwoju energetyki pochodzącej z uprawy wieloletnich roślin energetycznych, a także jako obszar o potencjalnie najwyższych zasobach drewna i potencjale energetycznym z lasów.

Gmina Hańsk, dzięki opracowaniu Planu Gospodarki Niskoemisyjnej będzie mogła ubiegać się o środki unijne m.in. z ww. źródeł na działania związane z rozwojem gospodarki niskoemisyjnej na swoim terenie. Fundusze unijne dają gminie dużą szansę na wszechstronny rozwój gospodarczy i społeczny, poprzez dofinansowanie inwestycji z zakresu m.in. infrastruktury technicznej, społecznej, kulturalnej, ochrony środowiska, odnawialnych źródeł energii. Gmina Hańsk dotychczas niewiele korzystała ze środków unijnych na dofinansowanie inwestycji dotyczących pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych ale widzi duże potrzeby i możliwości w tym zakresie, deklarując realizację tego typu działań na swoim terenie, przy dofinansowaniu unijnym. Realizacja działań zapisanych w Planie, przy wykorzystaniu środków w ramach RPO WL, przyczyni się do poprawy środowiska naturalnego w gminie, a także podniesienia standardu życia i pracy mieszkańców oraz zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej obszaru.

2.5. Infrastruktura społeczna

2.5.1 Szkolnictwo i oświata

Na terenie gminy Hańsk funkcjonują Szkoła Podstawowa i Przedszkole, które w wyniku reformy oświaty tworzą Zespół Szkoły Podstawowej i Przedszkola im. Jana Pawła II w Hańsku oraz Gimnazjum Publiczne w Dubecznie. Organem prowadzącym wymienionych placówek oświatowych jest gmina Hańsk. Natomiast nadzór pedagogiczny sprawuje Kuratorium Oświaty w Lublinie.

2.5.1.1. Zespół Szkoły Podstawowej i Przedszkola

Mieści się w szkole liczącej dwanaście sal lekcyjnych, pracownię komputerową z dwudziestoma dwoma komputerami z dostępem do Internetu oraz salę gimnastyczną zaadaptowaną po wymiennikowi ciepła. Dysponuje pomieszczeniami odpowiednimi do właściwego przebiegu procesu kształcenia, wychowania i opieki, dobrze wyposażona w pomoce dydaktyczne. Posiada bogaty księgozbiór biblioteki szkolnej, świetlicę, stołówkę oraz szatnię.

2.5.1.2. Przedszkole

Zapewnia opiekę i edukację poprzez zabawę dla najmłodszych mieszkańców gminy. Posiada cztery widne i duże sale dydaktyczne, gabinet profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej oraz plac zabaw.

Głównym celem szkół podstawowych jest zapewnienie optymalnych warunków do wszechstronnego rozwoju osobowości dziecka w bezpiecznym i przyjaznym środowisku. Rozbudzanie i rozwijanie zdolności twórczych oraz samodzielного myślenia i sprawnego działania oraz współpraca z domem i integracja ze środowiskiem. Owe zaplanowane cele dyrekcja oraz nauczyciele starają się osiągnąć poprzez;

- realizację programów uwzględniających integrację treści przedmiotowych,
- realizację treści ścieżek edukacyjnych,
- aktywizację metod nauczania i wychowania poprzez zespołowe formy pracy,
- popularyzację czytelnictwa jako jednej z metod samokształcenia na zajęciach lekcyjnych i pozalekcyjnych,
- wykorzystanie techniki komputerowej w nauczaniu,
- organizację zajęć dodatkowych, służących rozwojowi zainteresowań i spędzania wolnego czasu,
- system wspomagania wychowania i uczenia się oraz zapobiegania zjawiskom patologicznym,
- wspomaganie samorządności uczniów, przekazywanie uczniom zadań i odpowiedzialności,
- udział w życiu kulturalnym środowiska lokalnego,
- współpracę z rodzicami, z instytucjami zajmującymi się dzieckiem i jego rodziną, oraz środowiskiem lokalnym.

Kadra pedagogiczna obu szkół podstawowych to nauczyciele posiadający wymagane kwalifikacje zawodowe, stale doskonalący swój warsztat pracy. Szkoły zapewniają naukę języków obcych, edukację informatyczną z dostępem do Internetu, programy profilaktyczne i korekcyjne, opiekę socjalną, pomoc dla uczniów w trudnej sytuacji materialnej

Tabela 25. Zatrudnienie w Szkole Podstawowej i Przedszkolu w Hańsku w latach 2007-2015

Wyszczególnienie	Dane w roku szkolnym			
	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011
Rok szkolny				
Ogółem	36	36	37	35
Rok szkolny				
Ogółem	33	33	40	39

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zespołu Szkoły Podstawowej i Przedszkola w Hańsku

Tabela 26. Zatrudnienie nauczycieli w latach 2009-2015

Struktura zatrudnienia w/g stopni awansu zawodowego	2009/2010		2010/2011		2011/2012		2012/2013		2013/2014		2014/2015	
	Zatrudnienie nauczycieli pełnoetatowych w osobach	Zatrudnienie nauczycieli niepełnozatrudnionych w osobach/ etat	Zatrudnienie nauczycieli pełnoetatowych w osobach	Zatrudnienie nauczycieli niepełnozatrudnionych w osobach/ etat	Zatrudnienie nauczycieli pełnoetatowych w osobach	Zatrudnienie nauczycieli niepełnozatrudnionych w osobach/ etat	Zatrudnienie nauczycieli pełnoetatowych w osobach	Zatrudnienie nauczycieli niepełnozatrudnionych w osobach/ etat	Zatrudnienie nauczycieli pełnoetatowych w osobach	Zatrudnienie nauczycieli niepełnozatrudnionych w osobach/ etat	Zatrudnienie nauczycieli pełnoetatowych w osobach	Zatrudnienie nauczycieli niepełnozatrudnionych w osobach/ etat
Dyplomowani	8	0	7	1/006	12	0	13	0	19	0	20	0
Mianowani	12	2/0,62	12	0	7	0	6	3	4	0	3	0
Kontraktowi	2	1/0,22	3	1/067	4	0	4	0	7	2/1,11	4	2/1,28
Stażyści	2	1/0,72	1	1	0	0	1	3	1	0	0	0
Razem osób	24	4	23	2	23	0	24	6	31	2	27	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Szkoły Podstawowej w Hańsku

Tabela 27. Liczba uczniów w latach 2007-2015

Wyszczególnienie	Dane w roku szkolnym			
	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011
Rok szkolny				
Ogółem	235	226	215	205
Rok szkolny	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015
Ogółem	201	208	239	260

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Szkoły Podstawowej w Hańsku

Tabela 28. Liczba dzieci w przedszkolu w latach 2007-2015

Wyszczególnienie	Dane w roku szkolnym			
	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011
Rok szkolny				
Ogółem	70	70	89	84
Rok szkolny	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015
Ogółem	99	95	10	89

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Przedszkola w Hańsku

Przez ostatnie lata placówka podlegała remontom i modernizacjom. Do najważniejszych wykonanych prac możemy zaliczyć:

Dot. Przedszkola:

- Modernizację kuchni szkolnej II etap (2007 rok),
- Położenie wykładziny PCV w holu na parterze (2008 rok),
- Remont dachu-pokrycie papą (2008 rok),
- Wymiana oświetlenia (2008 rok),
- Remont łazienek (ułożenie glazury i terakoty, malowanie, wymiana brodzika, wc, umywalki) (2009 rok)
- Odwodnienie dachu w przedszkolu (2009 rok),
- Wymiana drzwi wewnętrznych w salach 19szt.(2010 rok),
- Malowanie kuchni i pomieszczeń gospodarczych (2011 rok),
- Wymiana parkietu na wykładzinę PCV (2015 rok).

Dot. Szkoły Podstawowej:

- Malowanie trzech sal lekcyjnych (2008 rok),
- Wymiana drzwi wewnętrznych w klasach (2008 rok),
- Wykonanie izolacji przeciwwilgociowej w budynku Szkoły Podstawowej (2009 rok),
- Wykonanie izolacji przeciwwilgociowej na trzech ścianach wewnętrznych w budynku szkoły (2010 rok),
- Malowanie korytarza, 5 sal lekcyjnych, klatki schodowej (2010 rok),
- Wymiana okien w dwóch salach lekcyjnych (2011 rok),
- Wymiana stolarki okiennej drewnianej na PCV (9 okien) (2012 rok),
- Renowacja części elewacji budynku szkoły (2013 rok),
- Renowacja linii boiska w Sali gimnastycznej (2013 rok),
- Remont schodów wejściowych do budynku szkoły (2014 rok),
- Malowanie sali gimnastycznej i korytarza (2014 rok),
- Wymiana oświetlenia w sali gimnastycznej (2014 rok).

Oprócz tego co zrobione istnieje wiele potrzeb. Widzi się konieczność wymiany m.in.:

- ocieplenie budynku przedszkola wymianę i malowanie siatki ogrodzeniowej wokół szkoły,
- wyposażenie placu zabaw w przedszkolu,
- doposażenie sprzętu sportowego,
- wykonanie odwodnienia wokół szkoły,
- rozbudowę i adaptację poddasza szkoły, na którą obecnie posiadamy dokumentację techniczną,
- pozyskanie i wyposażenie pomieszczeń na poddaszu z przeznaczeniem na: pracownię językowe,
- salę konferencyjną, salę audiowizualną, izbę pamięci, schronisko młodzieżowe,
- termomodernizacja, wymiana okien, elewacje.

2.5.1.4. Gimnazjum

Gimnazjum Publiczne w Dubecznie powstało w 1999 roku w wyniku przeprowadzonej reformy szkolnictwa. Jest placówką publiczną na podbudowie sześciolletniej szkoły podstawowej o trzyletnim cyklu kształcenia. Do gimnazjum przyjmuje się z urzędu uczniów zamieszkałych w obwodzie szkoły, a w miarę wolnych miejsc chętnych spoza obwodu.

Gimnazjum Publiczne w Dubecznie ma swoją siedzibę w dwupiętrowym budynku (oddanym do użytku w 1934 r.) liczącym 10 sal lekcyjnych wraz z 2 pracownikami komputerowymi i pracownią multimedialną.

Wśród zadań programu rozwoju szkoły roku znajdują się takie zadania jak:

- tworzenie wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego,
- rozwijanie bazy szkoły,
- ograniczenie agresji i przemocy wśród uczniów,
- lepsze wykorzystanie technologii komputerowej i informatycznej,
- poprawa wyników egzaminu,
- poprawa znajomości języków obcych,
- wdrożenie systemu nauczania i przestrzegania praw człowieka w szkole,
- pomoc w rozwiązywaniu problemów społecznych,
- uatrakcyjnienie metod nauczania,
- kształtowanie potencjału kadrowego,
- zwiększenie udziału rodziców w życiu szkoły, promocja szkoły.

Gimnazjum zapewnia wysoko wykwalifikowaną kadrę pedagogiczną, naukę języków obcych, edukację informatyczną z dostępem do Internetu, stały kontakt z pedagogiem szkolnym.

Nauczyciele i inni pracownicy gimnazjum

Zatrudnienie nauczycieli w Gimnazjum Publicznym w Dubecznie prezentuje *tabela 31*
Liczba pracowników administracji i obsługi:
sekretarz szkoły - 1, woźna - 1, sprzątaczką - 1, robotnik gospodarczy - 1, konserwator - 1 oraz sezonowo palacz c.o.

Tabela 29. Zatrudnienie nauczycieli w latach 2009-2015

Struktura zatrudnienia w/g stopni awansu zawodowego	2009/2010		2010/2011		2011/2012		2012/2013		2013/2014		2014/2015	
	Zatrudnienie nauczycieli pełnoetatowych w osobach	Zatrudnienie nauczycieli niepełnoetatowych w osobach/ etat	Zatrudnienie nauczycieli pełnoetatowych w osobach	Zatrudnienie nauczycieli niepełnoetatowych w osobach/ etat	Zatrudnienie nauczycieli pełnoetatowych w osobach	Zatrudnienie nauczycieli niepełnoetatowych w osobach/ etat	Zatrudnienie nauczycieli pełnoetatowych w osobach	Zatrudnienie nauczycieli niepełnoetatowych w osobach/ etat	Zatrudnienie nauczycieli pełnoetatowych w osobach	Zatrudnienie nauczycieli niepełnoetatowych w osobach/ etat	Zatrudnienie nauczycieli pełnoetatowych w osobach	Zatrudnienie nauczycieli niepełnoetatowych w osobach/ etat
Dyplomowani	5	0	5	0	7	0	8	0	9	0	9	0
Mianowani	6	1/0,78	6	1/0,67	4	1/0,78	3	0	3	0	3	0
Kontraktowi	0	1/0,19	0	1/0,19	0	2/0,86	0	1/0,67	2	0	2	0
Stażyści	0	1/0,78	0	1/0,67	0	0	0	1/0,78	0	0	0	0
Razem osób	11	3	11	3	11	3	11	2	14	0	13	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gimnazjum Publicznego w Dubecznie

Tabela 30. Liczba uczniów w latach 2007-2015

Wyszczególnienie	Dane w roku szkolnym			
	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011
Ogółem	167	154	149	140
Rok szkolny	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015
Ogółem	148	130	137	113

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gimnazjum Publicznego w Dubecznie

Od czasu powstania gimnazjum to jest od 1 września 1999 roku przeprowadzono wiele remontów kapitalnych i bieżących. Do najważniejszych inwestycji, które zostały wykonane należą:

- wykonanie nowej elewacji budynku szkoły, oraz modernizacja kotłowni w roku 2002,
- wymiana węzła ciepłowniczego w roku 2003,

- wymiana stolarki okiennej (dokonana etapami w latach 2003-2005),
- przyłączenie szkoły do sieci kanalizacyjnej w roku 2003,
- przyłączenie szkoły do wodociągu lokalnego w roku 2004,
- częściowa wymiana podłóg w roku 2007,
- Szkoła w ramach projektu „Pracownie komputerowe dla szkół” otrzymała sprzęt komputerowy z oprogramowaniem (2008),
- wymiana drzwi wejściowych szkoły (2008),
- wykonanie izolacji poziomej budynku gimnazjum metodą iniekcji krystalicznej (2009),
- bieżące prace konserwacyjne (2009),
- budowa boiska wielofunkcyjnego (2010),
- wykonanie opaski odwadniającej wraz z wykonaniem odwodnienia i studzienek chłonnych wokół budynku szkoły (2010),
- bieżące prace konserwacyjne (2011),
- malowanie pomieszczeń oraz bieżące prace konserwacyjne (2012),
- wymiana grzejników w budynku szkoły (2012),
- bieżące prace konserwacyjne (2013),
- montaż nowego kotła na miał węglowy w kotłowni szkolnej (2013),
- bieżące prace konserwacyjne (2014),
- wykonanie osłon na grzejniki (2014),

Kolejne prace jakie należało by wykonać to:

- budowa sali gimnastycznej
- dobudowa szatni
- wyburzenie starego komina kotłowni szkolnej i budowa nowego.
- wymiana tynków i stolarki drzwiowej w budynku szkoły,
- adaptacja budynku „pracowni” na stołówkę oraz wyposażenie stołówki
- wymiana ogrodzenia wokół szkoły,
- wymiana instalacji elektrycznej w budynku, wymiana mebli,
- doprowadzenie do budynku szkoły ciepłej wody,

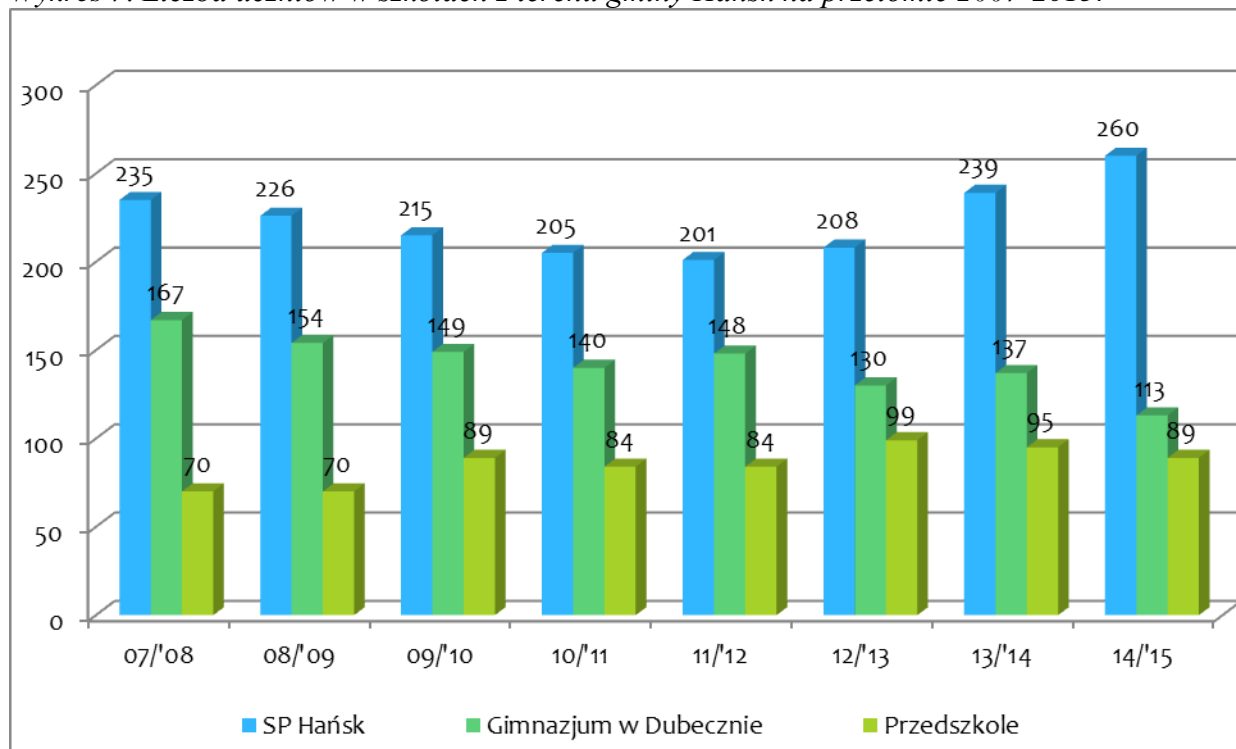
Wszystkie placówki oświatowe na terenie gminy mają dobrze zorganizowany dojazd do szkół.

Tabela 31. Dowożenie dzieci do szkół (rok szkolny 2015/2016)

Odległość od szkoły	Dane w roku szkolnym 2015/2016	
	Uczniowie	Uprawnieni do dowożenia
Powyżej 3 km	z klas „0”	32
Powyżej 3 i do 5 km	klas I-IV szkoły podstawowej	85
Od 4-5 km	klas I-IV szkoły podstawowej	27
	gimnazjów	17
Powyżej 5 km i do 10 km	szkoły podstawowej	77
	gimnazjów	19
Powyżej 10 km	szkoły podstawowej	11
	gimnazjów	33

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze szkół

Wykres 7. Liczba uczniów w szkołach z terenu gminy Hańsk na przełomie 2007-2015r

2.5.2. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna

Reforma systemu zdrowotnego w Polsce spowodowała, że gmina Hańsk zdecydowała się na zapewnienie opieki zdrowotnej poprzez Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej. Zmiana ta przez większość mieszkańców jest pozytywnie postrzegana. Pomimo, że budynek Ośrodka Zdrowia jest nadal własnością gminy to właściciel NZOZ zainwestował w jego remont i modernizację. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej świadczy usługi w następujących gabinetach: podstawowej opieki zdrowotnej, poradni położniczo-ginekologicznej, diagnostyczno-zabiegowym, położnej środowiskowej i rodzinnej, oraz punkt szczepień. Ze specjalistycznych usług medycznych mieszkańcy korzystają najczęściej we Włodawie, Urszulinie oraz w Lublinie. Na terenie Hańska znajduje się jedna apteka.

Do realizacji zadań z pomocy społecznej na terenie Gminy Hańsk – został powołany Uchwałą Rady Gminy w dniu 27 czerwca 1990 roku – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.

Ośrodek swoją działalność opiera na Statucie Ośrodka ustalonym przez Zarząd Gminy na podstawie art. 30 ust.1 ustawy o samorządzie gminnym oraz na podstawie ustawy o pomocy społecznej i innych aktach prawnych dotyczących jednostek organizacyjnych i budżetowych.

Ośrodek jest bezpośrednim organizatorem i wykonawcą zadań z pomocy społecznej na terenie Gminy Hańsk. W Ośrodku zatrudnionych jest 8 osób, w tym: dwóch pracowników socjalnych, Główna Księgowa, opiekun wykonujący usługi opiekuńcze specjalistyczne, asystent rodziny, oraz Kierownik Ośrodka, który posiada uprawnienia do wydawania decyzji administracyjnych w zakresie pomocy społecznej. Celem pomocy społecznej jest zaspakajanie niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin oraz przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać, wykorzystując własne środki, możliwości i uprawnienia.

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej Ośrodek realizuje zadania zlecone gminie do wykonania przez administrację rządową jak również zadania własne gminy, finansowane przez samorząd, udzielając pomocy w formie różnych świadczeń: zasiłki stałe, stałe wyrównawcze, renty socjalne, zasiłki okresowe, zasiłki z tytułu ciąży i wychowania dziecka, zasiłki okresowe gwarantowane, zasiłki celowe, pomoc w postaci dożywiania dzieci w szkołach. Od 1 maja 2004 roku Ośrodek przejął nowe zadania, wynikające z ustawy z dnia 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych. Ustawa ta wprowadziła szereg nowych świadczeń. Głównym świadczeniem jest zasiłek rodzinny i przysługujące do niego dodatki. Ponadto ustawa wprowadziła świadczenia opiekuńcze: zasiłek pielęgnacyjny i świadczenie pielęgnacyjne jak również zaliczkę alimentacyjną.

Tabela 32. Liczba rodzin i osób korzystających z pomocy w latach 2007 – 2014

L.p.	Rodzaj świadczenia	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1.	Zadania zlecone	390	381	375	367	344	348	323	334
2.	Zadania własne	200	195	180	171	165	140	121	130

Źródło: dane UG Hańsk

Jak wynika z danych przedstawionych w powyższej tabeli z roku na rok maleje liczba osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej, wymagających udzielenia pomocy. Jednak należy zwrócić uwagę, że od 1 października 2012 r. zostały podwyższone kryteria dochodowe uprawniające do świadczeń pieniężnych, o których mowa w art. 8 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Obecnie kwoty te wynoszą: dla gospodarstw wieloosobowych – 456 zł na osobę w rodzinie, dla gospodarstw jednoosobowych – 542 zł. Kwoty te określa się jako próg ubóstwa „ustawowego”. Z tego powodu liczba beneficjentów w 2013 r. nie jest w pełni porównywalna z danymi z roku 2012 i lat wcześniejszych. Niewątpliwie jednym z największych problemem na terenie Gminy jest bezrobocie, które przyczynia się do ubożenia społeczeństwa oraz do powstawania wielu niepokojących zjawisk i sytuacji kryzysowych w rodzinach.

2.5.3. Kultura

Dominującą rolę w rozwoju kultury w gminie Hańsk odgrywa Gminny Ośrodek Kultury w Hańsku, który prowadzi działalność w trzech placówkach:

- Gminnym Ośrodkiem Kultury w Hańsku
- Domu Kultury w Dubecznie
- Bibliotece Publicznej Gminy Hańsk

oraz zajmuje się utrzymaniem obiektu sportowego Orlik.

Podstawowym celem działalności Gminnego Ośrodka Kultury w Hańsku jest animowanie działań kulturalnych, tworzenie przestrzeni na rzecz integracji społecznej, upowszechnianie kultury. GOK jest inicjatorem różnych wydarzeń, jak spektakle teatralne, seanse filmowe, wystawy, przeglądy, spotkania z pasjonatami, imprezy rozrywkowe, festyny kulturalne i rekreacyjno-sportowe. Organizuje zajęcia dla dzieci i młodzieży w trakcie ferii zimowych i wakacji letnich.

W strukturach GOK działają liczne zespoły artystyczne: kapela „Hańszczanie”, Koło Aktywnych Kobiet, „Cort” z Dubeczna, zespoły śpiewacze „Kulczynianki”, „Seniorki” oraz zespół męski z Dubeczna. Ich niesłabnąca pasja i zapał artystyczny są wielokrotnie doceniane na wszelkiego rodzaju festiwalach i przeglądach. Stanowią one wizytówkę gminy i reprezentują ją na wszelkich uroczystościach o charakterze środowiskowym, gminnym, powiatowym i ponadlokalnym, odnosząc sukcesy i zdobywając wiele nagród i wyróżnień.

Wśród grup teatralnych prowadzonych przez GOK są zespoły międzypokoleniowe „Zespół Obrzędowy” z Hańska, młodzieżowe „maliWielcy” a także zespoły dziecięce „aha”.

GOK jest również animatorem lokalnego środowiska i pomysłodawcą wielu artystycznych przedsięwzięć. Większość spośród nich na stałe wpisało się w kalendarz imprez gminy angażując w ich przygotowanie mieszkańców poszczególnych miejscowości. W kalendarzu imprez organizowanych w gminie Hańsk są m.in. Powiatowy Przegląd Widowisk Obrzędowych, Powiatowy Przegląd Teatrów Dziecięcych i Młodzieżowych, Sobótka Hańskie - impreza plenerowa z udziałem ludowych zespołów śpiewaczych, z widowiskiem plenerowym pt. „Wilia św. Jana” oraz kiermaszem sztuki ludowej, „Dzień Pszczelarza” - impreza poświęcona ks. J. Dolinowskiemu proboszczowi parafii unickiej w Hańsku w XIX w, Dzień Farmera w Kulczynie i Dzień Hutnika w Dubecznie.

Otwarty charakter tych imprez sprawia, że z każdym rokiem przybywa na nie coraz więcej gości z powiatu włodawskiego, województwa lubelskiego i nie tylko.

Na terenie gminy działają twórcy ludowi trudniący się: rzeźbą, wikliniarstwem, palmami, pisankami, tkactwem, koronkarstwem. Gmina posiada świetlice wiejskie w Żdźzarce, Kulczynie, Kol. Kulczyn, Macoszynie Małym, Bukowskim Lesie, Starym Majdanie i Konstantynówce.

W oparciu o ten potencjał stworzenie w przyszłości z byłej obory obiektu muzealnego da możliwości organizacji warsztatów, seminariów, plenerów itp.

Na terenie gminy działa gminna Biblioteka Publiczna w Hańsku która na 3907 mieszkańców posiada 605 stałych czytelników. Z roku na rok powiększa się również liczba nowych woluminów w księgozbiornicy. W roku 2014 średnio dziennie bibliotekę odwiedzało 25 osób, natomiast dzienna liczba wypożyczonych woluminów wynosiła w tym samym roku 39. Na podstawie analizy wypożyczeń, jaką przeprowadzili pracownicy biblioteki największym zainteresowaniem czytelników cieszyła się literatura dla dorosłych.

2.5.4. Zabytki

Gmina Hańsk nie posiada wielu materialnych zabytków. Większość z nich związana jest z zabytkowym Kościołem pw. Św. Rajmunda w Hańsku.

Oprócz zabytków sakralnych szczątkowo zachowały się elementy majątku dworskiego. Po pałacu zostały częściowo odkryte fundamenty. Pozostała także stajnia, drożdżownia i ruiny gorzelnii, przebudowane przez zmieniających się właścicieli. Ocalała także część parku z przewagą lipy drobnolistnej i jesionu wyniosłego w drzewostanie. Pozostałości parku przydworskiego znajdują się także w Kulczynie. W Koloni Kulczyn znajduje się stanowisko archeologiczne - grodzisko na bagnach datowane na około IX wiek.

W prywatnych rękach, w GOK w Hańsku oraz w sali pamięci w szkole znajdują się bogate zbiory przedmiotów codziennego użytku, militariów, ubiorów, narzędzi itp. często o wartości historycznej.

W celu ochrony i wyeksponowania tych zbiorów planuje się adaptację byłej obory na osiedlu w Hańsku, która jest własnością gminy na obiekt muzealno-dydaktyczny. Wokół planowanego obiektu mogłyby stanąć stare, przeniesione z innych miejsc chałupy, młyny – wiatraki, zabudowania gospodarcze.

2.5.5. Turystyka i sport

Na terenie gminy brak jest typowej bazy turystycznej takiej jak hotele, pensjonaty, schroniska, campingi, kąpieliska a nawet punktów gastronomicznych. Istnieje pilna potrzeba budowy lub organizacji.

Przy drogach wojewódzkich i powiatowych znajdują się parkingi - najczęściej leśne z zadaszeniami. Przy Bagnie Bubnów oraz jeziorach w Osowie znajdują się wieże widokowe. W ramach PROW wybudowano dwie nowe wieże widokowe w miejscowościach Dubeczno i Kulczyn Kolonia oraz zadaszenia turystyczne w Kulczynie, Bukowskim Lesie, oraz Hańsku Pierwszym. W ramach projektu „Dolina Bugu bezgraniczne możliwości” wykonano adaptację wieży kościelnej w Hańsku na wieżę widokową, kładkę do Jeziora Dubeczyńskiego, oraz monitoring w Hańsku. W trakcie realizacji są: pomosty do wodowania kajaków (1 w Dubecznie i 2 w Szcześnikach), wiata w Szcześnikach, ławki, kosze na śmieci, tablice informacyjne, stojaki na rowery, itp.

Przez gminę wiedzie jeden szlak turystyczny pieszy Pojezierny (niebieski) oraz ścieżka rowerowa o zasięgu wojewódzkim. W chwili obecnej od wspomnianej ścieżki utworzona jest lokalna ścieżka rowerowa po Krowim Bagnie. Przez teren gminy wiedzie

„Poleski Szlak Konny”. Dla zwolenników turystyki wodnej zostały wytyczone szlaki spływowe na rzece Włodawce i szlak wodny Więzienny Rów-Krzewianka. Na szlakach wskazana jest budowa wież widokowych, tablic informacyjnych i dydaktycznych, ścieżek, kładek, poprawienia jakości dróg.

Osobnym elementem jest konieczność promowania walorów przyrodniczych i turystycznych. Gmina Hańsk z jej płaskim terenem wydaje się idealna do uprawiania turystyki rowerowej.

Na terenie gminy jest tylko jedno gospodarstwo agroturystyczne.

Zorganizowane grupy turystyczne zainteresowane pobytem na terenie gminy Hańsk mogą skorzystać z noclegów i wyżywienia na bazie Szkoły Podstawowej w Hańsku po uprzednim kontakcie telefonicznym.

Celem promowania tych terenów konieczne jest wydawanie broszur, folderów, map, przewodników, uczestnictwo w różnych przedsięwzięciach promocyjnych województwa i powiatu. Gmina posiada swoją stronę internetową dobrze rozbudowaną w sprawach przyrodniczych i turystycznych. Droga przez Hańsk to najkrótsza droga z Lublina nad Jezioro Białe.

Ogromna atrakcją turystyczną jest również IX-XI wieczna Osada – Grodzisko zlokalizowana na Krowim Bagnie. Miejsce to jednak wymaga zagospodarowania w odpowiednią infrastrukturę turystyczną-rekreacyjną.

Kultura fizyczna na terenie gminy Hańsk kształtowana jest dzięki działalności szkół, ośrodka kultury oraz czterem stowarzyszeniom / klubom.

- Uczniowski Klub Sportowy „Świt” został założony z inicjatywy grupy osób, której zależy na propagowaniu sportu szkolnego wśród dzieci i młodzieży. Wpisany został do ewidencji uczniowskich klubów sportowych prowadzonej przez Starostę Włodawskiego. Zawodnicy klubu uczestniczą w zawodach sportowych na szczeblu gminy, powiatu i województwa. Do największych sukcesów należy udział w Finale Ogólnopolskich Czwartków Lekkoatletycznych w Warszawie w latach 2003 i 2004 oraz zajęcie 5 miejsca w finale wojewódzkim mini piłki nożnej dziewcząt w 2006r. Obecnie klub liczy 50 członków.
- Klub Sportowy „Hutnik” Dubeczno działa od 1957 roku. Ma do dyspozycji stadion na którym znajdują się: dwa boiska do piłki nożnej (płyta główna z obustronnymi trybunami oraz treningowa), bieżnia żużlowa jak i miejsce do gier zespołowych tj. siatkówka, koszykówka. Brakuje natomiast budynku socjalnego z zapleczem sanitarnym. Obecnie

działalność klubu sprowadza się do prowadzenia 40 osobowej drużyny trampkarzy i młodzików.

- LOK w Hańsku – celem stowarzyszenia jest organizowanie oraz współorganizowanie okolicznościowych imprez masowych, popularyzowanie, organizowanie oraz stwarzanie warunków do masowego uprawiania, przede wszystkim przez młodzież, sportów obronnych, strzelectwa kulowego i pneumatycznego a także popularyzowanie wiedzy ekologicznej i współuczestniczenie w działaniach mających na celu ochronę przyrody i środowiska naturalnego. LOK w Hańsku skupia 18 członków.

- OSP Hańsk - Bardzo ważną rolę w działalności sportowej pełni prężnie działająca w Hańsku Ochotnicza Straż Pożarna. Przy jednostce pożarniczej istnieje Młodzieżowa Drużyna Pożarnicza. Młodzież po przez służbę pożarniczą kształtuje swoją postawę obywatelską, uczy się, oraz rozwija sprawność fizyczną.

W gminie Hańsk istnieją dwa boiska sportowe przystosowane do bezpiecznego prowadzenia zajęć sportowych: „Orlik” w Hańsku (od 2011 roku) oraz boisko wielofunkcyjne w Dubecznie (od 2010 roku).

2.6. System zarządzania Gminą

2.6.1. Administracja

W 1990 roku na skutek przemian społecznych, gospodarczych i politycznych w kraju nastąpiły znaczące zmiany organizacyjne, strukturalne i merytoryczne administracji wszystkich szczebli w kraju. Samorząd terytorialny, szczególnie gminy, został prawnie bardzo mocno umocowany. Znaczący przerost zatrudnienia w naszej gminie został zredukowany i struktury administracyjne gminy zostały dostosowane do realnych potrzeb. Z biegiem lat struktury te były modyfikowane aby mogły sprostać zmieniającej się rzeczywistości. Szczególnego znaczenia nabiera to po wejściu Polski do Unii Europejskiej. Normą staje się znajomość przez urzędników samorządowych przynajmniej jednego języka obcego, wyższe wykształcenie, studia podyplomowe specjalistyczne do danego stanowiska, ustawiczne doszkalanie i samokształcenie. Duży wpływ na obecny kształt gminy ma również reforma administracyjna Polski, która wprowadziła 3-stopniową strukturę podziału terytorialnego z dniem 1 stycznia 1999 roku zgodnie z którą terytorium Polski zostało podzielone na 16 województw. Z dotychczasowego województwa chełmskiego gmina Hańsk trafiła do województwa lubelskiego.

Zmiany w urzędzie gminy będą ukierunkowane na poprawę jakości obsługi interesanta. Olbrzymie znaczenie będzie miał tu Internet, powszechna informatyzacja, obieg i wymiana informacji między stanowiskami czy instytucjami, w szczególności bankami.

Niewątpliwie, że w tak małym urzędzie gminy jak hański muszą powstać samodzielne stanowiska pracy, m.in. promocji gminy, współpracy i rozwoju lokalnego społeczeństwa, pozyskiwania środków z projektów europejskich, itp.

2.6.2. Analiza finansów Gminy Hańsk

Budżet gminy Hańsk jest jednym z mniejszych budżetów w województwie lubelskim. Podstawowe źródła dochodów gminy w latach 2015 – 2020 ilustruje *załącznik Nr 1*.

Największym źródłem dochodów jest subwencja z budżetu państwa wynosząca od 40,17% do 50,02% budżetu gminy. Dotacje i środki przeznaczone na cele bieżące gminy stanowią w budżecie od 16,91% do 25,78% dochodów gminy.

Gmina każdego roku pozyskuje środki na wykonanie zadań z innych źródeł tj. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, RPO Lubelskie itp. W roku 2015 uzyskano 2.566110,02 zł, natomiast już w 2016 roku planujemy zasilić budżet w kwocie 3.971.110 zł.

Podstawowe dochody podatkowe stanowią od 16,12% w 2015 roku do 18,82% w 2018 roku budżetu gminy. Podstawowym dochodem podatkowym jest podatek dochodowy od osób fizycznych, podatek od nieruchomości oraz podatek rolny.

Strukturę wydatków budżetu gminy w latach 2015 – 2020 przedstawia *załącznik Nr 2*. Wydatki na zadania inwestycyjne w budżecie gminy wynoszą od 29,52% w 2015 roku do 22,40% w roku 2020.

Największymi wydatkami bieżącymi w budżecie gminy stanowią wydatki na oświatę i wychowanie. Drugim co do wielkości wydatkiem są wydatki na pomoc społeczną w dużym stopniu finansowane z dotacji celowych budżetu państwa.

2.6.2.1. Struktura dochodów i wydatków

Dochody ogółem gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2015 roku wynoszą 3626,43 zł, natomiast dochody podstawowe wynoszą 584,63 zł. W 2016 roku planuje uzyskać się kwotę dochodów ogółem w wysokości 4215,04 zł, natomiast dochodów podstawowych w kwocie 615,70 zł.

Rosną również wydatki na 1 mieszkańca w 2015 roku wynoszą 3796,10 zł, natomiast planuje się wydatkować w 2016 roku kwotę 3873,12 zł.

Na zbliżonym poziomie odnotować można wydatki inwestycyjne na 1 mieszkańca w 2015 roku wynoszą 1120,68 zł, natomiast w 2016 roku planuje się wydatkować 1110,06 zł.

Tabela 33. Dochody i wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2015-2020

Lata	Liczba mieszkańców	Dochody		Wydatki	
		Ogółem	Podstawowe	Ogółem	Podstawowe
2015	3907	3626,43	584,63	3796,10	1120,68
2016	3884	4215,04	615,70	3873,12	1110,06
2017	3861	3600,96	643,83	3404,35	420,30
2018	3838	3578,55	673,63	3490,06	440,82
2019	3815	4226,66	-	4137,63	917,43
2020	3792	4401,40	-	4342,52	972,71

Źródło: dane UG Hańsk

III. ANALIZA SWOT

3.1. Założenia metodologiczne analizy

Analiza SWOT jest jedną z najpopularniejszych heurystycznych technik analitycznych, służąca porządkowaniu informacji. Bywa stosowana we wszystkich obszarach planowania strategicznego jako uniwersalne narzędzie pierwszego etapu analizy strategicznej.

Technika analityczna SWOT polega na posegregowaniu posiadanej informacji o danej sprawie na cztery grupy (cztery kategorie czynników):

S (*Strengths*) – **mocne strony**: wszystko to co stanowi atut, przewagę, zaletę analizowanego obiektu,

W (*Weaknesses*) – **słabe strony**: wszystko to co stanowi słabość, barierę, wadę analizowanego obiektu,

O (*Opportunities*) – **szanse**: wszystko to co stwarza dla analizowanego obiektu szansę korzystnej zmiany,

T (*Threats*) – **zagrożenia**: wszystko to co stwarza dla analizowanego obiektu niebezpieczeństwo zmiany niekorzystnej.

Informacja, która nie może być poprawnie zakwalifikowana do żadnej z wymienionych grup, jest w dalszej analizie pomijana jako nieistotna strategicznie. Informacja strategiczna, posegregowana według opisanych kryteriów na cztery grupy, jest następnie zapisywana w czterodzielnej macierzy strategicznej, w której lewa połowa zawiera dwie kategorie czynników pozytywnych a prawa - dwie kategorie czynników negatywnych.

W popularnych ujęciach mikroekonomicznych dwa pierwsze obszary odnoszą się najczęściej do środowiska wewnętrznego i zawierają najistotniejsze w danym przedsiębiorstwie elementy, np. silna marka (**S**), czy słabe zaplecze kapitałowe (**W**). Natomiast dwa ostatnie odnoszą się analogicznie do środowiska zewnętrznego. Jest to bardzo rozpowszechniony obecnie schemat analizy, która często przybiera bardzo powierzchowną postać - wypisania przekonań autora nt. słabych/silnych oraz szans i zagrożeń - bez faktycznej analizy merytorycznej lub ilościowej.

3.2. Analiza SWOT Gminy Hańsk

Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • największy zakład przemysłowy w powiecie (Huta Szkła w Dubecznie), • czystość, porządek na terenie gminy, • silne organizacje społeczne (OSP, SMZH), • dobrze wykształcone społeczeństwo gminy, • aktywność kulturalna postrzegana lokalnie i regionalnie, • dobrze rozwinięta baza oświatowa, • dobrze rozwinięta sieć wodociągowa i kanalizacyjna, • czyste środowisko naturalne – Poleski Park Narodowy, • ciekawe walory przyrodnicze: duże kompleksy leśne strefy obszaru chronionego krajobrazu, pomniki przyrody, • walory pozwalające na rozwój agroturystyki, • ścieżki rowerowe, piesze i konne, • położenie przygraniczne, • dostępność terenów pod inwestycje, • dobre zaplecze do aktywności społecznej (świetlice wiejskie, OSP, GOK). 	<ul style="list-style-type: none"> • znaczne oddalenie od dużych aglomeracji, • brak rolniczych grup producenckich, • niska jakość gleb, • wyjazd mieszkańców gminy za granicę, • brak zewnętrznych inwestorów, • oddalenie od rynków zaopatrzenia i zbytu, • wysoki poziom bezrobocia i słaby rynek pracy, • postępująca migracja, • brak dostępu do specjalistycznych poradni lekarskich, • wyludnianie się wsi, • spadek przyrostu urodzeń, • brak dostępu do sieci gazu ziemnego, • zły stan dróg lokalnych, • słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna (noclegowa, gastronomiczna, rekreacyjna itp.) • brak zbiorników wodnych przydatnych do celów rekreacyjnych, • niechęć do agroturystyki, • ograniczony dostęp do transportu publicznego.

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • tworzenie dużych gospodarstw, • promocja gminy, • tworzenie zakładów przetwórstwa rolnego, • możliwy napływ ludności miejskiej na wypoczynek weekendowy, • pozyskiwanie środków finansowych na rozwój infrastruktury technicznej i społecznej • przychylne nastawienie samorządu gminnego do inicjatyw społecznych, • pozyskanie inwestorów zagranicznych, • wysoka aktywność młodzieży w procesie kształcenia się, • możliwość pozyskania pozabudżetowych źródeł finansowania inwestycji, • dostępność kredytów i dotacji dla młodych rolników, • rozwój oferty agroturystycznej oraz turystyki aktywnej (budowa kolejnych ścieżek i szlaków turystycznych), • wykorzystanie pokładów węgla kamiennego, • rozwój terenów inwestycyjnych dla potencjalnych przedsiębiorców, • rozwój gospodarki niskoemisyjnej i wykorzystanie potencjału OZE przez mieszkańców, • rozwój sieci szerokopasmowej. 	<ul style="list-style-type: none"> • emigracja młodych ludzi za granicę, • wyjazd młodych ludzi do miast, • zmniejszająca się liczba mieszkańców, • małe wykorzystanie środków z funduszy europejskich na rozwój przedsiębiorstw, • niskie ceny produktów rolnych, • wysokie oprocentowanie kredytów, • problemy ze sprzedażą produktów rolnych, • wysokie ceny środków ochrony roślin, • wysokie ceny maszyn rolniczych, • niedoinwestowanie średnich i małych przedsiębiorstw, • małe środki na oświatę, kulturę i sport, • brak własnych środków na inwestycje, • brak inwestycji w zakresie turystyki, • pogarszający się stan środowiska naturalnego, • skomplikowane procedury pozyskiwania środków UE,

IV. KONCEPCJA ROZWOJU STRATEGICZNEGO GMINY

4.1. Analiza strategiczna rozwoju gminy Hańsk

Planowanie strategiczne jest przemyślanym, metodycznym sposobem zarządzania, prowadzącym w dłuższej perspektywie do rozwiązania najważniejszych problemów oraz wykorzystania najważniejszych atutów, przy uwzględnieniu szans i zagrożeń. Planowanie strategiczne oparte zostało o przeprowadzoną uprzednio technikę analizy SWOT, co pozwoliło dostrzec mocne i słabe strony gminy, a także rozpatrzeć szanse i zagrożenia stojące przed jednostką.

Wynik analizy ma odzwierciedlenie w takim a nie innym ułożeniu celów strategicznych dokumentu. Uznano przy tym, że cele strategiczne pomagają gminie skoncentrować wysiłki na kwestiach wpływających w największym stopniu na rozwój gminy Hańsk. Cele strategiczne wskazują, w jaki sposób gmina ma funkcjonować i rozwijać się, aby zaspokoić potrzeby mieszkańców oraz osiągnąć zamierzone cele rozwojowe.

Sformułowane cele strategiczne są metodycznym zaadaptowaniem wizji rozwojowych, będących wynikiem przymysłów mieszkańców i władz jednostki. Duży stopień ogólności wizji, wyraz pragnienia obywateli oraz chęci dążenia do stanu zamierzonego, przybrał na etapie hierarchizacji celów formę celów strategicznych (ogólnych). Konkretyzacją celów strategicznych są cele szczegółowe (operacyjne), powstałe w kolejnym etapie procesu przygotowania strategii.

Cele stanowią przekładnik dla misji rozwoju gminy. Wyrażane są ogólnie, jako funkcje definiujące potrzeby, które powinny być zrealizowane w określonym czasie. Cele opisują kierunek, w jakim powinien dokonywać się rozwój Hańska oraz spełniają dwa podstawowe warunki:

- są osadzone w realiach funkcjonowania gminy,
- wyznaczają tylko te działania, które rzeczywiście mogą zostać spełnione.

Cele strategiczne zostały wyznaczone w oparciu o:

- diagnozę stanu istniejącego,
- analizę mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń (SWOT).

Każdej z analizowanych kwestii przypisano odpowiadające im uwarunkowania zewnętrzne – kluczowe szanse i zagrożenia tkwiące w otoczeniu gminy, mogące mieć pozytywny lub negatywny wpływ na tempo dalszego rozwoju jednostki.

Niezwykle istotnym elementem strategii jest wyznaczenie misji, jako swego rodzaju drogowskazu o najwyższym stopniu ogólności. Misja strategiczna jest odzwierciedleniem dążenia do wartości nadrzędnych, a cele strategiczne są narzędziami umożliwiającymi zbliżanie się do założonego ideału. Misja jest określana najogólniej jako:

- posłannictwo pełnione przez osobę lub organizację, które dotyczy wykonania specjalnego zadania,
- charakterystyczna rola do spełnienia przez firmę wyrażająca jej odrębność (tożsamość organizacji, sens istnienia).

W odróżnieniu od misji, wizja jest **opisem wizerunku instytucji w stosunku do odległej przyszłości**, określającym wynik rozwoju tej instytucji przy założeniu możliwie najlepszych uwarunkowań. Wizja to ponadto:

- wyobrażenie przedstawiające obraz rzeczywistości w bliższej lub dalszej perspektywie czasowej,
- koncepcja modelowa przyszłej organizacji, funkcjonowania i pożądanego rozwoju firmy określona przez aspirację i twórczą wyobraźnię firmy (także kierownictwa, członków organizacji).

Wobec ograniczonych środków finansowych będących w dyspozycji mieszkańców i władz gminy, liczba celów szczegółowych została ograniczona do najbardziej możliwych do zrealizowania. Celom szczegółowym przyporządkowane zostały mierniki ich realizacji, pozwalające na monitorowanie oraz nadzór nad realizacją Strategii.

4.2. Cel główny strategii rozwoju gminy Hańsk na lata 2015-2020

Na podstawie prowadzonych rozmów, dyskusji i konsultacji, po wysłuchaniu opinii jak również sondażowych badań wśród mieszkańców, zebrani wiejskich, pozytywnych i krytycznych uwag z zewnątrz należy przyjąć, że celem głównym Strategii, jej misją i wizją rozwoju gminy Hańsk jest:

Zrównoważony ekonomiczny, społeczny, gospodarczy i kulturalny rozwój gminy Hańsk będący wynikiem wzrostu aktywności, zorganizowania i zamożności mieszkańców gminy prowadzący do znacznego podniesienia komfortu życia.

Wizja gminy Hańsk jest zbiorem haseł wskazujących pożądane kierunki rozwoju jednostki. Tymi wizjami cząstkowymi są:

1. Pełna dostępność do rozwiniętej infrastruktury technicznej dla mieszkańców, w szczególności sieci kanalizacyjno-wodociągowej, teleinformacyjnej, gazowej, układu drogowego,
2. Zmodernizowane i znakomicie wyposażone szkoły,
3. Czyste i zadbane bliższe i dalsze otoczenie mieszkańców,
4. Gmina z licznymi gospodarstwami agroturystycznymi oraz turystami,
5. Istnienie kilku dużych prężnych pracodawców jako efekt gminy przyjaznej inwestorom,
6. Koncentracja produkcji rolniczej w dużych, prężnych, indywidualnych gospodarstwach rolnych,
7. Pełne zaspokajanie potrzeb mieszkańców realizujących swoje zainteresowania,
8. Wykorzystanie dużej ilości środków pomocowych UE w realizację strategii,
9. Wykorzystanie w jak najwyższym stopniu odnawialnych źródeł energii.

4.3. Cele strategiczne rozwoju gminy

Wskutek przeprowadzonej analizy problemowej wyznaczono cele strategiczne, wskazujące ogólne kierunki rozwoju gminy Hańsk. Przytoczona kolejność celów nie jest wynikiem przeprowadzonej hierarchizacji, każdy z nich traktować należy na równi z innymi, bez wartościowania ważności. Dokładne określenie celów pozwoli na odpowiednią koordynację działań przez osoby i instytucje, które będą miały wpływ na realizację strategii, wytyczającej długofalowe kierunki zrównoważonego rozwoju gminy. Działania objęte strategią pozwalają na kompleksowe ujęcie zrównoważonego rozwoju gminy w dziedzinie infrastruktury technicznej i społecznej, gospodarki oraz środowiska przyrodniczego.

Osiągnięcie celu głównego Strategii będzie możliwe dzięki skutecznej realizacji czterech celów strategicznych:

I Cel: Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej i osiedleńczej oraz ochrona środowiska poprzez rozwój infrastruktury lokalnej.

Rozwój infrastruktury lokalnej w tym przede wszystkim komunalnej i transportowej jest podstawowym warunkiem budowania trwałego rozwoju, zarówno w sferze gospodarczej

jak i społecznej. Budowa infrastruktury technicznej jest czynnikiem budującym przewagę atrakcyjności i konkurencyjności gminy. Metodą zachęcającą potencjalnych przedsiębiorców do inwestowania na terenie gminy Hańsk będzie oferowanie terenów w pełni uzbrojonych we wszystkie media oraz o dogodnym dostępie komunikacyjnym.

Na terenie gminy Hańsk występują w dalszym ciągu braki w infrastrukturze technicznej związanej ściśle z ochroną środowiska, dlatego też obszar ten wymaga podjęcia działań na rzecz zrównoważonego rozwoju odnawialnych źródeł energii i promocji gospodarki niskoemisyjnej.

II Cel: Stworzenie warunków do rozwoju turystyki, kultury i rekreacji

Rozwój turystyki i kultury stanowi szansę dla ogólnego rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Hańsk. Obecnie funkcje turystyczne na terenie gminy są niewystarczająco rozwinięte. Rozwój gospodarki turystycznej na terenie gminy Hańsk jest możliwy dzięki wykorzystaniu uwarunkowań przyrodniczych i kulturowych. Rozwój usług turystycznych powoduje powstawanie nowych miejsc pracy począwszy od prac przygotowawczych poprzez promocję i obsługę interesantów. Gmina położona jest w bliskim sąsiedztwie z jeziorem Białym oraz Poleskim Parkiem Narodowym co może stanowić alternatywę dla odwiedzających wschodnie tereny turystów.

III Cel: Rozwój lokalnej przedsiębiorczości i gospodarki oraz wsparcie istniejących przedsiębiorstw i gospodarstw rolnych.

Bezpośrednie wsparcie przedsiębiorczości to poza atrakcyjnością oferowanego terenu oraz tworzeniem korzystnych warunków lokalizacyjnych także wsparcie w obsłudze administracyjnej. Oprócz przystępnej ceny gruntu konieczne są ulgi w podatku od nieruchomości oraz innych opłatach wnoszonych na rzecz urzędu.

Ważne jest także tworzenie warunków dla podnoszenia kompetencji i umiejętności dla przedsiębiorców np. poprzez ofertę szkoleniową, ale także dzięki wymianie doświadczeń z osobami prowadzącymi działalność gospodarczą w podobnej branży w kraju, czy za granicą.

Niewątpliwie ważny jest również rozwój rolnictwa na terenie gminy ale również taki który ukierunkowany jest w stronę innowacyjnych i ekologicznych rozwiązań przynoszących ogromne korzyści dla otaczającego nas środowiska.

IV Cel: Zapewnienie sprzyjających warunków do rozwoju społecznego na terenie Gminy.

Dobrze rozwinięta infrastruktura społeczna jak i jakość oferowanych usług społecznych w tym: edukacyjnych, kulturalnych, sportowych, zdrowotnych i socjalnych zaspokajających potrzeby mieszkańców, jest jednym z podstawowych czynników warunkujących podniesienie standardu życia. Stworzenie warunków do podejmowania aktywności społecznej, stymulowanie aktywności mieszkańców jest nieodzownym procesem budowania integracji i więzi społecznych. Wsparcie tego obszaru jest niezbędne do zrównoważonego rozwoju gminy.

4.4. Cele operacyjne

Uszczegółowieniem celów strategicznych są odpowiadające im cele operacyjne, przedstawione w kolejnych podrozdziałach Strategii.

Cele operacyjne stanowią rozwinięcie celów strategicznych i charakteryzują się bliższym od nich horyzontem czasowym. Realizacja celów operacyjnych warunkuje osiągnięcie strategicznych celów rozwoju. Powinny one zostać sformułowane w taki sposób, aby były osiągalne i mierzalne. Do każdego z celów operacyjnych przypisano konkretne zadania, których realizacja planowana jest w latach 2015 – 2020.

Zadania to konkretne zamierzenia i przedsięwzięcia, które w całości lub w części realizują jeden lub więcej celów operacyjnych.

I cel strategiczny: Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej i osiedleńczej oraz ochrona środowiska poprzez rozwój infrastruktury lokalnej

1 cel operacyjny: Rozwój infrastruktury drogowej oraz poprawa dostępności komunikacyjnej.

Zadania / projekty:

- Współpraca z samorządem województwa oraz samorządem powiatowym w zakresie modernizacji dróg wojewódzkich i powiatowych,
- Budowa, przebudowa, modernizacja i rozbudowa sieci dróg gminnych i wewnętrznych: łączących miejscowości, ułatwiających dostęp do miejsc szczególnie

atrakcyjnych turystycznie, zapewniających dostęp do największych zakładów pracy i obiektów użyteczności publicznej,

- Budowa infrastruktury komunikacyjnej wewnętrznej w miejscowościach Hańsk i Dubeczno,
- Poprawa bezpieczeństwa na drogach gminnych i powiatowych poprzez budowę nowoczesnego i energooszczędnego oświetlenia dróg, chodników, przejść dla pieszych, odwodnień, utwardzonych poboczy,
- Aktywne uczestnictwo w polityce transgranicznej województwa lubelskiego.

Wskaźniki:

- długość wybudowanych (zmodernizowanych) dróg gminnych,
- długość wybudowanych chodników,
- nakłady inwestycyjne na remont i budowę dróg,
- liczba ofiar wypadków drogowych/liczba wypadków drogowych z udziałem pieszych i rowerzystów.

2 cel operacyjny: Rozbudowa infrastruktury wodno-kanalizacyjnej

Zadania / projekty

- Połączenie wodociągu Hańsk-Dubeczno wraz z budową zbiornika wyrównawczego,
- Połączenie kanalizacji Hańsk-Dubeczno,
- Budowa wodociągów w miejscowościach: Stary Majdan, Hańsk Drugi, Bukowski Las, Żdżarka, Wojciechów,
- Budowa kanalizacji w miejscowościach: Osowa, Rudka Łowiecka, Konstantynówka,
- Wspieranie budowy przyzagrodowych oczyszczalni ścieków,
- Uzbrojenie terenów budowlanych oraz atrakcyjnych turystycznie i rekreacyjnie,

Wskaźniki:

- długość wybudowanej lub zmodernizowanej infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej,
- liczba posesji podłączonych do gminnej sieci wodociągowej i kanalizacyjnej,
- liczba posesji posiadająca przydomowe oczyszczalnie ścieków.

3 cel operacyjny: Zrównoważony rozwój odnawialnych źródeł energii oraz promocja gospodarki niskoemisyjnej

Zadania / projekty:

- Budowa i modernizacja oświetlenia ulicznego z wykorzystaniem oze,
- Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej,
- Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii przy modernizacji systemów grzewczych obiektów użyteczności publicznej,
- Budowa instalacji solarnych i fotowoltaicznych dla odbiorców indywidualnych oraz budynków użyteczności publicznej
- Promocja wykorzystania odnawialnych źródeł energii,
- Wspieranie działań z zakresu produkcji energii z odnawialnych źródeł,
- Promocja i wspieranie działań z zakresu ograniczenia niskiej emisji, w tym ze źródeł komunalnych,
- Wspieranie działań z zakresu racjonalnego wykorzystania energii
- Wspieranie działań z zakresu zwiększenia efektywności energetycznej w różnych sektorach gospodarki,
- Szkolenia i doradztwo dla mieszkańców z zakresu działań ograniczających emisję co2,
- Realizacja projektów z zakresu oze,
- Rozbudowa, przebudowa lub modernizacja systemów ogrzewania i wyposażenia ich w instalacje ograniczające emisję zanieczyszczeń,
- Doprowadzenie sieci gazowej do odbiorców indywidualnych oraz budynków użyteczności publicznej,
- Wspieranie działań z zakresu ochrony środowiska naturalnego,
- Edukacja ekologiczna lokalnej społeczności.

Wskaźniki:

- ilość instalacji oświetlenia ulicznego z wykorzystaniem oze,
- ilość zmodernizowanego oświetlenia ulicznego,
- ilość budynków, które przeszły proces termomodernizacji,
- ilość instalacji solarnych,
- ilość instalacji fotowoltaicznych,
- długość wybudowanej sieci gazowniczej,
- ilość odbiorców podłączonych do sieci gazowniczej.

II cel strategiczny: Stworzenie warunków do rozwoju turystyki, kultury i rekreacji.

1 cel operacyjny: Tworzenie przestrzeni do rozwoju turystyki i rekreacji

Zadania / projekty:

- Budowa infrastruktury służącej rozwojowi aktywnych form turystyki na terenach posiadających wartości krajobrazowe,
- Zagospodarowanie cieków wodnych dla organizacji rekreacji wodnej,
- Budowa szlaków turystycznych, ścieżek rowerowych, pieszych i dydaktycznych,
- Wytyczenie, oznakowanie oraz wyposażenie w małą infrastrukturę edukacyjnych ścieżek ekologicznych,
- Budowa zbiornika retencyjnego i zagospodarowanie go do celów rekreacyjno-turystycznych,
- Zagospodarowanie miejsc atrakcyjnych turystycznie (szczególnie IX-XI wiecznej Osady – Grodziska),
- Podniesienie walorów turystycznych poprzez zagospodarowanie centrów wsi,
- Budowa małej infrastruktury turystycznej (zadaszenia, wieże widokowe, parkingi itp.),
- Budowa infrastruktury gastronomicznej, informacyjnej,
- Budowa bazy noclegowej,
- Uzbrojenie terenów pod indywidualne inwestycje budowlane.

Wskaźniki:

- ilość wybudowanej małej infrastruktury turystycznej służącej rozwojowi turystycznemu,
- długość ścieżek turystycznych (rowerowych, pieszych, konnych, dydaktycznych),
- liczba punktów gastronomicznych,
- liczba miejsc noclegowych.

2 cel operacyjny: Ratowanie dziedzictwa kulturowego /ochrona cennych zabytków Gminy/

Zadania / projekty:

- Zabezpieczenie i renowacja obiektów zabytkowych,
- Konserwacja i renowacja zabytków ruchomych,

- Budowa Muzeum Regionalnego,
- Odnowienie cmentarzy,
- Instalacja systemów antywłamaniowych oraz Ppoż.

Wskaźniki:

- ilość zabytków objętych ochroną konserwatorską,
- ilość odnowionych cmentarzy,
- ilość zabezpieczonych zabytków ruchomych,

3 cel operacyjny: Promocja walorów rekreacyjnych, turystycznych i kulturowych

Zadania / projekty:

- Stworzenie kompleksowej informacji ofercie turystycznej,
- Promowanie produktów regionalnych oraz dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego gminy,
- Promowanie zespołów artystycznych ponadregionalnie,
- Aktywizacja mieszkańców do tworzenia gospodarstw agroturystycznych,
- Wspieranie i promowanie inicjatyw społecznych oraz lokalnych twórców kultury,
- Współpraca z gminami sąsiadującymi w zakresie wspólnej promocji infrastruktury, turystycznej,
- Współpraca międzynarodowa /m.in. z gminami partnerskimi/ w promowaniu walorów turystycznych kulturowych i rekreacyjnych,
- Rozwój współpracy transgranicznej w zakresie turystyki i kultury.

Wskaźniki:

- ilość wydanych publikacji promocyjnych,
- liczba nowopowstałych gospodarstw agroturystycznych,
- długość ścieżek turystycznych,
- ilość wybudowanej infrastruktury turystycznej,
- ilość obiektów objętych opieką konserwatorską,
- ilość wypromowanych produktów regionalnych,

III cel strategiczny: Rozwój lokalnej przedsiębiorczości i gospodarki oraz wsparcie istniejących przedsiębiorstw i gospodarstw rolnych.

1. cel operacyjny: Tworzenie sprzyjających warunków do powstawania małych i średnich przedsiębiorstw.

Zadania / projekty:

- Udostępnienie atrakcyjnych terenów pod inwestycje, uregulowanie ich stanu prawnego,
- Polityka gminy ułatwiająca start przedsiębiorcom i ich dalsze funkcjonowanie (ulgi podatkowe),
- Aktywne wspieranie funkcjonujących i zakładających działalność przedsiębiorców w pozyskiwaniu środków na rozwój, w tym w rozwijaniu nowoczesnych technologii
- Udział gminy w targach (promocja oferty inwestycyjnej gminy Hańsk),
- Stworzenie systemu doradztwa i współpracy z małymi i średnimi przedsiębiorstwami,
- Wsparcie finansowe dla małych i średnich przedsiębiorstw,
- Kompleksowe uzbrojenie terenów pod inwestycje.

Wskaźniki:

- liczba nowopowstałych przedsiębiorstw,
- ilość uzbrojonych działek pod inwestycje /działalność gospodarczą/,
- ilość wydanych ofert promujących walory inwestycyjne.

2. cel operacyjny: Wspieranie rozwoju istniejących przedsiębiorstw i gospodarstw rolnych.

Zadania / projekty:

- Wsparcie rozwoju poprzez doradztwo (pomoc w nawiązaniu współpracy gospodarstw indywidualnych z WODR, Izbą Rolniczą, Spółdzielniami Mleczarskimi i dużymi firmami na terenie gminy),
- Poprawa struktury obszarowej gospodarstw rolnych, scalanie gruntów,
- Wspomaganie rozwoju przedsiębiorczości wiejskiej w oparciu o lokalne zasoby,
- Usprawnienie obsługi przedsiębiorców przez administrację samorządową,
- Wspieranie wdrażanych innowacyjnych technologii,
- Pomoc w tworzeniu grup producenckich i marketingowych,

- Scalenia jako instrument zmian strukturalnych w rolnictwie oraz podniesienia infrastruktury technicznej,
- Dostosowanie profilu produkcyjnego gospodarstw rolnych do potrzeb rynku,
- Wspieranie rozwoju produkcji towarowej (warzywa, owoce miękkie, tytoń papierosowy jasny, zioła),
- Stworzenie banku ziemi i nieruchomości,
- Budowa (przy współpracy z firmami przetwórstwa rolno spożywczego) przechowalni ziemniaków, owoców i warzyw,
- Wzmocnienie potencjału gminy do rozwoju agroturystyki,
- Rozwój współpracy transgranicznej w zakresie przedsiębiorczości,
- Szkolenia, kursy dla rolników i domowników w zakresie podejmowania dodatkowej działalności zbliżonej do rolnictwa lub w celu nabycia umiejętności związanych z innym zawodem.

Wskaźniki:

- ilość podmiotów korzystających z doradztwa.

3. cel operacyjny: Wsparcie rozwoju nowoczesnego i ekologicznego rolnictwa.

Zadania / projekty:

- Pomoc w tworzeniu grup producenckich,
- Wsparcie w tworzeniu gospodarstw ekologicznych,
- Wsparcie produkcji rolnej z przeznaczeniem na *biomasę* i *biopaliwa*,
- Organizowanie szkoleń z zakresu rolnictwa ekologicznego i produkcji rolnej z przeznaczeniem na *biomasę* i *biopaliwa*,
- Promocja nierolniczego wykorzystania produktów,
- Podnoszenie kwalifikacji rolników,
- Rozwój i promocja lokalnych produktów żywnościowych i rzemiosła artystycznego,
- Dążenie do większego wykorzystania Krowiego Bagna jako ogromnej bazy paszowej.

Wskaźniki:

- liczba szkoleń z zakresu rolnictwa ekologicznego,
- liczba szkoleń podnoszących kwalifikacje rolników.

IV cel strategiczny: Zapewnienie sprzyjających warunków do rozwoju społecznego na terenie Gminy.

1 cel operacyjny: Poprawa dostępności i jakości usług w zakresie ochrony zdrowia.

Zadania / projekty:

- Tworzenie miejsc do rehabilitacji dla osób starszych,
- Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służby zdrowia,
- Rozszerzenie oferty świadczeń nowych usług medycznych,
- Wspieranie działań dotyczących profilaktyki i edukacji prozdrowotnej:
 - * organizacja okresowych akcji profilaktycznych mających na celu promocję, zdrowia oraz wczesne wykrywanie groźnych chorób i chorób cywilizacyjnych,
 - * realizacja programów przeciwdziałania uzależnieniom,
 - * rozwój edukacji zdrowotnej.
- Wspieranie inicjatyw z zakresu opieki nad osobami starszymi i samotnymi.

Wskaźniki:

- liczba osób korzystająca z usług medycznych w gminie,
- liczba osób poddana badaniom profilaktycznym.

2 cel operacyjny: Wzrost poziomu edukacji oraz aktywności zawodowej nauczycieli

Zadania / projekty:

- Organizacja dodatkowych zajęć wyrównawczych,
- Tworzenie kółek zainteresowań dla dzieci zdolnych,
- Podnoszenie kwalifikacji kadry nauczycielskiej,
- Optymalne wyposażenie bibliotek szkolnych,
- Dopuszczenie szkół w pomoce dydaktyczne,
- Wspieranie nauki języków obcych (wymiana międzynarodowa),
- Aktywne uczestnictwo szkół w pozyskiwaniu środków zewnętrznych (programy, konkursy),
- Edukacja ekologiczna,
- Nauka języków sąsiadów, języka rosyjskiego i ukraińskiego.

Wskaźniki:

- ilość dodatkowych zajęć wyrównawczych,
- ilość dzieci korzystająca z zajęć wyrównawczych kółek zainteresowań,
- struktura wykształcenia.

3 cel operacyjny: Rozwój infrastruktury edukacyjnej, sportowej i kulturalnej,

Zadania / projekty:

- Ocieplenie budynków szkoły i przedszkola wraz z odnowieniem elewacji,
- Rozbudowa szkoły w Hańsku,
- Przebudowa i zmiana sposobu użytkowania poddasza w Zespole Szkoły Podstawowej i Przedszkola w Hańsku
- Budowa nowych i modernizacja istniejących obiektów sportowych (w szczególności hali gimnastycznej przy Gimnazjum Publicznym w Dubecznie, hali sportowej w Hańsku, przebudowa i modernizacja stadionu sportowego w Dubecznie),
- Remont i modernizacja Gminnego Ośrodka Kultury w Hańsku,
- Przebudowa i zagospodarowanie byłej obory na Muzeum Regionalne (m.in. jako centrum koordynacji całej turystyki i agroturystyki w gminie),
- Rekonstrukcja wczesnośredniowiecznej Osady - Grodziska,
- Poprawa bazy turystycznej na terenie gminy (kładki, ścieżki, wieże widokowe, altany, znakowanie, itp.),
- Wyeksponowanie koła zamachowego w Dubecznie,
- Budowa muszli koncertowej w Hańsku wraz z zapleczem,
- Renowacja starych cmentarzy na terenie gminy,
- Monitoring obiektów.
- Rozbudowa strażnicy OSP w Hańsku,
- Wymiana samochodów bojowych na nowe.

Wskaźniki:

- ilość nowopowstałych i zmodernizowanych obiektów infrastruktury edukacyjnej, sportowej i kulturalnej,
- ilość kamer w obiektach infrastruktury edukacyjnej,
- liczba osób korzystająca z nowopowstałej i zmodernizowanej infrastruktury edukacyjnej, sportowej i kulturalnej,

4 cel operacyjny: Wzrost aktywizacji zawodowej i społecznej mieszkańców

Zadania / projekty:

- Dostosowanie kwalifikacji mieszkańców do potrzeb regionalnego rynku pracy
- Rozwój doradztwa zawodowego,
- Promocja i wsparcie różnych form kształcenia ustawicznego,
- Organizacja szkoleń z zakresu zmiany kwalifikacji zawodowej i dostosowania do rynku pracy,
- Promocja przedsiębiorczości wśród mieszkańców,
- Wspieranie różnorodnych form aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych,
- Stworzenie warunków do budowania więzi społecznych i postaw obywatelskich
- Stworzenie mieszkańcom warunków do rozwijania zainteresowań i aktywnego spędzania wolnego czasu,
- Wsparcie administracji gminy w tworzeniu organizacji pozarządowych,
- Wsparcie administracji gminnej dla przedsięwzięć podejmowanych przez organizacje pozarządowe działające na terenie gminy.

Wskaźniki:

- liczba osób które zmieniły swój status na skutek doradztwa,
- ilość organizacji pozarządowych,
- liczba zadań zleconych organizacjom pozarządowym,
- liczba mieszkańców aktywnie uczestnicząca w organizacjach pozarządowych,
- liczba mieszkańców aktywnie uczestnicząca w szkoleniach podnoszących kwalifikacje.

5 cel operacyjny: Efektywna i profesjonalna pomoc społeczna wspierająca oraz zmieniająca jakość życia

Zadania / projekty:

- Wsparcie oraz pomoc osobom i rodzinom w trudnej sytuacji materialnej i życiowej,
- Utworzenie ośrodka wsparcia dla osób niepełnosprawnych (dom pobytu dziennego)
- Tworzenie lokali komunalnych i socjalnych,
- Tworzenie grup samopomocy – aktywizacja środowiska lokalnego,
- Pomoc specjalistyczna rodzinom niewydolnym wychowawczo, osobom starszym, niepełnosprawnym i bezrobotnym,
- Organizacja opieki psychologicznej i psychiatrycznej.

Wskaźniki:

- ilość osób objęta pomocą materialną i wsparciem,
- ilość osób niepełnosprawnych korzystających ze wsparcia ośrodka,
- ilość osób korzystająca z pomocy specjalistycznej,
- ilość osób korzystająca z zajęć środowiskowych,
- ilość nowoutworzonych lokali komunalnych,
- ilość nowoutworzonych lokali socjalnych.

6 cel operacyjny: Rozwój społeczeństwa informacyjnego oraz interaktywnej administracji

Zadania / projekty:

- Wspieranie budowy sieci dostępu do taniego i bezpiecznego szerokopasmowego Internetu,
- Rozbudowa nowoczesnej infrastruktury teleinformatycznej niezbędnej dla rozwoju mieszkańców i przedsiębiorstw,
- Wspieranie rozwoju lokalnych operatorów telekomunikacyjnych wykorzystujących VoIP (telefonię internetową) oraz inne innowacyjne technologiczne, ułatwiające powszechny dostęp do środków telekomunikacji i obniżające koszty korzystania z nich,
- Informatyzacja biblioteki – możliwość przeglądania bibliotecznych katalogów w Internecie, budowa bibliotecznych baz danych,
- Wdrażanie systemów elektronicznych ułatwiających i wspomagających administrację publiczną,
- Wsparcie inicjatyw społecznych służących budowie społeczeństwa informacyjnego,
- Wdrażanie elektronicznego obiegu dokumentów, archiwizacji oraz rozwoju usług z wykorzystaniem podpisu elektronicznego,
- Działania w zakresie e-edukacji i podnoszenia kompetencji cyfrowych mieszkańców.

Wskaźniki:

- ilość gospodarstw domowych wyposażonych w komputery osobiste z dostępem do szerokopasmowego Internetu,
- liczba spraw załatwianych drogą elektroniczną,

- ilość osób które podniosły swoje kompetencje cyfrowe.

7 cel operacyjny: Odnowa i rozwój wsi

Zadania / projekty:

- Kształtowanie przestrzeni publicznej w centrum wsi,
- Rozbudowa terenów zieleni,
- Modernizacja i wyposażenie obiektów pełniących funkcje publiczne o charakterze społecznym i kulturalnym (poprawa stanu świetlic wiejskich, remiz oraz ich otoczenia),
- Wyeksponowanie pomników przyrody oraz użytków ekologicznych,
- Budowa małej infrastruktury np. ławki, miejsca zadaszone, alejki spacerowe, tablice informacyjne,
- Budowa chodników i oświetlenia ulicznego,
- Modernizacja (budowa) przystanków komunikacji publicznej,
- Remont i konserwacja lokalnych pomników historii i miejsc pamięci narodowej oraz zagospodarowanie terenu przyległego - utwardzenie terenu, nasadzenia zieleni, tablice informacyjne.

Wskaźniki:

- ilość działań kształtujących przestrzeń publiczną centrum wsi,
- ilość zmodernizowanych obiektów pełniących funkcje publiczne o charakterze społecznym i kulturalnym.

V. WYKAZ KLUCZOWYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ I PROJEKTÓW DO OSIĄGNIĘCIA CELÓW STRATEGII ROZWOJU GMINY HAŃSK.

Dla właściwego przebiegu procesu wdrażania Strategii Rozwoju Gminy Hańsk na lata 2015-2020 konieczne jest przedstawienie kluczowych projektów, których realizacja w zasadniczym stopniu wpłynie na stopień osiągnięcia zamierzonych celów i stanu proponowanego w misji lokalnej społeczności. Poniższy katalog projektów nie jest zestawem zamkniętym, jego systematyczne uzupełnianie będzie wyrazem bieżącego monitoringu realizacji Strategii oraz ciągłej analizy potrzeb mieszkańców. Ważnym determinantem uzupełnień dokumentu są również pojawiające się możliwości dofinansowania poszczególnych projektów ze źródeł zewnętrznych, zgodnie z priorytetami programów krajowych i dokumentów Unii Europejskiej.

Przy podejmowaniu decyzji dotyczących umieszczenia poszczególnych zadań w Planie Inwestycyjnym dla Gminy Hańsk na lata 2015-2020 preferencje mają inwestycje które spełniają następujące kryteria:

- generują największe korzyści dla mieszkańców i ich warunków zamieszkania, obsługi i wypoczynku,
- sprzyjają zwiększaniu aktywności gospodarczej funkcjonujących podmiotów gospodarczych oraz podnoszeniu atrakcyjności lokalizacyjnej Gminy dla nowych inwestorów,
- dają realne podstawy do ubiegania się o środki pomocowe z UE oraz preferencyjne kredyty bankowe, a także dotacje z budżetu państwa.
- zmniejszają koszty utrzymania budynków użyteczności publicznej oraz mają wpływ na wydatki budżetów indywidualnych mieszkańców.

Należy podkreślić, że istotnym uwarunkowaniem skutecznej i efektywnej realizacji inwestycji jest prowadzenie w kolejnych latach przez jego Władze prorozwojowej polityki finansowej polegającej na zwiększaniu udziału wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem budżetu Gminy – mając oczywiście na uwadze istniejące uwarunkowania zewnętrzne (szanse i zagrożenia, tkwiące w otoczeniu Gminy) oraz uwarunkowania wewnętrzne (silne i słabe strony Gminy) polityka ta powinna zmierzać w pierwszym rzędzie do długookresowej: maksymalizacji dochodów budżetowych, racjonalizacji wydatków bieżących oraz poprawy efektywności wykorzystania własnych środków finansowych przeznaczonych na inwestycje.

Plan Inwestycyjny dla Gminy Hańsk na lata 2015-2020

Nazwa planowanego zadania	Kryteria ważności (skala 1- 5, gdzie 5 to zadania najważniejsze)	Posiadane opracowania	Czas realizacji	Oczekiwane rezultaty	Uczestnicy działań	Nakłady
I. Przedsięwzięcia z zakresu infrastruktury sanitacyjnej Gminy						
1. Połączenie wodociągu Hańsk-Dubeczno wraz z budową zbiornika wyrównawczego	5	Projekt budowlany	2016-2020		Gmina, środki UE	500 000,00
2. Połączenie kanalizacji Hańsk-Dubeczno	4	Brak	2016-2020		Gmina, środki UE	800 000,00
3. Budowa wodociągów w miejscowościach gm. Hańsk: Stary Majdan, Hańsk Drugi, Bukowski Las, Żdżarka, Wojciechów	1	Brak	Po 2020		Gmina, środki UE	1 000 000,00
4. Kanalizacja Osowy, Rudki Łowieckiej, Konstantynówki	1	Brak	Po 2020		Gmina, środki UE	2 000 000,00
II. Przedsięwzięcia z zakresu komunikacji i transportu						
1. Budowa instalacji oświetlenia ulicznego w miejscowości Dubeczno z wykorzystaniem OZE	5	Tak	2016-2020	- podniesienie bezpieczeństwa użytkowników dróg pieszych i zmotoryzowanych w godzinach nocnych - podniesienie atrakcyjności miejscowości poprzez instalacje estetycznych lamp oświetleniowych i stylowych słupów - zmniejszenie zużycia energii	Gmina Hańsk Środki UE	784 842,42
2. Budowa instalacji oświetlenia ulicznego w miejscowości Hańsk Pierwszy z wykorzystaniem OZE	5	Tak	2016-2020	- podniesienie bezpieczeństwa użytkowników dróg pieszych i zmotoryzowanych w godzinach nocnych	Gmina Hańsk Środki UE	1 024 491,56

				- podniesienie atrakcyjności miejscowości poprzez instalacje estetycznych lamp oświetleniowych i stylowych słupów - zmniejszenie zużycia energii		
3. Przebudowa dróg gminnych w miejscowości Ujazdów	5	Nie	2016-2020	Podniesienie standardów technicznych drogi, bezpieczeństwa użytkowników	Gmina Hańsk Środki UE	600,000,00 1 100 000,00
4. Przebudowa dróg gminnych w miejscowości Hańsk Kolonia	5	Nie	2016-2020	Podniesienie standardów technicznych drogi, bezpieczeństwa użytkowników	Gmina Hańsk Środki UE	700 000,00 1 100 000,00
5. Przebudowa drogi gminnej Nr 104362 L Hańsk Pierwszy - Hańsk Kolonia	5	Nie	2016-2020	Podniesienie standardów technicznych drogi, bezpieczeństwa użytkowników	Gmina Hańsk Środki UE	500 000,00 700 000,00
6. Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Rudka Łowiecka i Bukowski Las	5	Nie	2016-2020	Podniesienie standardów technicznych drogi, bezpieczeństwa użytkowników	Gmina Hańsk Środki UE	500 000,00 800 000,00
7. Przebudowa drogi gminnej nr 104362 L Hańsk – Krychów	5	Nie	2016-2020	Podniesienie standardów technicznych drogi, bezpieczeństwa użytkowników	Gmina Hańsk Środki UE	4 500 000,00
8. Budowa dróg asfaltowych w Kulczynie i Kolonii Kulczyn	5	Nie	2016 – 2020	Podniesienie standardów technicznych drogi, bezpieczeństwa użytkowników	Środki UE	5 000 000,00
9. Zagospodarowanie przestrzeni ulic Polna, Konwaliowa, Jaśminowa, Akacyjowa w m. Hańsk Pierwszy	5	Tak	2016-2020	Podniesienie standardów technicznych drogi, bezpieczeństwa użytkowników	Gmina Hańsk Środki UE	1 656 562,26
10. Zagospodarowanie ulic: Pogodna, Przemysłowa, Słoneczna w m. Hańsk	5	Tak	2016-2020	Podniesienie standardów technicznych drogi, bezpieczeństwa	Gmina Hańsk Środki UE	700 000,00

Pierwszy i ulic: Krótka, Słoneczna, Szklarska, Spółdzielcza w Dubecznie – wykonanie warstwy ścieralnej				użytkowników		
11. Budowa drogi gminnej Hańsk – Żdzarka	5	Nie	2016-2020	Podniesienie standardów technicznych drogi, bezpieczeństwa użytkowników	Gmina Hańsk Środki UE	4 500 000,00
12. Budowa drogi gminnej nr 104364 L Hańsk Pierwszy - Dubeczno	2	Nie	2016-2020	Podniesienie standardów technicznych drogi, bezpieczeństwa użytkowników	Gmina Hańsk Środki UE	4 000 000,00
13. Budowa drogi o przebiegu od drogi gminnej Nr 104362 L – przez teren „Krowiego bagna” do drogi powiatowej Nr 1624 L we wsi Kulczyn	2	Nie	2016 - 2020	Podniesienie standardów technicznych drogi, bezpieczeństwa użytkowników	Gmina Hańsk Środki UE	4 000 000,00 2 000 000,00
14. Przebudowa drogi gminnej 104370 L Ujazdów – Stary Majdan – Konstantynówka	2	Nie	2016- 2020	Podniesienie standardów technicznych drogi, bezpieczeństwa użytkowników	Gmina Hańsk Środki UE	5 000 000,00 2 000 000,00
15. Budowa chodnika w Osowie w ciągu drogi Powiatowej Nr 1728 L	3	Nie	2016-2020	Podniesienie standardów technicznych drogi, bezpieczeństwa użytkowników	Gmina Hańsk Środki UE	2 000 000,00
16. Budowa chodnika w miejscowościach Konstantynówka i Rudka Łowiecka w ciągu drogi wojewódzkiej Nr 819	3	Nie	2016-2020	Podniesienie standardów technicznych drogi, bezpieczeństwa użytkowników	Gmina Hańsk Środki UE	2 000 000,00
17. Modernizacja oświetlenia ulicznego w Rudce Łowieckiej i Konstantynówce z zastosowaniem OZE	3	Nie	2016-2020	- podniesienie bezpieczeństwa użytkowników dróg pieszych i zmotoryzowanych w godzinach nocnych - podniesienie atrakcyjności miejscowości poprzez	Gmina Hańsk Środki UE	400 000,00 600 000,00

				instalacje estetycznych lamp oświetleniowych i stylowych słupów - zmniejszenie zużycia energii		
18. Modernizacja oświetlenia ulicznego w pozostałych miejscowościach Gminy Hańsk	3	Nie	2016-2020	- podniesienie bezpieczeństwa użytkowników dróg pieszych i zmotoryzowanych w godzinach nocnych - podniesienie atrakcyjności miejscowości poprzez instalacje estetycznych lamp oświetleniowych i stylowych słupów - zmniejszenie zużycia energii	Gmina Hańsk Środki UE	1 000 000,00 1 200 000,00
19. Budowa chodnika na ul. Włodawskiej w ciągu drogi powiatowej nr 1721 L	3	Nie	2016-2020	Podniesienie standardów technicznych drogi, bezpieczeństwa użytkowników	Gmina Hańsk Środki UE	400,00
20. Budowa drogi gminnej nr 104369 L Osowa „Podlaski”	3	Nie	2016-2020	Podniesienie standardów technicznych drogi, bezpieczeństwa użytkowników	Gmina Hańsk Środki UE	2 000 000,00
21. Budowa dróg wewnętrznych i parkingów na osiedlu w Hańsku	3	Nie	2016-2020	Poprawa bezpieczeństwa użytkowników, estetyki miejscowości	Gmina Hańsk Środki UE, Spółdzielnia mieszkaniowa	
III. Przedsięwzięcia z zakresu oświaty, zdrowia i sportu						
1. Ocieplenie budynku przedszkola wraz z odnowieniem elewacji	5	Projekt budowlany, kosztorys	3 l.	- Poprawienie estetyki elewacji zewnętrznej budynku. - Docieplenie budynku	Organ prowadzący – Gmina Hańsk, EFS, ZSPiP w Hańsku	174 931,00
2. Ocieplenie budynku szkoły wraz z odnowieniem elewacji	5	Projekt budowlany, kosztorys	3 l.	- Poprawienie estetyki elewacji zewnętrznej budynku. - Docieplenie budynku	Organ prowadzący – Gmina Hańsk, EFS, ZSPiP w Hańsku	312 523,00

3. Przebudowa i zmiana sposobu użytkowania poddasza w budynku szkoły.	4	Projekt budowlany	6 l.	-Pozyskanie pomieszczeń użytkowych na potrzeby szkoły.	Organ prowadzący – Gmina Hańsk, EFS, ZSPiP w Hańsku	500 000,00
4. Budowa sali gimnastycznej przy Gimnazjum Publicznym w Dubecznie	2	Brak	Po 2020		Gmina Hańsk, środki UE	2 600 000,00
5. Budowa hali sportowej w Hańsku	4		2016-2020		Gmina Hańsk, środki UE	2 000 000,00
6. Rozbudowa szkoły w Hańsku	4				Gmina Hańsk, środki UE	500 000,00
7. Przebudowa i modernizacja stadionu sportowego w Dubecznie, budowa hali sportowej		Brak	2016-2020		Gmina Hańsk, środki UE	6 000 000,00
8. Utworzenie ośrodka wsparcia dla osób niepełnosprawnych (dom pobytu dziennego)		Brak	2016-2020		Gmina Hańsk, środki UE	1 000 000,00
IV. Przedsięwzięcia z zakresu odnowy Gminy, kultury i informacji						
1. Remont i modernizacja Gminnego Ośrodka Kultury w Hańsku		brak			Gmina Hańsk, środki UE	500 000,00
2. Przebudowa i zmiana sposobu użytkowania obory na Muzeum Regionalne w Hańsku		dokumentacja			Gmina Hańsk, środki UE	1 100 000,00
3. Rekonstrukcja wczesnośredniowiecznej Osady – Grodziska		brak			Gmina Hańsk, środki UE	2 000 000,00
4. Poprawa bazy turystycznej na terenie gminy (kładki, ścieżki, wieże widokowe, altany, znakowanie, itp.)		brak			Gmina Hańsk, środki UE	1 000 000,00
5. Wyeksponowanie koła zamachowego w Dubecznie		brak			Gmina Hańsk, środki UE	30 000,00

6. Budowa muszli koncertowej w Hańsku wraz z zapleczem		brak			Gmina Hańsk, środki UE	1 000 000,00
7. Renowacja starych cmentarzy na terenie gminy		brak			Gmina Hańsk, środki UE	50 000,00
8. Budowa zadaszania turystyczno-rekreacyjnego na stadionie w Dubecznie					Gmina Hańsk, środki UE	40 000,00
9. Remont świetlicy w Żdźarce					Gmina Hańsk, środki UE	30 000,00
10. Remont świetlicy w Starym Majdanie					Gmina Hańsk, środki UE	30 000,00
V. Przedsięwzięcia z zakresu poprawy gospodarki mieszkaniowej						
1. Tworzenie mieszkań komunalnych i socjalnych					Gmina Hańsk, środki UE	1 000 000,00
2 Wyznaczanie q mpzp i uzbrojenie terenów pod budownictwo indywidualne					Gmina Hańsk, środki UE	1 000 000,00
VI. Inne						
1. Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej	5				Gmina Hańsk, środki UE	1 500 000,00
2. Instalacje fotowoltaiczne na terenie Gminy Hańsk	5				Gmina Hańsk, środki UE	4 000 000,00
3. Modernizacja bazy samochodów bojowych w Hańsku, Osowie i Ujazdowie					Gmina Hańsk, środki UE	800 000,00
4. Rozbudowa remizy w Hańsku					Gmina Hańsk, środki UE	500 000,00
5. Gazyfikacja gminy					PGNiG, środki UE	
6. Scalenie gruntów we Wsiach Kulczyn, Kulczyn Kolonia					Środki UE	6 000 000,00

VI. POWIĄZANIA Z INNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PROGRAMAMI

Strategia rozwoju gminy Hańsk to dokument, który w swoich ustaleniach jest komplementarny do dokumentów planistycznych będących podstawą polityki regionalnej zarówno na poziomie wojewódzkim, krajowym, europejskim. Zgodność strategii ze strategicznymi dokumentami planistycznymi wyższego rzędu jest bowiem warunkiem koniecznym jego skutecznej realizacji. Poniżej wykazano zgodność zakładanych kierunków rozwoju gminy Hańsk z założeniami niektórych dokumentów. Spójność z rządowymi i regionalnymi dokumentami programowymi zapewnia możliwość uczestniczenia w programach operacyjnych będących podstawą wsparcia samorządów środkami z budżetu państwa i środkami funduszy Unii Europejskiej.

6.1. Europa 2020 - Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu

Dokument ten jest nadrzędnym do krajowych dokumentów strategicznych tworzącym kierunki polityki rozwoju oraz zasady wskazujące na wzmacnianie konkurencyjności obszarów silnych oraz lepsze wykorzystanie istniejących potencjałów rozwojowych. Będąca podstawą Europejskiej Polityki Spójności Strategia Europa 2020 oparta została na trzech wzajemnie powiązanych ze sobą priorytetach:

- rozwój intelektualny – rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji;
- rozwój zrównoważony – wspieranie gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej;
- rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia.

Wizja rozwoju Gminy Hańsk oraz cele strategiczne i operacyjne zamieszczone w Strategii pośrednio wpisują się w realizację powyższych priorytetów.

6.2. Strategia Rozwoju Kraju 2020¹

Głównym dokumentem szczebla krajowego, wskazującym strategiczne zadania państwa w horyzoncie czasowym spójnym z dokumentami europejskimi, tym samym oddającym priorytety rozdziału funduszy europejskich na lata 2014-2020 jest średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna

¹ Strategia Rozwoju Kraju 2020 – dokument przyjęty uchwałą Rady Ministrów w dniu 25 września 2012 roku

gospodarka, sprawne państwo (SRK). Dokument ten, przyjęty 25 września 2012 r., wpisuje się w nowy system strategicznego zarządzania rozwojem kraju poprzez uwzględnienie wytycznych odnośnie głównych kierunków rozwoju, płynących z długookresowej strategii rozwoju kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Podstawowe priorytety Strategii Rozwoju Kraju, koncentrują się na poniższych obszarach interwencji oraz celach:

1. Sprawne i efektywne państwo
 - przejście od administrowania do zarządzania
 - zapewnienie środków na działania rozwojowe
 - wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela
2. Konkurencyjna gospodarka
 - wzmocnienie stabilności makroekonomicznej
 - wzrost wydajności gospodarki
 - zwiększenie innowacyjności gospodarki
 - rozwój kapitału ludzkiego
 - zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych
 - bezpieczeństwo energetyczne i środowisko
 - zwiększenie efektywności transportu
3. Spójność społeczna i terytorialna
 - integracja społeczna
 - zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych
 - wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych

Spójność Strategii Rozwoju Gminy Hańsk z powyższym dokumentem zauważalna jest w każdym z 3 wymienionych obszarów interwencji Strategii Rozwoju Kraju.

6.3. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie (KSRR)

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie (KSRR) to rządowa wizja rozwoju polskich regionów do 2020 roku. Określa najważniejsze wyzwania, założenia i cele polityki regionalnej państwa. Wyznacza też zasady i mechanizmy współpracy pomiędzy rządem a samorządami wojewódzkimi oraz koordynacji

działań obu szczebli. Najważniejszym celem KSRR jest wykorzystanie specyficznych atutów (tzw. potencjałów rozwojowych), które ma każdy obszar Polski, dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności. Wyznacza też trzy cele szczegółowe, które dotyczą:

- wzrostu konkurencyjności regionów
- niwelowania różnic w rozwoju poszczególnych obszarów kraju
- sprawnego zarządzania polityką rozwoju

Zapisy KSRR w zakresie identyfikacji problemów na obszarze polski oraz zamierzonych do osiągnięcia celów są tożsame z celami stawianymi przed władzami i społecznością Gminy Hańsk. Dotyczy to przede wszystkim niwelowania różnic w rozwoju obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług, obszarów przygranicznych oraz tych części Polski, które nie mają nowoczesnej sieci drogowej czy kolejowej.

6.4. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Priorytetowym dokumentem określającym zasady polityki rozwoju na szczeblu regionalnym jest Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030).

Strategia Rozwoju gminy ze swoimi celami wpisuje się w cele Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego, głównie w poniższe cele strategiczne oraz operacyjne:

- **Cel Strategiczny 2: Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich.**

2.1. Poprawa warunków dla wzrostu konkurencyjności i towarowości gospodarstw przez m.in. promowanie i wspieranie scalania gruntów i powiększania obszaru gospodarstw, poprawę struktury gospodarstw i przyspieszenie przepływu ziemi do gospodarstw większych obszarowo i nastawionych na produkcję towarową.

2.2. Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, pozwalający na wykorzystanie istniejącego potencjału surowcowego regionu.

2.3. Wzmocnienie doradztwa rolniczego oraz promowanie i wspieranie inicjatyw współpracy rolników i mieszkańców wsi (grupy producenckie, spółdzielnie itp.)

2.4. Wspieranie przedsiębiorczości na wsi i tworzenia pozarolniczych miejsc pracy na obszarach wiejskich w najbardziej efektywnych sektorach gospodarki (głównie usług, w tym usług dla rolnictwa).

2.5. Wyposażanie obszarów wiejskich w infrastrukturę transportową, komunalną i energetyczną, w sposób skoordynowany z innymi przedsięwzięciami i spójny wewnętrznie.

- **Cel Strategiczny 3: Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu.**

3.5. Wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw.

3.6. Rozwój społeczeństwa informacyjnego.

- **Cel Strategiczny 4: Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu.**

4.1. Poprawa wewnętrznego skomunikowania regionu.

4.2. Wspieranie włączenia społecznego.

4.3. Wzmacnianie społecznej tożsamości regionalnej i rozwijanie więzi i współpracy wewnątrzregionalnej m.in. przez odwoływanie się do tradycji wielokulturowości i włączaniu jej do regionalnych programów edukacyjnych i selektywnie wspieranych działań kulturotwórczych oraz stymulowanie podejmowania wspólnych przedsięwzięć gospodarczych, organizacyjnych i edukacyjnych.

4.4. Przełamywanie niekorzystnych efektów przygranicznego położenia regionu.

4.5. Racjonalne i efektywne wykorzystywanie zasobów przyrody dla potrzeb gospodarczych i rekreacyjnych, przy zachowaniu i ochronie walorów środowiska przyrodniczego.

Odnosząc się do celów Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego można stwierdzić, iż Strategia jest zgodna z określonymi w niej celami i przyczyni się do rozwoju społeczno-gospodarczego w gminie Hańsk, a co za tym idzie w województwie lubelskim.

6.5. Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020

Wizja Strategii Rozwoju gminy Hańsk jest zbieżna z długookresowym celem głównym działań służących rozwojowi obszarów wiejskich, rolnictwa i rybactwa zdefiniowanym w Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-

2020 w następujący sposób: *poprawa jakości życia na obszarach wiejskich oraz efektywne wykorzystanie ich zasobów i potencjałów, w tym rolnictwa i rybactwa, dla zrównoważonego rozwoju kraju*. Dążenie do osiągnięcia celu głównego będzie realizowane poprzez działania przypisane do pięciu celów szczegółowych:

- Cel 1. Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich;
- Cel 2. Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej;
- Cel 3. Bezpieczeństwo żywnościowe;
- Cel 4. Wzrost produktywności i konkurencyjności sektora rolno-spożywczego;
- Cel 5. Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich.

6.6. Program Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Lubelskiego

Cele zamieszczone w Strategii Rozwoju gminy są zbieżne z celem nadrzędnym Programu Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Lubelskiego: *Racjonalne wykorzystywanie zasobów odnawialnych źródeł energii dla rozwoju społeczno-gospodarczego regionu oraz celami szczegółowymi:*

1. Zwiększenie bezpieczeństwa i zaspokojenie potrzeb energetycznych mieszkańców.
2. Wzrost znaczenia sektora energetycznego regionu poprzez specjalizację gospodarki w produkcji energii ze źródeł odnawialnych.
3. Rozwój działalności pozarolniczej na obszarach wiejskich i dywersyfikacja produkcji rolniczej w kierunku energetycznym.
4. Ochrona środowiska i kształtowanie wizerunku regionu przyjaznego środowisku.
5. Wzrost innowacyjności gospodarki opartej na wiedzy i nowoczesnych technologiach.

6.7. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020

Celem głównym PROW 2014 – 2020 jest poprawa konkurencyjności rolnictwa, zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi i działania w dziedzinie klimatu oraz zrównoważony rozwój terytorialny obszarów wiejskich. Program będzie realizował wszystkie

sześć priorytetów wyznaczonych dla unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014 – 2020, a mianowicie:

1. Ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich.
2. Poprawa konkurencyjności wszystkich rodzajów gospodarki rolnej i zwiększenie rentowności gospodarstw rolnych.
3. Poprawa organizacji łańcucha żywnościowego i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie.
4. Odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa.
5. Wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach: rolnym, spożywczym i leśnym.
6. Zwiększanie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich.

Poszczególne cele operacyjne Strategii Rozwoju Gminy wpisują się w powyższe priorytety.

VII. SYSTEM WDRAŻANIA I MONITOROWANIA

Wdrażanie i realizacja strategii powinny opierać się na następujących zasadach:

- podejmowaniu działań wynikających z założonych celów zgodnie z kompetencjami samorządu określonych ustawą o samorządzie gminnym,
- działaniach opartych na partnerstwie publiczno – publicznym (samorząd – samorząd, samorząd – rząd, organizacje pozarządowe – samorząd),
- działaniach opartych na zasadach partnerstwa publicznego – prywatnego (z udziałem prywatnych inwestorów),
- działaniach opartych na zasadach partnerstwa publiczno – społecznego (z udziałem organizacji pozarządowych).

7.1. Podstawowe warunki wdrażania i realizacji Strategii

- zachowanie istniejących więzi społecznych,
- zastosowanie zasad zrównoważonego rozwoju,
- zachowanie i ochrona wartości antropogenicznych i przyrodniczych.

Dynamiczny charakter Strategii, jako programu służącego realizacji idei zrównoważonego rozwoju gminy Hańsk, narzuca konieczności monitorowania zmian zachodzących w gminie oraz weryfikacji przyjętych celów strategicznych i metod ich osiągnięcia. Powszechnie stosowany w tym zakresie rozkazaniem jest ocena stopnia i tempa osiągnięcia celów realizacji zadań strategicznych – celów operacyjnych. Służy jej zestaw wskaźników pozwalający na zweryfikowanie czy dane zadanie strategiczne zostało w założonym terminie zrealizowane czy też nie. Osiągnięcie w założonym okresie wszystkich lub zdecydowanej większości założonych wartości oznaczać będzie realizację podjętych w Strategii zadań strategicznych, tym samym osiągnięcie wyznaczonych celów operacyjnych, a to z kolei oznaczać będzie osiągnięcie głównych celów strategicznych i wypełnienie założeń postawionych w „Strategii Rozwoju Gminy Hańsk”

Realizacja Strategii przynieść powinna pozytywne zmiany (efekty) zakładane na etapie jej opracowania. Może jednak także spowodować, i tego nie należy wykluczać, niezmierzone i nieoczekiwane zmiany korzystne, których nie udało się przewidzieć, lub które wystąpiły w wyniku określonego ukształtowania się warunków realizacji strategii, zwłaszcza warunków zewnętrznych, w szczególności międzynarodowych i krajowych. Właśnie monitoring powinien wskazywać wszelkiego rodzaju zmiany, aby można na bieżąco podejmować korekty umożliwiające prawidłową realizację Strategii.

7.2. Podstawowe zasady monitoringu

Monitoring będzie skutecznym narzędziem wdrażania założeń strategicznych tylko wówczas, gdy będzie kierował się następującymi zasadami:

- a) zasada wiarygodności – informacja musi być wiarygodna i musi opierać się na niepodważalnych danych; niedokładne dane w systemie monitorowania oznaczają powstanie ryzyka podjęcia niewłaściwych działań korygujących;

- b) zasada aktualności- informacje powinny być gromadzone, przekazywane i oceniane w sposób ciągły, który umożliwi podjęcie na czas działań korygujących oraz stosownych korekt w momencie aktualizacji strategii;
- c) zasada obiektywności – monitorowanie prowadzone w oparciu o analizę wskaźników porównawczych daje możliwość prowadzenia obiektywnej oceny nie zakłóconej subiektywnością wynikającą z przywiązania do własnych pomysłów i dążeń;
- d) zasada koncentracji na punktach strategicznych – monitorowanie powinno skupiać się przede wszystkim na tych obszarach życia społeczno gospodarczego , w których istnieje prawdopodobieństwo wystąpienia największych odchyleń, mogących wywoływać zahamowania w realizacji założeń strategii lub ich zatrzymanie;
- e) zasada realizmu – monitorowanie musi być zgodne z realiami realizowanych zadań; gmina wdrażając strategię powinna dostrzegać przede wszystkim te elementy procesu, które świadczą o wydajności i jakości dostarczanych produktów;
- f) zasada koordynacji informacji – monitorowanie musi być prowadzone w taki sposób, aby było skoordynowane z tokiem prowadzonych prac i jednocześnie nie wpływało na ich zahamowanie oraz nie przeszkadzało w realizacji podejmowanych działań;
- g) informacje płynące z prowadzonego monitoringu powinny docierać do wszystkich zainteresowanych tak, aby umożliwić im właściwe podejmowanie decyzji mających na celu znaczenie strategiczne;
- h) zasada elastyczności – proces monitorowania musi być bardzo elastyczny i zapewniający szybkie reagowanie na zachodzące zmiany; także w przypadku zmian i korekt należy modyfikować system oceny w sposób dostosowany do zmieniających się oczekiwań w przyszłości.

Kluczowe znaczenie w monitorowaniu i stymulowaniu Strategii posiada Wójt i Rada Gminy. Dodatkowo w monitorowaniu uczestniczyć będzie zespół zadaniowy do ds. aktualizacji strategii. Główną jego rolą będzie monitorowanie przebiegu realizacji zadań zawartych

w dokumencie (ewentualne interweniowanie w przypadku stwierdzenia opóźnień lub nieuzasadnionych rezygnacji z realizacji zadania), aktualizowanie w zakresie dostosowania go do zmieniających się uwarunkowań jak i prowadzenie dialogu społecznego w celu akceptacji społecznej dla realizowanych działań.

Zakres rzeczowy monitoringu nie powinien być zbyt obszerny. Strategia jest programem generalnym i z tych względów ocena rozwoju powinna posiadać także generalny

charakter. Nie oznacza to, że powinna być powierzchowna. Zestaw wskaźników będących podstawą oceny powinien ujmować w sposób dość szczegółowy stopień realizacji zadań.

Częstotliwość kontroli i przeglądów realizacji zadań zawartych w strategii zaproponowano na poziomie corocznym. Każdego roku Wójt przedkłada Radzie Gminy w Hańsku informację z założeń strategii. O planowanym złożeniu informacji mieszkańcy są informowani za pośrednictwem wywieszonych zawiadomień o sesji mającej w programie tę informację.

VIII. PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Podstawowym założeniem działań strategicznych jest stała analiza otoczenia zewnętrznego i wewnętrznego wraz z kontrolą rezultatów wdrażania strategii i korygowaniem podejmowanych działań. Stąd też, jeżeli w przyszłości zaistnieją warunki bądź sytuacje nieprzewidziane w analizach które przedstawiono i które zostaną podsumowane w danym rozdziale, należy z nich wyciągnąć wnioski dla wdrażania strategii.

Dla rozwoju gospodarczego gminy bardzo ważnym będzie rozwinięcie działań na rzecz wykorzystania możliwości tkwiących w położeniu w pobliżu istniejących lub nowo tworzonych przejść granicznych.

Odległość 25 – 40 kilometrów do Dorohuska, Włodawy, Sławatycz stanowi poważny atut promocyjny i może przyczynić się do napływu kapitału zewnętrznego. Jego brak istotnie hamuje ekspansję ekonomiczną gminy. Aby możliwe było wykorzystanie tej szansy należy rozpocząć intensywną współpracę z wcześniej wymienionymi gminami oraz przygranicznymi gminami ukraińskimi i białoruskimi. Dzięki temu ułatwiony zostanie przepływ informacji i będzie można pozyskać nowych inwestorów.

Na terenie gminy należy zaś rozwinąć prace na rzecz poprawy stanu infrastruktury technicznej i ekonomicznej. Dostosowanie uzbrojenia terenów pod inwestycję do przeciętnych standardów jest jednym z ważniejszych warunków potencjalnych inwestorów.

W trosce o uboższą część lokalnego społeczeństwa Gmina powinna poczynić starania zmierzające do pozyskania większej ilości mieszkań komunalnych i socjalnych poprzez budowę nowych lub adaptację i remont już istniejących lokali. Środki własne wsparte mogą być dopłatami z programu rządowego. Głównymi celami do osiągnięcia w tym zakresie są: zwiększenie zasobu lokali i pomieszczeń służących zaspokajaniu osób najuboższych z zachowaniem określonego, minimalnego standardu technicznego oraz zapewnienie integracji społecznej najemców.

Istotnym jest także prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych. Należy uczestniczyć w organizowanych w kraju targach i seminariach na temat współpracy międzynarodowej, nawiązywać kontakty z inwestorami w kraju i za granicą. Poważną szansą byłoby także rozpoczęcie współpracy z partnerskimi gminami w krajach Unii Europejskiej.

Słabe gleby jakie występują w gminie Hańsk wpłynęły istotnie na niską wartość rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Stąd też na tym terenie nie mogą być uprawiane wszystkie gatunki roślin uprawnych, a jedynie mniej wymagające (lecz równocześnie niżej plonujące). Nie są uprawiane, bądź też na niewielkiej powierzchni rośliny strączkowe jadalne, włókniste, buraki cukrowe i rzepak. Dość często spotykane są plantacje żyta. Taka struktura uprawy dostosowana jest zarówno do warunków przyrodniczych jak i ekonomicznych (samozaopatrzenia i możliwości zbytu).

Warunków przyrodniczych zmienić nie można, należy jedynie łagodzić ich negatywne oddziaływanie odpowiednimi technologiami uprawy. Natomiast w sposób istotny wpłynąć można na możliwości zbytu ziemiołódów. Jednak gospodarka rynkowa wymusza dostosowanie jakości surowca i jego przygotowania do sprzedaży, według życzeń klientów. Stąd też jakość ziemiołódów musi wyraźnie wzrosnąć. Dzięki temu możliwe będzie zdobycie nowych rynków zbytu. Najlepiej byłoby gdyby były to rynki hurtowe (np. giełdy), lub też dostawa do zakładów przetwórczych. Takich odbiorców interesują jedynie duże partie towarów. Małoobszarowe gospodarstwa rolne, które dominują w gminie, nie są w stanie spełnić takich wymogów. W tej sytuacji należałoby doprowadzić do połączenia się drobnych producentów rolnych w zespoły marketingowe, zrzeszenia. Wówczas staliby się znaczącymi partnerami dla odbiorców płodów i lepiej mogliby kształtować jakość i strukturę produkcji. Jednym z celów tworzenia grup producenckich (niezależnie od rodzaju przedsięwzięcia) jest obniżenie kosztów produkcji poprzez m.in. wspólne użytkowanie maszyn i urządzeń.

Również należy się spodziewać dążenia do powiększania areалу użytków rolniczych przez wielkie gospodarstwa i zaniechania produkcji przez małe i rozdrobnione. Przekazanie tych gruntów może nastąpić w sposób trwały na zasadzie kupna – sprzedaży może również szanując przywiązania rolników do ziemi w formie dzierżawy.

Dlatego też celowe jest utworzenie „gminnych banków ziemi”, które zajmowałyby się pośrednictwem w tego typu operacjach. Utworzenie takich „banków” wymaga informatyzacji oraz bardzo sprawnie działającej ewidencji gruntów.

Inną formą integracji drobnych, rolnych producentów jest ich powiązanie się umowami z gospodarstwami wielkoobszarowymi lub też firmami przetwórstwa rolno – spożywczego. Takimi gospodarstwami mogą być spółki w Kulczynie i Krychowie.

Wysokie bezrobocie oraz rozdrobnienie gospodarstw powoduje, że w gminie na większą skalę powinny być uprawiane rośliny pracochłonne. Należą do nich m.in. truskawki, tytoń, zioła i wiklina. Te ostatnie mogą też być pozyskiwane z form dzikich. Również i w tym wypadku warunkiem powiększenia areału ich uprawy jest znalezienie stabilnego rynku zbytu. Istniejące suszarnie bądź też nowo budowane mogą też być wykorzystane do suszenia owoców, warzyw i ziół. Zapotrzebowanie na zioła w ostatnich latach rośnie. Warunkiem ich uprawy jest jednak nieskażone środowisko. Takie warunki ma gmina Hańsk.

W oparciu o te walory winny być tworzone gospodarstwa produkujące ekologiczną żywność, która jest w ostatnim czasie bardzo modna a co najważniejsze odpowiednio droższa od produkowanej w sposób intensywny, przemysłowy.

Atut Krowiego Bagna powinien być wykorzystany do promocji produktu, który będzie kojarzony z tym terenem tak jak mleko, sery i inne przetwory mleczne. Zdecydowanie trzeba zwiększyć wykorzystanie tej ekologicznej bazy paszowej.

Bardzo istotną sprawą jest rozwój turystyki w gminie poprzez wykorzystanie takich walorów jak czyste środowisko, duża lesistość, małe zaludnienie, ciche tereny. Na te atuty czeka dużo chętnych dlatego tak ważnym staje się podjęcie działań nad tworzeniem kwater i gospodarstw agroturystycznych jak również tworzenie stowarzyszenia lub związku obsługującego lub promującego te gospodarstwa. Dodatkowym atutem dla gminy będzie budowa zbiornika retencyjnego z możliwością wykorzystania go jako kąpielisko w oparciu o którąś z trzech rzek przepływających przez ten teren.

Samo położenie gminy, przez którą najkrócej można dojechać z Lublina do j. Białego winno być należycie wykorzystane. W okresie letnim obserwuje się znaczne nasilenie ruchu tranzytu turystycznego przez gminę.

Nad w/w jeziorem obserwuje się znaczny przyrost zabudowy letniskowej, rekreacyjnej z dużym zagęszczeniem turystów (letni weekend przyciąga nawet 30 tys. ludzi). Dlatego też takie wsie jak Żdżarka czy Osowa mogą stać się „sypialnią” i odskoczną od silnie zurbanizowanych terenów Jez. Białego. W celu zachęcenia potencjalnych inwestorów zewnętrznych, jak również lokalnej społeczności konieczne jest uzbrojenie terenów pod budowę indywidualne.

Oferta turystyczna musi być bardzo konkretna. Dla terenu gminy Hańsk preferowana może być turystyka kwalifikowana, np.: piesza, rowerowa. Należy opracować szczegółowe trasy, łączące ciekawe miejsca (zabytkowe, historyczne, kulturowe), wkomponowując w nie wygodne miejsca do odpoczynku, zarówno krótkiego (ławeczki, zadaszenia, miejsca do palenia ognisk), jak i miejsca noclegowe oraz pola namiotowe. Przygotowując ofertę

turystyczną należy koniecznie wziąć pod uwagę istniejące małe zbiorniki wodne, przyszły zbiornik retencyjny i związane z nim możliwości poszerzenia tej oferty. Może to być wypożyczalnia sprzętu wędkarskiego, rowerowego oraz do uprawiania sportów wodnych. Niezwykle ważnym jest zadbanie o estetyczny wygląd oraz bezpieczeństwo w miejscach wypoczynku oraz miejscach wartych odwiedzenia. Turysta przebywający na danym terenie musi czuć się bezpiecznie, zarówno podczas wieczornego spaceru w parku jak i pozostawiając samochód na parkingu.

Obecność w Dubecznie dobrze prosperującego, dużego zakładu pracy w postaci Huty Szkła daje nadzieję na jego rozbudowę. Tutaj oprócz tworzenia systemu ulg i preferencji dla inwestorów podstawą dalszego rozwoju huty będzie dostęp do konkurencyjnego cenowo źródła zasilania jakim jest gaz. Gazyfikacja gminy będzie również konieczna do zachowania dobrego stanu środowiska naturalnego.

Duża lesistość oraz coraz starsze drzewostany gminy nakazuje powstawanie firm pozyskania drzewa oraz zakładów drzewnych. Areal lasów trzeba będzie powiększać poprzez zalesianie nieużytków i gruntów V i VI klasy bonitacyjnej na dzień dzisiejszy w dużej części odłogujących.

Potrzeba tworzenia programów rozwoju lokalnego wynika z charakterystyki czasów. Przekształcenia systemowe, pozycja i kondycja rolnictwa jako działu gospodarki narodowej oraz członkostwo w Unii Europejskiej wymagają zintensyfikowania działań na rzecz restrukturyzacji obszarów wiejskich i wypracowania nowej koncepcji ich funkcjonowania. W gminach wymaga to wysiłku myślenia nie tylko w skali lokalnej, ale globalnej, wzrostu aktywności własnej, poszukiwania, rozwiązań niekonwencjonalnych a przede wszystkim integracji społeczności i działań wspólnych.

Władze lokalne postrzegają najczęściej strategię jako źródło, czy też sposób pozyskania dodatkowych środków finansowych. Rzadko traktuje się strategię jako długofalowy proces tworzenia koncepcji rozwoju, połączony z aktywizacją społeczną mieszkańców i instytucji gminnych. Aby osiągnąć zaplanowane cele strategiczne, należy pobudzać mieszkańców do wspólnej pracy, stworzyć warunki rozwoju przedsiębiorczości, motywować rolników do działań grupowych (grupy producenckie, marketingowe), rozbudowywać zaplecze instytucjonalne rozwoju gospodarczego (stowarzyszenia, agencje). Mamy nadzieję, że w gminie Hańsk zarówno pierwszy, jak i drugi sposób rozumienia strategii będzie miał szansę spełnienia

IX. ZAŁĄCZNIKI

9.1. Lista przedsięwzięć wykonanych w latach 2007-2015

L.p.	Przedsięwzięcie	Data rozpoczęcia	Data zakończenia*	Kwota	Źródło finansowania
1	Remont ul. Parczewskiej – budowa chodnika – etap I	2007	2007	66 000,00	39 600,00 Gmina Hańsk; 26 400,00 Pomoc finansowa województwa lubelskiego
2	Przebudowa chodnika w ciągu ul. Włodawskiej w miejscowości Hańsk Pierwszy – etap I	2008	2008	58 470,00	38 748,00 Gmina Hańsk; 25 832,00 Powiat Włodawski
3	Remont ul. Parczewskiej – budowa chodnika etap II	2008	2008	101 242,92	60 745,75 Gmina Hańsk; 40 497,17 Pomoc finansowa województwa lubelskiego
4	Remont ul. Parczewskiej – budowa chodnika etap III	2009	2009	68 206,30	40 923,78 Gmina Hańsk; 27 282,52 Pomoc finansowa województwa lubelskiego
5	Remont ul. Parczewskiej – nawierzchnia bitumiczna 400 mb	2009	2009	99 954,60	29 986,38 Gmina Hańsk; 69 968,22 Pomoc finansowa województwa lubelskiego
6	Zagospodarowanie ulic w miejscowości Hańsk (ul. Kościelna, Słoneczna, Pogodna, Przemysłowa – Chodniki)	2009	2009	461 063,95	461 063,95 Gmina Hańsk
7	Budowa ul. Leśnej w Hańsku Pierwszym w ciągu drogi powiatowej nr 1722 L – etap I	2009	2009	98 002,00	58 800,00 Gmina Hańsk; 39 202,00 Powiat Włodawski
8	Budowa ulic w miejscowości Dubeczno – etap II, droga nr 104365 L	2009	2009	798 692,32	374 260,32 Gmina Hańsk; 25 086,00 Powiat Włodawski; 399 346,00 NPPDL
9	Remont drogi dojazdowej nr dz. 330/4 i drogi wewnętrznej w Kulczynie nr dz. 325/5	2010	2010	159 175,91	142 814,97 Bezzwrotna pomoc z ANR; 16 360,94 Gmina Hańsk
10	Remont ul. Chełmskiej droga woj. 819 wraz z odwodnieniem	2010	2010	403 636,71	279 962,42 Pomoc finansowa województwa lubelskiego;

					123 674,29 Gmina Hańsk
11	Budowa ulic w miejscowości Dubeczno – etap I	2010	2010	998 695,05	497 654,16 EFRR RPO 5.2; 501 040,89 Gmina Hańsk
12	Zagospodarowanie centrum miejscowości Dubeczno	2010	2010	424 191,01	259 876,00 EFROW PROW Odnowa i rozwój wsi; 164 315,01 Gmina Hańsk
13	Budowa drogi gminnej nr 104423 L wraz z parkingiem przy Gimnazjum Publicznym w Dubecznie	2011	2011	940 582,54	437 276,54 Gmina Hańsk; 33 015,00 Powiat Włodawski; 470 291,00 NPPDL
14	Remont ul. Włodawskiej w miejscowości Hańsk Pierwszy – etap II	2011	2011	55 675,95	25 675,95 Powiat Włodawski; 30 000,00 Gmina Hańsk
15	Budowa ul. Leśnej w Hańsku Pierwszym w ciągu drogi powiatowej nr 1722 L – Etap II	2011	2011	598 201,35	219 550,67 Gmina Hańsk; 79 550,68 Powiat Włodawski; 299 100,00 NPPDL
16	Modernizacja drogi dojazdowej do gruntów rolnych w Konstantynówce	01.06.2012	15.08.2012	145 406,16	60 000,00 Dotacja celowa wojewody lubelskiego; 85 406,16 Gmina Hańsk
17	Przebudowa utwardzenia terenu wraz z kompleksowym rozwiązaniem odwodnienia przy Domu Kultury w Hańsku	15.04.2013	19.06.2013	150 905,39	99 028,00 PROW działanie 313,322,323 Odnowa i rozwój wsi 51 877,39 Gmina Hańsk
18	Modernizacja drogi dojazdowej do gruntów rolnych w Macoszynie Małym	07.10.2013	31.10.2013	69 000,00	60 000,00 Dotacja celowa wojewody lubelskiego; 9 000,00 Gmina Hańsk
19	Modernizacja drogi dojazdowej do gruntów rolnych w Hańsku II na odcinku 760 mb.	12.09.2014	31.10.2014	58 995,22	40 000,00 Dotacja celowa wojewody lubelskiego; 18 995,22 Gmina Hańsk
20	Zagospodarowanie ulic w miejscowości Hańsk Pierwszy i Dubeczno – wykonanie podbudowy	07.08.2014	15.10.2014	564 512,07	Gmina Hańsk
21	Zagospodarowanie ulic w miejscowości Hańsk Pierwszy i Dubeczno – wykonanie warstwy wiążącej z betonu asfaltowego	07.10.2014	15.11.2014	362 707,94	Gmina Hańsk

22	Pielęgnowanie tradycji kulturalnych i kulinarnych w wyposażonej świetlicy wiejskiej w Hańsku Pierwszym	03.07.2014	31.03.2015	10 608,32	6 867,24 00 PROW działanie 413 Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju; 3 741,08 Gmina Hańsk
23	Budowa ulic: Polnej, Akacyjowej, Jaśminowej, Konwaliowej i Parkowej w miejscowości Hańsk Pierwszy wraz z oświetleniem ulicznym, zabezpieczeniem kabli elektrycznych, kanalizacją sanitarną z przyłączami oraz siecią wodociągową z przyłączami – budowa chodnika po prawej stronie ul. Polnej na odcinku od km 0+274,50 do km 0+423,50 tj. 139 mb wraz ze zjazdami	28.01.2015	02.03.2015	36 000,00	Gmina Hańsk
24	Budowa ulic: Polnej, Akacyjowej, Jaśminowej, Konwaliowej i Parkowej w miejscowości Hańsk Pierwszy wraz z oświetleniem ulicznym, zabezpieczeniem kabli elektrycznych, kanalizacją sanitarną z przyłączami oraz siecią wodociągową z przyłączami – budowa nawierzchni na ul. Parkowej	20.03.2015	30.04.2015	24 000,00	Gmina Hańsk
25	Słońce dla Hańska-montaż instalacji solarnych	1.07.2015	-	2 778 429,60	Budżet gminy, RPO WL
26	Budowa instalacji prosumenckich w gminie Hańsk	2015	-	1 242 510,00	PROW, budżet gminy
27	Remont sali widowiskowej ze sceną w Domu Kultury w Dubecznie wraz z zakupem wyposażenia	2014	2014	145 939,94	PROW, Gminny Ośrodek Kultury
28	Urządzenie placu zabawowo-rekreacyjnego w Hańsku Pierwszym	2013	2013	26 259,27	PROW, budżet gminy
29	Urządzenie placu zabaw w Dubecznie	2013	2013	26 259,27	PROW, budżet gminy
30	Zagospodarowanie centrum miejscowości Hańsk Pierwszy	2011	2011	83 413,48	PROW, budżet gminy
31	WYKONANIE BOISK SPORTOWYCH W RAMACH BUDOWY KOMPLEKSU MOJE BOISKO - ORLIK 2012 - Budowa Orlika w Hańsku	2011	2011	1 098 149,59	Budżet gminy, Województwo Lubelskie, Ministerstwo Sportu
32	Remont pięciu świetlic wiejskich w miejscowościach:	2011	2011	114 086,89	PROW, budżet gminy

	Kulczyn, Kulczyn Kolonia, Bukowski Las, Rudka Łowiecka, Macoszyn Mały.				
33	Przebudowa świetlicy w Osowie wraz z zagospodarowaniem terenu	2011	2011	516 414,46	PROW, budżet gminy
34	Modernizacja gospodarki ściekowej w Dubecznie (budowa oczyszczalni ścieków)	2012	2012	2 299 864,60	PROW, budżet gminy
35	Budowa dwóch wież widokowych i trzech zadaszeń turystycznych na terenie gminy Hańsk	2010	2011	198 136,98	PROW, budżet gminy
36	Dolina Bugu bezgraniczne możliwości (infrastruktura turystyczna)	2010	-	3 905 349,21	RPO WL, budżety gmin Hanna, Hańsk, Wola Uhruska, Urszulin, Włodawa, Wiryki, powiatu włodawskiego
37	Budowa boiska wielofunkcyjnego w Dubecznie	2010		504 943,34	Budżet gminy, Ministerstwo Sportu
38	Budowa 265 szt. przydomowych oczyszczalni ścieków	2010	2010	1 699 966	PROW, budżet gminy
39	Rozbudowa OSP Ujazdów	2007	2008		Budżet gminy
4	Rozbudowa zaplecza szatniowego w Dubecznie	2012	2012	220 639,43	Budżet gminy, Ministerstwo Sportu
41	Utworzenie zaplecza kuchennego w remizo-świetlicy w Ujazdowie	2011	2011	10 203,00	Budżet gminy, PROW

9.2. Dochody gminy na lata 2015-2020

Wyszczególnienie	Dochody ogółem ^x	z tego:									
		Dochody bieżące ^x	w tym:						Dochody majątkowe ^x	w tym:	
			dochody z tytułu udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych	dochody z tytułu udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych	podatki i opłaty ³⁾	w tym: z podatku od nieruchomości	z subwencji ogólnej	z tytułu dotacji i środków przeznaczonych na cele bieżące		ze sprzedaży majątku ^x	z tytułu dotacji oraz środków przeznaczonych na inwestycje
Lp	1	1.1	1.1.1	1.1.2	1.1.3	1.1.3.1	1.1.4	1.1.5	1.2	1.2.1	1.2.2
Formuła	[1.1]+[1.2]										
Wykonanie 2012	11 701 488,97	11 160 643,79	849 574,00	8 512,52	654 021,39	431 260,95	6 006 063,00	2 800 607,08	540 845,18	185 792,88	355 052,30
Wykonanie 2013	13 112 862,03	11 475 203,84	913 636,00	9 486,94	1 042 757,32	459 881,41	6 282 106,00	2 764 352,85	1 637 658,19	75 387,45	1 565 134,83
Plan 3 kw. 2014	11 847 401,17	11 373 144,68	1 127 557,00	4 000,00	1 044 807,89	444 000,00	6 101 510,00	2 568 494,92	474 256,49	431 392,40	42 864,09
2015	14 168 468,39	11 489 833,32	1 196 777,00	4 000,00	1 083 374,42	475 000,00	6 354 850,00	2 395 599,81	2 678 635,07	112 525,05	2 566 110,02
2016	16 371 212,00	12 345 102,00	1 256 615,00	8 000,00	1 126 763,00	542 000,00	6 577 090,00	3 242 052,00	4 026 110,00	55 000,00	3 971 110,00
2017	13 903 319,00	12 962 357,00	1 294 313,00	8 400,00	1 183 102,00	569 000,00	6 734 940,00	3 404 154,00	940 962,00	55 000,00	885 962,00
2018	13 734 479,00	13 351 227,00	1 333 142,00	10 000,00	1 242 256,00	597 450,00	6 869 639,00	3 540 320,00	383 252,00	55 000,00	328 252,00
2019	16 124 690,00	13 764 800,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2 359 890,00	100 000,00	0,00
2020	16 690 114,51	13 778 314,16	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2 911 800,35	100 000,00	0,00

9.3. Struktura wydatków gminy na lata 2015-2020

Wyszczególnienie	Wydatki ogółem ^x	z tego:								Wydatki majątkowe ^x
		Wydatki bieżące ^x	w tym:							
			z tytułu poręczeń i gwarancji ^x	w tym:		wydatki na obsługę długu ^x	w tym:			
				gwarancje i poręczenia podlegające wyłączeniu z limitu spłaty zobowiązań, o którym mowa w art. 243 ustawy ^x	na spłatę przejętych zobowiązań samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej przekształconego na zasadach określonych w przepisach o działalności leczniczej, w wysokości w jakiej nie podlegają sfinansowaniu dotacją z budżetu państwa ¹		odsetki i dyskonto określone w art. 243 ust. 1 ustawy ^x	odsetki i dyskonto podlegające wyłączeniu z limitu spłaty zobowiązań, o którym mowa w art. 243 ustawy, w terminie nie dłuższym niż 90 dni po zakończeniu programu, projektu lub zadania i otrzymaniu refundacji z tych środków (bez odsetek i dyskonta od zobowiązań na wkład krajowy) ^x	odsetki i dyskonto podlegające wyłączeniu z limitu spłaty zobowiązań, o którym mowa w art. 243 ustawy, z tytułu zobowiązań zaciągniętych na wkład krajowy ^x	
Lp	2	2.1	2.1.1	2.1.1.1	2.1.2	2.1.3	2.1.3.1	2.1.3.1.1	2.1.3.1.2	2.2
Formuła	[2.1] + [2.2]									
Wykonanie 2012	13 619 774,56	10 902 759,04	0,00	0,00	x	283 085,74	283 085,74	0,00	0,00	2 717 015,52
Wykonanie 2013	10 493 144,28	10 033 729,78	0,00	0,00	x	190 446,85	190 446,85	0,00	0,00	459 414,50
Plan 3 kw. 2014	11 715 110,45	10 369 140,99	15 786,68	0,00	x	146 812,57	146 812,57	0,00	126 314,68	1 345 969,46
2015	14 831 347,36	10 452 846,84	31 628,33	0,00	0,00	130 000,00	130 000,00	0,00	95 000,00	4 378 500,52
2016	15 043 188,00	10 731 734,00	37 953,33	0,00	0,00	100 000,00	100 000,00	0,00	70 000,00	4 311 454,00
2017	13 144 195,00	11 521 421,00	37 953,33	0,00	0,00	100 000,00	100 000,00	0,00	70 000,00	1 622 774,00
2018	13 394 855,00	11 702 982,20	37 953,33	0,00	0,00	50 000,00	50 000,00	0,00	0,00	1 691 872,80
2019	15 785 054,00	12 285 054,00	37 953,33	0,00	x	50 000,00	50 000,00	0,00	0,00	3 500 000,00
2020	16 466 842,51	12 778 314,16	37 953,33	0,00	x	50 000,00	50 000,00	0,00	0,00	3 688 528,35

9.4. Wykaz dróg lokalnych - gminnych

Lp.	Numer i nazwa drogi	Pikietaż		Długość w km							Przypisana drodze klasa techniczna	Posiadane przez drogę parametry techniczne szer. jezdni	Stan techniczny drogi /wg oceny SOSN/
				W tym: dróg o nawierzchni									
		od	do	Ogółem	Twardej				Gruntowej				
					Asfalt	Bruk	Tłuczeń	Beton	Ulepszona	Nieulepszona			
6					7	8	9	10	11				
1	2	3	4	5	6				7	8	9	10	11
	104362L-Dr. woj. 819 Hańsk – Krychów	0+000	4+700	4,7	-			-	-	-	L	5	C
		0+000	0+600		0,6								
		0+600	0+900			0,3							
		3+600	4+700			1,1							
		0+900	3+600				2,7						
	104363L-Hańsk ul. Kościelna	0+000	0+200	0,2	0,2	-	-	-	-	-	L	6	B
	104364L-skrzyżowanie dr. pow.1721L i 1722L – Hańsk ul. Osiedlowa – Dubeczno /Huta/	0+000	3+900	3,9		-	-	-	-		L	6	C
		0+000	0+700		0,7								
		0+700	3+900							3,2			
	104365L – dr. pow. 1722L Dubeczno – Huta Szkła Dubeczno	0+000	0+900	0,9	0,9	-	-	-	-	-	L	5	B
	104366L – dr. woj. 819 Rudka Łowiecka – dr. gm. 104368L Bukowski Las	0+000	2+200	2,2	-	-	-	-	2,2	-	L	4	C
	104367L- dr.woj. 819 Hańsk – Hańsk II – Bukowski Las – dr.gm. 104366L – gr. gminy	0+000	5+300	5,3	-	-	-	-	-	5,3	L	4	C

Sawin													
104368L – skrzyżowanie dr.pow. 1721L i 1722L – Hańsk ul. Przemysłowa – Hańsk II – Bukowski Las- gr. gminy Sawin	0+000 0+000 1+300	6+600 1+300 6+600	6,6	-	-	-	1,3	-	5,3	L	6-4	C	
104369L-dr.pow.1721L Macoszyn Mały przez wieś Osowa- dr. pow. 1723L Osowa „Podlaski” –gr gminy Włodawa	0+000	6+400	6,4	-	-	-	-	-	6,4	L	4	C	
104370L-dr.pow. 1624L Ujazdów-Stary Majdan – dr. woj. 819 Konstantynówka	0+000 0+000 2+500	5+800 2+500 5+800	5,8	-	-	-	-	3,3	2,5	L	4	B	
104371L – Stary Majdan –gr. gminy Sawin	0+000	1+800	1,8	-	-	-	-	1,8	-	L	4	B	
104372- dr. pow. 1624L – przez miejscowość Kulczyn „StaraWieś”	0+000 0+000 0+200	1+000 0+200 1+000	1,0	-	-	-	-	0,2	0,8	L	4	C	
104373L – dr. pow. 1624L przez wieś Kulczyn „Pikulawka” – dr. pow. 1624L	0+000	3+500	3,5	-	-	-	-	-	3,5	L	4	C	
104374L – dr. pow. 1624L – przez wieś Kolonia Kulczyn – dr. gm. 104375L	0+000	0+900	0,9	-	-	-	-	0,9	-	L	4	B	
104375L – dr. pow. 1624L Ujazdów – Krychów	0+000 0+000 0+400	2+200 0+400 2+200	2,2	-	-	-	-	0,4	1,8	L	4	B	

104376L-przez Ujazdów – dr. gm 104375L – dr gm.104377L	0+000	1+000	1,0	-	-	-	-	1,0	-	L	4	B
104377L – dr. pow. 1624L-dr.gm.104362L Ujazdów - Kolonia Hańsk	0+000	1+900	1,9	-	-	-	-	1,9	-	L	4	B
104378L-dr. gm. 104370L – przez m. Ujazdów	0+000	1+200	1,2	-	-	-	-	-	1,2	L	4	C
104379L- dr. gm. 104370L – Ujazdów – dr. woj. 819 Hańsk	0+000	2+000	2,0	-	-	-	-	-	2,0	L	4	C
104380L- dr. gm. 104364L Dubeczno – dr. gm. 104381L – Żdżarka	0+000	8+000	8,0	-	-	-	-	-	8,0	L	4	C
104381L- dr. gm. 104382L – Szcześniki – Dubeczno – dr. gm. 104364L	0+000	2+400	2,4	-	-	-	-	-	2,4	L	4	C
104382L- dr. woj. 819 – Szcześniki – dr. woj. 819	0+000	1+900	1,9	-	-	-	-	-	1,9	L	4	C
104383L-dr. gm. 104365Ldubeczno – gr. gm. Włodawa /Luta/	0+000	4+400	4,4				-	-	4,4	L	4	C
104384L dr. woj. 819 Hańsk – dr. gm. 104364L-dr. pow. 1722L – dr. gm. 104385L Dubeczno	0+000	4+300	4,3	-	-	-	-	-	4,3	L	4	C
104385L- dr. pow. 1722L Dubeczno – dr. gm. 104384L	0+000	1+300	1,3	-	-	-	-	-	1,3	L	4	C

	104386L- dr. pow. 1722L Dubeczno – Dubeczno „Krzemienna”	0+000	1+000	1,0	-	-	-	-	-	1,0	L	4	C
	104427 L dr. pow. 1725 L Żłobek – Osowa – Kosyń (w granicach gminy Hańsk)	8+600	10+91 5	2,3	-	-	-	-	-	3,3	L	4	C
	R A Z E M			74, 8				7,4	11,5	55,9			